No. २२१ / घ

Title भगवत्प्रसादचरितम्

Author दामोदरः

Extent २०५ पत्र Age सं १८८[illegible]

Subject काव्य

भगवत्प्रसादचरितम्

~~३१८~~ २२७

श्री भगवन्नेत्रस्पंद

काश्मीं ॥ ग्रंथः २३४८

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः ॥ श्री
मन्मार्तण्डभैरवाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः
श्रीगुरवे नमः ॥ छ ॥ छ ॥ श्रीरस्तु ॥ छ ॥ छ ॥

श्रीकृष्ण नाथ करुणाकर दीनबंधो भ्रातः पितः प्रसु
विधेहि दयामुपाहि ॥ इत्येति कौरवसभागतयाज्ञ
सेनीशब्दं प्रपन्नमशेषपतिं भजामः ॥१॥ यद्ध्यास
नाकुजनिशेषगुहेशाकाद्यैर्विपीगपेशेगुरुकाव्यक
वीड्वळदैः ॥ तद्देन वेदितुमथोगदितुं न वेशो लोकशा

यित्रचरितेळ्पमुनिस्चहूकः ॥२॥ यद्यप्यपूर्वैरव
नाःकविभिःपुराणैः प्रोक्तायथामतिपराश्चरितेस्मु
तस्य ॥ आम्रेडितरसनयाममतत्रकार्यस्यद्योळनो
यभगवद्गुणासिंधुपूरैः ॥३॥ मांचेममत्रतिपदोमह
तायदिस्याप्तःपर्णोरूपानरहरेर्गुणगौरवेषा ॥ कालः
स्१वनतुपुण्यतमःस्तदेवपूर्वजन्हेषहरणेनचधन्य
नामे ॥४॥ संतन्यमेवभगवद्गुणगौरवेपस्यछंदव
नवसोप्यतिचापळमे ॥ सफ्निहूरोस्फुरतिहन्तभास
प्रसन्नेकोह्नू नवागजळधिभगवद्यानुपर्थी ॥५॥ ॥

रिचौ कोपी वीरः कलुष चरिते कुसन परो दयार्द्रः
प्रह्लादे विकृतन वपु षा विस्मयकरः ॥२माया श्रृंगा
रीदितिज भय कारी सुरवरान्‌ हसन्ची द्भुतैः भ्रान्त
न्नृजयति रसधारी नरहरिः ॥६॥ श्री वासुदेवानुम
तौ महीभुजा युधिष्ठिरेणानुमखं स्वपत्तनं ॥ गन्तुं न
पापानि वहन्निवृत्तानि संभाविता जगमुरनेत्रसूनवः
॥७॥ श्रियं विविंयातृयत्रः प्रजापाव जातशत्रो
र्ननु सनुजस्य ॥ विभोर्दयाच्चाप्यधिराजसूयंदुर्यो
धनेनाप्यतदीनबुद्धिः ॥८॥ पपातयसा थ्यासिसस

दृग्गतः स्वच्छकच्छमादाय हसितः सभाजनैः॥ कौन्ताजदेवै
६२ श्चाहं निवेशितैस्स्मरन्। व्रीडाभरात्स्मोह विषादवानसौ।
॥९॥ धिग्जन्म संसदि ममापगतत्रपस्य हासास्प
दस्य वजकच्छकयोर्विवेके॥ मन्दस्य मानविहतिः
प्रतिकारकार्यान्नाकस्य देहविरहो हि महासुखाय
॥१०॥ नैतादृशं स्वच्छपरित्रमकारि कर्म लोके श्रु
तं न कलौ न च कदाचिदेव॥ अस्मत्सभापरिपोषणं
कृते वैतौ यदयं धृतं तदनभिज्ञतयाधमानां॥११॥
शिक्ष्यन संसदि धियास विवशचीरैर्दुःशासनादि सुब

कात्मजस्तनुजैः॥ नाहङ्कं ज्ञातुबन्नकारितमार्यक
मयिनो वितेननभवेद्भ्रमरीदृशेषु॥१२॥ ॥यद्वानिजेष्व
विनिवेशितनवनसौख्यस्वस्वामिकार्यपरता च सुहृन्मम
त्वं॥ विद्वान्नतमःप्रकृतकृत्यविधौ निजेऽराग्गीपुमानसु
कः भोः हि जगत्त्रयेऽपि॥१३॥ यद्वाविभिन्नपितृजैरपिपादु
पुत्रैः सखीः पथ्योदरभवैर्नरूपाविबोध्याः॥ स्नेहागतास्त्व
सुहृदः स्वगृहस्थलोकेषु भ्रान्तिप्रदेषु समयेन तु बोधितास्ते
॥१४॥ नन्वन्नृपाधिपतयः प्रतिबोधितास्ते येऽस्माद्धि तेस
दसिसेव्यसुखोपविष्टः॥ तन्मांचिनेतिकिलवावीर

तामयापिवंध्यानवेद्मनिरस्तावधमामूमस्य ॥१५॥
नैवाप्यमीभिरहमुत्रविमुक्तईदृक्ध्यानेपदेपरिविनेपरिहासकामैः ॥ हीवैश्रियाविजयवैभवसंगतौ
कृष्णाकटाक्षैपरिवर्त्तिमनैः ॥१६॥ राजामरूपेदृवका
स्मिन्ननराजमरूपक्रतुरषनाम्ना ॥ वेदीयदोयद्विधि
मारिछतेनजितोपिटेतवजपुत्रेळीना ॥१७॥ धर्मेप्यध
र्मपरतायदिधर्मकर्मप्याख्वर्यमत्रननतुभीमपिवडि
कोपि ॥ कृष्णाभियेनदनुकृष्णसुहृद्य जस्रकृष्णापकी
नमनसिकसदुज्वळ ॥१८॥ नकुळेनकुळस्यपूर्वजा
नायरणीयक्रागतोव्रतदोमव ॥ अनुजेमनुजेनुजेरोकृ

ळकलितकमर्न जालुबाहुजातैः॥१९॥ कच्छाच्चजासप
ल्लिहासमविळोकितानि दन्तौ गुळीत्रकटितानह्नुभावभांजि
ऋभगभावितमदत्रनिभात्रमापिमाभर्जेयुसुभय
वत्रोविभुष्टभी दर्पं॥२०॥ कच्छाकलशैः सदृशैर्नदूयैः
तथाभुजिष्यापातनकैस्तादीयैः॥ परस्परेणापिलस्स
तावैरहादृहासैर्विहितैर्यथाहं॥२१॥ यत्रानिगोगोकु
ळतस्करस्य प्राधान्यमायारविवारपुंकं॥ वेदीश्वरे
यत्रवदंभभेदो यत्र स्वजातिच्छलेन संधमः॥२२॥ स्नेहा
त्मयासु विहितास्वखलुकोत्रावद्धि यमिव्यये विलरणापि
चहस्तादानैः॥ तेषामयीदृशामपीहितमायगत्यं सर्पा

षितस्य पयसो हि विषूवि पाकः ॥२३॥ धिग्मा नैव
पितरं च निरन्तरं धिक यावि समाजने यतो नुजस्तु रू
पा॥ षडं नन्दजमपि यहसे प्रवतेनादर्शि विक्रमपदं सह
सा सभायां ॥२४॥ कामे तदा मुनि रभ्रकुळ बाहुजस्य
शास्त्राणि विस्मृतवतो प्यनिशं जिनानि। यद्धानुतह
मनः सा समये स्मृतेन शास्त्रेण देहदृढनं द्युविन ह्रिया
मे॥२५॥ श्राप्यापमानमरुगेय पराक्रमेषु राजन्यजः प्र
ति कृतिं कथुनाचरेद्यः ॥ तेनान्वयः सुकृतवक्ष्वक कळं
कस्तु कः स्त्रानैव भस्मिरति भारवती न चैकैः ॥२६॥ निःपे

रूपे णपुरुषेण सनाभयोपिद्वीपं सदःसविषयाःपि
नरौ स्त्रियःकिं॥ वाऽप्यंबयोर्द्वु मरस्पृःस्वकुसोपिजी
वन्भस्यैवजीवरहितःस्वै सने नपूर्णो॥२७॥ बद्दुधैनि
विळप्यसान्तुमापा प्यनुनीतो वृषसौवक्तानुजाद्यैः॥द्वि
षतामपकारमूढवेनाःभ्रात्रामूर्छोसमवापनिष्पदेहः॥
॥२८॥ मरणेननिःज्ञायनाऽत्रमातृंकिमुमत्सुतारणगतः
सवृजनः॥ अपितांस्तमसीवसोनिगादनिपपातानुवि
वेतनःपृथिव्यां॥२९॥ एकेन पंचबलिनोनतुपाडुपुत्राः
जय्यामयास्वकुपराक्रमिणःकदापि॥स्वस्यतुरीक्रन

१

मनेनजयार्थमिषां पंचबमान्शुगलविनन यामिषेण॥

॥३०॥ हाहारवोयसविवैक्तनवदनाब्जग्लीनोपवार

विधिभिर्धुननाळवनैः॥ उत्पादितः स्वसुमेस घमना

प्यमेजेष्टुयेधनस्यनुगवेषान्तुसमनात्॥ ३१॥ स्व यि४

र्धाविशेषलमसोहनमानसोसौ स्वपरसातेळगतद

नुजंददर्श॥ प्रेम्णापरा क्रमवलोतिमनवदत वाक्य

निजौपमय यिकमुच्छळकाळनेमि॥ ३२॥ ॥ किंकस्म

ळमनसिनेधविमानि गर्वैरा भन्नपोसिननुकौरववत्राव

र्ये॥ किंवानिवळभ तेरस्यकळेस्वरूपमस्मावियार्थ

वनुस्कैहितस्यवधोः॥ ३३॥ त्वज्जन्मभरत सनतिमप

×रस्य हितोकं१ ना१

॥ ६ ॥
४

णेन वध्याद्दृढपरिकरस्तुरगानमेषु ॥ सर्वेवयस्यधिधुरवि
निवेश्यकामंक्लिप्सामहे रिपुनिवारणतः स्वकामं ॥ ३४ ॥
एते वयं तव सखाय रमे व्यमासा दुःशासनप्रभृतयः स्तुवेला x न३
मेऽज[illegible] ॥ अश्वादिकर्मकुशलोऽहमनुलोमशत्रौ यः जये x रि ४
तचकिमन्यदृपे समस्ति ॥ ३५ ॥ भीष्मोगुरुः सतनुजः [illegible]
श्वकृपोऽथकर्णः [illegible] स्तथान्यपृथिवीपतयोऽपिवश्याः ॥
सन्मानदानवसनाशनभूषणैस्ते सख्यं सस्नेहमपि नवार्थयन्
तेससैन्याः ॥ ३६ ॥ एतादृशोसतिसाहाय्यविधौ नृपः कः पंचवत्स
मेवकृतपौरुषआदधीत ॥ वेलाभिमानमुररीकुरु दीनभावं हि
त्वोज्वलकुरुकुलं निजविक्रमेण ॥ ३७ ॥ स्वसागते सर्पति बे

केश्च बलेनवीराः अप्याहृते ष्वपयवेषु तथैव धीराः।।
×ऽप्येर कीर्तिप्रतापविस्तृत्ययनिर्जयजनेनि तापभिवभारमनोष
पूज्याः।।३८।। अभिमानवतो मनस्विनस्स्वल्पतुल्यानतिन
श्वरानस्तनू।। सजनः प्रलयांतनस्थ्यो यत्रासो यैखिल
मेनिभिघ्नता।।३९।। तेजोनिधावनुदिते पितृमोविनस्य
संतमर्भयानृगपतिमदवारणोपि।। स्त्चप्रैवलोक्यविकु
लोभवतीहलोके तेजस्विनः श्रवणमेवहि भीतिहेतुः।।
।।४०।। स्येनस्य संपमापिदूरतएववीक्ष्य कौयादिपदिस्वस्व
×निवहाः२ कौः व्यसवःपतन्ति।। नागश्चरामरुडपवरवेतुतपिनामै
वहसरिगणान्विजयेकवत्नेः।।४१।। परसाह्मवातीनि

॥७॥

नःश्रुतंहतवीर्यानर आश्रमानितः॥ विषवैद्यकरोग
लोयथाहतहालाहलदंतपन्नगः॥४३॥ तदलं ननुदेव
वस्यानामवकौव्याश्रुविधेहिपौरुषं॥ कुरुराजकुल
ध्वराजतानिजगौरवानिवरीनिजानुगा॥४४॥ हरिमेव
भवद्विषजगद्विपरीतरिक्छतिमेतदाश्रय॥ अवधार्य
मनस्यहर्निशंकुरुयत्नपरमंशमेष्यसि॥४५॥ इति
सर्वं मुनिरस्मा ✕ ताशौरुजिषाडुपय कषायकैरसा
ध्य॥ कपटांतरकुप्यतोषपक्वंननुरोगीवरसंपणाश
युद्ध्या॥४६॥ सहैमु च्छ्वलकाळनमर्छातिरस्याप्य
वै १

✕ सम्यद्विभाडु

वधायशास्त्रान्॥ सो काकुत्स्थे पंचजनेसमुत्क्रान्॥ तानैर्वि
दूराहुबुधेसराजा॥ ४७॥ फुल्लाब्जनेत्रस्य तानेस्तदास्य
हृष्टामुखनेसविवप्रवीराः॥ बाष्पांबुवर्षैरभिषिच्यवी
तैःनैरेसमस्तापरिवार्यनस्थुः॥ ४८॥ वेवस्यनास्यामुन
रेयजालनमन्यमानोजयजीवेत्याद्वे॥ घोषुश्चकेविलपन्तीः
प्रवेकुर्यथोचितंवाशिषद्रुचुरेनं॥ ४९॥ मेरीरवोमंगलत्
र्यमिश्रोजगामतूर्णंप्रतिनादवृद्धः॥ पस्कः पथिव्याः कु
त्रांकप्रचक्कुमाताः सरवीः प्रर्वजमवरवा॥ ५०॥ स्तावा
व्यदशावहुहेमवस्त्ररसान्ध्येयान्तनमुभपशासे॥ सु

॥८॥

गधमा व्याचिनुआ विवे शास भासुव पांच रमडपा
सः ॥५१॥ दुरचोपविष्टं च पतिं च पा न पादुरोदरछ हु क
लोकृति वं ॥ रचस्यात्रेदुसाभिहितानुसारि वाक्यैः
शाकुला रव्यउ वाव तूर्णं ॥५२॥ सदेस शाब्रलनाद
वादीदुयो धिनस्यानिमुदे [illegible] ॥ अस्थानेपूर्वसिद्धि
ति वाचिकोकिभ वृक्षमाण विधिवाक्यवद्धि ॥
॥५३॥ इति सकके [illegible] पूक व्याणा रूप विविध
च पानि [illegible] स्वाभिनं [illegible] सौः ॥ सोतिनि समभि
भिन्युः सोपि कर्तव्यमानी गजरथ हयसंघे नगिसा
रव्य प्रलरछे ॥५४॥ ॥६॥ यन्मालायमुना धरीकृत

× हृतां ३

॥८॥

सती श्रीनाथवरिष्ठैः पिता स कीर्तिर्द्विजदेवपूज
× परः २ नस्त्रैः श्रीविश्वनाथस्तथा तेन श्रीनरसिंहविंत
न कृते दामोदरपाण्डितेः काव्ये श्रीभगवत्प्रसाद
चरिते सर्गोऽयमादिर्गतः ॥ ५५ ॥ ६ ॥ १ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ अथोच्चकैर्दुन्दुभिनिस्वनैः सतूर्ण
मारुह्य गजाधिराजं ॥ सुवर्णभूषाकुथकेतुराजं
× क्रू ३ घटावचैन्यैर्हि नमेघराजं ॥ १ ॥ निजानुजेश्चाकेडसे
बक्षाघेवक्लैर्नेपाणाग्रवक्लैपरीतः ॥ ३ यायासोकंठ
जनाजनेशः श्रोघसत्ताका निजराजधानी ॥ २ ॥

॥युग्मं॥पुरो गते पंकजने यथाई मुपायनापूर्णकरै प्र
धानैः॥ द्विजैरुदव्यन्निव निर्गमूरश्मिः सोर्घ्यं प्रयुक्तां
जलिभिर्ववंदे॥३॥ श्रेणीगतैर्मुक्तसुवर्णपुष्पैः आ
दोलिनैर्वेत्रनिवारणेन॥ स्वर्वंतुरा जा गता पुरो ×प्र४
नस्छवलीववदौविरिराजसाभ्रः॥४॥ इत्यागमो तुक्य
विभूषितानि नो व्याकोत्नापदमारररनेव गोपुरा॥उ
त्ति नबाहुध्वजवंदलाबला रेजपुरीवासकसज्जि
केव सा॥५॥ सुवर्णरत्नांबरपुष्पभूषणां संपन्नसोहा

दरसानरापणा॥ सेकाइगाथास्वरभेदवादिनीस
सासिकेवञ्जियसंनिधौ बुधः॥ ६॥ ॥युग्मे॥ आलिंगि
तुवातलतीथिकाभुजा भाषे स्वरसाविदधे समागतं।
सुवर्णकांतोन्नतसौधवसज्जा औदेवकानानगीःरीव्यशो
भत॥ ७॥ एनेमहापवजनाः सुदूरादस्याःपुरस्तेपुरते
नमंति॥ विज्ञापितेसाविति मचिभिस्ता न्सभावयामा
सरूपाकटाक्षैः॥ ८॥ यस्यांसदर्थांचिरिकव्यसाद्या न४
रूप्रभुजनेनद्रुहणादरेषु॥ श्रोतः कवीङ्गावसवसंतो
वाणिगवुजास्तोषितससमाजाः॥ ९॥ यस्यापराथाहि
स्याअवीणाःस्वच्छकनियाहिरसानरूपाः॥ प्रसादिता

न्नोषजनाः कवीन्द्राः सुवर्णकाराश्च वसन्ति ॥१०॥
भित्तौ कृत्वा वह्निरतीव मगळे सुसौधावस्थापितैर्भिः क
वीश्वरैः ॥ पक्केषु मन्दे जगदीश्वरैर्पुनाग्रहजजाय त्रवि
जिवरादिवः ॥११॥ उद्गत्य चार्थैः पुनरूर्ध्वं गन्तुं निरुद्धमा
र्गस्य दिवाकरस्य । रथस्य नेमिस्खलनानि यस्याः
सौधाग्रकुड्येषु मुहुर्भवन्ति ॥१२॥ ज्योत्स्नीषु यस्यां
त्रिशिकालसौधस्तु तन्त्रपाळीपयसां समुद्रैः । रोधः
प्रदत्तासुरदीर्घिकायाः स्वर्गाङ्गनानां क्रियते न्वयेऽराधः ॥
॥१३॥ यत्सौधमूर्ध्नि जनभ्रीमजास्तु कृतासु पुष्पभ्रमना
ग

वहंति। ऋ स्नाप्य कालेनु निशं भिरः सुस्त्रीणां दं
तांशुप्रणमौक्तिकत्वं॥१४॥ यस्यामनिस्वच्छमहीशवेश्म
ध्वजांशुके वाततते तैनरोके॥ सहस्वनेचाद्दिपुराजमार्गे
स्वस्थतां पौरजनैर्निशायां॥१५॥ अनेकवर्णोज्ज्वलितैरत्न
× नि ५ भुस्यक्षेयचोज्ज्वलरत्नदीपैः॥ गृहंनियत्नापरिरभ्यकां
तैनक्षेपि दीपेजघनानिमुग्धाः॥१६॥ यस्यामनिस्वच्छलके
= गृहेरनेर श्वरतैर्विनिर्मितेकेलिसौमेषु॥ हीणास्त्ररूप्यघनिर्वि
× पर्यंकः २ विलानि विकोचयं तैवस्त्र यतिनेत्रे॥१७॥ दिनंदिने
शोसुसम्हृदीसदिनाधिपप्रस्तरदीप्तिसंघैः॥ निनाय

गर

२।१

दीपोऽप्यत्र नदी ह्यादृशापि यां पृथ्विकैं त्वनीय॥१८॥
२।२ कान्ताकण्ठैरपि नापि नापि कासु मृदंगधीरध्वनिनादि
तासु। यत्रानिशं मृदुपवेदिकासु रसस कालेषु क पि ७
क्वापि संख्याः॥१९॥ सौधाग्रभाग्रगेषु भि सवरसः सिं
धुस्य कृष्णाध्वनीरवासमानाः॥ दर्पणस्पार्शि प्रतिमा
भवंति गौर्याविंदुदेशासु गवाक्षितेषु॥२०॥ नवं वरय
त्रनमंजुगोस्तनीनगोस्तनीयत्रनभूरिपल्लवाः॥ नेपथ्य
वायत्रनपक्वगुच्छकानगुच्छकायत्रनसौधमंजरी॥२१॥
नतद्गृहं यत्र नमर्दलरवनः स्वनो नयनाळयशाननर्तकी॥

ननर्तकीयासु वलीन स्तु स्वरा नस्तु स्वरौ नपिक स्वरा
धिकः ॥२२॥ यत्र प्रतोळीपरि वापितद्रुमाः स[illegible]
प्रद्योः ३ [illegible]पाश्च कल्पितर्द्धु[illegible]ः [illegible]मवामीकरव स्त्र भूषपौर
सौसमीपे निहितैरनारतं ॥२३॥ यदंतरोद्यानमहीषु ना
यिकाः स्वनायकाकेपरि कल्पितासनाः ॥ मनोविद
नश्रुति वस्त्रचौक्षि किंञ्जियैः प्रगायनीपिकञ्जियाश्च ॥२४॥
शुकांगनाभ्यः सततं पिकांगनाः स्वभ्यस्य वर्णान्नव
स्वर द[illegible]पीरितान् ॥ रतेषु यस्यां रसिकैः प्लुता द्वरैरिवारिस
रव्यः परनर्मवाचिकाः ॥२५॥ शिरोगृहे स्वस्वनन्नपुरा

कुल्मपू
[illegible] २

12

४ नुर

दा ४

पां मदाकिनीहंसपरंपरायां ॥ वादो भव केलिकलापरा
णां यत्रार्थसार्जयत संपरायां ॥२६॥ सुवर्त्म नेत्रु क्ताफलरत्नपुं
जाः साहान्यपुंजाऽवधान्यपुंजाः ॥ रथ्यासु सौधाऽवसौ
धपु[illegible]ः स्तु घाः शारसयोऽव्यय त्र भान्ति ॥२७॥ गेहेषु मध्य
चस्तुऽडुलेभशालू कस्तूरिके वप्रनिवेशिवादे ॥ कीर्णस
स्यापि समृद्धिभावान् तुलामनेन सममाव्य लोकाः ॥२८॥
यस्यान लोका कायं त्र धारास्ताराध्वगा राजत यत्र पसौ
[illegible]ः ॥ स्वर्भस्त्रियो धं गदिनुनुयाताः पालालगंगा बुधराधक
गंगा ॥ ॥२९॥ घरं दूर्य त्राणि जलौघवेगै [illegible]ानि त्राभ्याम यन्ति

धुगगा॥ अ विनासर्वसुभोज्यासि यैसकुसि
व्याविशिरवावचवीषु॥ ३० ॥ आकुंचिते कांचिविलोक
वेणिपर्यायवक्रकुचतुन्नमकु॥ उह्वेपणाप्तेपणलोळ
हारयत्रांगनाःकेडनछिकेसमोः॥ ३१॥ धान्यानि शुद्धिंप
रियातियस्यांमुहुःपरास्तान्यपिनाव्ययदैडेः॥ रसो घे
गामीन्यपराधयत्नामनासिकालोपिपदासयैव॥ ३२॥
मदक्तदेहासुखवोदनेहाः कीडतियस्यांपथुकावयस्यैः॥
पणेजिनेसभ्रमसामिवाचःसमुत्थवंतस्यकलाकपदकाः॥
॥ ३३॥ यत्रांगनास्वस्तकुरंगकोवनास्निग्धास्तैरेगेरिसवि
के यांतरे॥ तक्षिप्सुविभानिकेरररवांडितमजिहिंडिरम

न्मथद्रुनिकाइव ॥ ३४ ॥ शिरोधटस्थापितसच्छयोन्नतक्त
न प्रकाशोद्विलिनाभिमेघ्यमाः ॥ शस्तोपि पानःकुवसु
न्निभस्यनेत्रामथरानीरहरानुयोस्थियः ॥ ३५ ॥ पुरस्थलेने
कांधिविवलितनिचिकंस्विद्य न्तुरवधर्पितनेत्रपंकजा ॥
यक्कुवेसक्कणकंकणमुहुर्यंत्रागनागोरसकर्षणोत्सु
काः ॥ ३६ ॥ यत्रानुसायंगृहदेहलीनां छायोपविष्टाः प्र
निकर्मसक्ताः ॥ कामेरताःकामिमनोनुकूला नाकव्य
सारान्कथयंतिकांताः ॥ ३७ ॥ प्रसाधिकोरुद्वयासंनि नि
विष्टाः काश्चिच्चनहुंकितवालवेण्यः ॥ पुष्पैःप्रियेप
श्यतिसौधजालात्सा विस्मितापांगलावकलिता ॥ ३८ ॥
ग

शृं

॥ यद्ध प्रबन्धे नुपदं कुचयोः सुमेरुशृ गोच्यूः पृथ्व्यचळा
भाः ॥ कोहम्नि यत्रैमुखगुरु गोकोर्ध्व नाभिषेभातितिळ
सकैर्वा ॥ ३९ ॥ पदे पदे यद्धरणे नतां घ्योय थार्थमूल्यः शत ना ३
ग्यं ५ कबट कांचीभिः ॥ विभाति मस्योरिवती दृपाद द्वौ सचः स
मुभ्या श्चासितयोन्नुराहृाः ॥ ४० ॥ वारांगनानां मभिसा
रिकाणां स्वागप्रभान्यैकृतवबळानां ॥ नेत्रांवकोद्या
ळितसहृतीनां भवंति यांत्रा विरलं विहाराः ॥ ४१ ॥ वि
धुसमाः स्वर्णलतासमानां गिरवासरूपा वडवानळ
स्य ॥ प्राप्य स्त्रियो भूषणभासुरांग्यो यत्राप्रियान्यांस
मित्रानि शास्तु ॥ ४२ ॥

पयोधराभूरिरथा नडदासु प्रभानि यत्रा निशाम हुला
सु ॥ स्थाने दिवीयासु नि निबिबम स्याम कांगनायां ॥ स
नीडिह नायाः ॥ ४३ ॥ स्नानुं धुगगाम वक्षा समहे गतै स्थ
कोसा जितुदेवकोनेः ॥ नीरस्थवि आर्पितगं धुमाव्यै
पत्रास्य रवंडोहलयुतीर्थ यात्रा ॥ ४४ ॥ चजा यवके यति
४५६ ववकैः पुरीया विरा[illegible]गाना ह यत्नीवदूरात्र ॥ रसापभोगै
श्रमत्रानि निसिध्ये परोपुकार प्रवणा महोनेः ॥ ४५ ॥ यस्यां
मदोन्मत्तगज प्ररुद्ध मार्गासु सम्भ्रान्त नरांगनासु ॥ रथ्या
सुरावः कविदभ्रगामी धुनीध्रिव प्रस्तार रसार्वेवार्पु ॥ ४६ ॥ ४६१

यद्धेमवप्रप्रनिबिबमुक्तैरनकाशिमेरनुजेळेघुनाघाः॥
दनस्थळायाश्रयनोहिजिष्णोःकिंनरूचकालभ्रतनलपरायाः॥
॥४७॥ यद्वीथिगोनाशतवोवणिग्भिराहूयतेरचार्थसुविक्रि-
यार्थैः॥ स्वधर्मनिष्ठैरतिथिर्गृहस्थैःर्यथोबितार्घ्यार्चयकि
ळाधिकामैः॥४८॥ गृहेगृहेमार्जनरंगमाळानूर्यध्वजैःफुल्लयवबंध
नैश्च॥ विवाहयज्ञागसमुद्भवानेमहोत्सवैर्यो सवदक्षणानां॥४९॥ यां
यस्यांवसन्तोसवदोळिकास्वतिप्रद्युम्नजन्यःश्रमवायिनंश्रियं॥
दो३ रूपैकावधूभिःसुगुणैर्विदूरनामुहुर्मुरवास्वादसुधानुभाविनः॥५०॥
भातःकाश्चाम्भःनिमित्रितजानुकोमिथ्यः॥ पर्यायवयानुजयेमि
णोभियो॥ दोळागुणासक्तकरोन्नतोसकौ॥ ळोळाळकौस्वस्तपदो

१५॥

15

वकत्रिको॥५१॥ धर्मागमे त्वाम्बरशालिकाभिः पदे पदे त्वील
तलद्रुमाभिः॥ त्रोदापकार्याद्युपलस्तुपाये धर्मोपि यस्यां व
तुरंघ्रिरास्ते॥५२॥ तथान्तसंचरमतोधिकान्नैरलर्पदेवान्पि पि ३
तृद्युधाम्नः॥ स्वपति यस्यां नगरां श्रमस्थाः कदापिनास्ति क्वचप
दांतरान॥५३॥ तमालनीला बहुलोहलोला स्वर्णस्थौ वेत्ततयेज
यतां॥ गंगापदे वाच्युतसंततु यविनुःपुमर्थान्प्रददातिनित्यं॥५४॥
विभाति सद्वैवत त्रोकरूपा सदा न्नपूर्णा कमलालया या॥
पूर्भारती गोत्रभिदोपभोग्यरसाध्यना सस भयाहि संज्ञा॥५५॥ * पि ३
यस्यां बहिर्वाःकृतकसरित्योभोसावमस्यां कुशाप्योरघानो
न्ना॥ स्मृतस्यनिद्रागतरूपानिमीलितादोःकरिणोद्रवति॥५६॥

रविउ१

॥१॥

काऽपि प्रतीहाररिक्ता गजेषु पतन्ति मत्ताः प्रति कुंजरस्थाः ॥
गजास्तथा केऽपि कृतोर्ध्वहस्ताः स्वसादिनि घ्नाः पुरतः स्थि
भा३ रन्ति ॥ ५७ ॥ रुद्धाङ्कितेयं नगजो मदश्च्युतः पदप्रबंधाद्द्रुकमंद
गामिनः ॥ बंदीकृता वज्रिभयद्रुतानु तनं सम्मिचभृङ्गोर्चमहीध्रभिदा४
धराः ॥ ५८ ॥ हयाः समुत्कालितपूर्वकायपदाः समाकुञ्च्यप
रांघ्रियुग्मं दहुः ॥ कृच्छ्रेण यच्छिन्नगजोपकंठं कषाहता यान्ति दृ
तोर्ध्वकर्णाः ॥ ५९ ॥ यच्चित्रकेरवेमिथुनं सखीभिः प्रदर्शि
ते तत्क्षणगतनुरक्ते ॥ वक्रीगतग्रीवमधोमुखं सा भृङ्गमद्रा
स्यं प्रचकार मुग्धाः ॥ ६० ॥ गोपाननसीपरिक्षिप्तकपोलमरा
कमाला सुकृता सुशीलैः ॥ उच्चैः स्वजाति प्रणयेन यस्या यच्छ

॥१६॥

16

ग्रं० ४

निसन्मानससराजहंसाः ॥ ६१ ॥ यत्स्नानसान्निध्यमितस्त्वाक भंजी
समीपगा वेदिविरञ्चकान्ता ॥ अघौघमूर्खीमौनवतीत्रियेण
नरञ्चकृतागेन नमौक्तिनापि ॥ ६२ ॥ यो च्युत्पुत्र्याः स्वयमेषस
ख्याभेदो स्फुरन्त सविधे स्थितायाः ॥ ननत्रिय विचनतनुं भ्रमेण
हंस निसर्व्यः भंगयाहंससाः ॥ ६३ ॥ इनि विविधपुस्तुप धा
हे च यथा व्यबधा ज्ञातिपदे रुचिरार्थाम सज्जदोषाम ज्ञाषा ॥
सकलजनमतो ज्ञा भारतीभारतीनां बुध इव सुरसार्थी
नां सपश्यं सन्तुलोषा ॥ ६४ ॥ पुरतः पदगैर्गजाधिराजैः रथ
बाहुरथसंचये युतिः सः ॥ व ण घेप युद्धदुन्दुभिः त्रस्तौदैः व
सुधावब यनः पुर विवेश ॥ ६५ ॥ णा १

॥८॥

पुरतः कृत्यनर्तकीजनान् कञ्चकिदिव्रवरान् विदूषको
न्। सततं जयजीववादिनो द्विजवर्यान्समतोषयद्धनैः॥
॥६६॥ मिथो मुहुर्दर्शितकुनपल्लवा हाहं सुपर्ण्य प्रहरे
निभाषिणः॥ पुरोऽस्य कौतूहलसंगरं मृषा व्यूहाव
कानां सुरोते वितेनिरे॥ ॥६७॥ रुद्धिं नागसमाह्वयस्य
सहसा संवीक्ष्य सर्वैर्गुणैः प्रस्छेवासवपूर्वमेव महि
तसो मानयन्मानसा॥ भूपाः कामदुघामवाप्य सुखेसा ×२०
मन्यामसन्तो यथा प्रेक्ष्य स्वं न्यवेद्य स्वस्त्रीमिहोतिबहु
धा हृष्टा जनस्य स्थितिः॥ ॥६८॥ प्रतोली महाद्वालिकाम्

दयोषिल्लुताचारलाज भरन्नैः सुवर्णैः ॥ समाकीर्यमा
र्णौ द्विजानीः समूहः जगामानिमदं समन्ता द्विपेन ॥ ६९ ॥
धर्मेग्रजोस्यापिपुमर्थ्यबयेतलवेति श्रुलाक्यांसिजननौ
ननन्दद्रुस्थः ॥ अर्थान्तरेण शकुनेपि महद्वचः सुय
ह्याविलं ननुफलम वनीहृतादृक् ॥ ७० ॥ कव्यानाम
स्थिनिमुहुर्गदनो यथार्हं पद्यान्प्रणम्यसमीनि विरय
गृहकथंचित्रू ॥ तास्त्रिनिनायस्तुभयामि कन्यर्पद्यापसा
लावणिहुघटिकोमनिखिं तिनार्थः ॥ ७१ ॥ ॥ ६ ॥ य
मानायमुनाधरीकृतसती ब्रानाचरैः पिनासकी

निर्दिजदवदूजनपरश्रीविश्वनाथसूत्तोयोनिनृसी-
नरसिंहचित्तनफकेवामोदरेणोदिते काव्ये श्रीभगव
त्प्रसादचरितेसर्गोद्वितीयोगतः ॥ ७२ ॥ ६५ ॥ १ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ अथदुर्योधनः केव्येस्त्रावासकु
चितक्रियः ॥ सुवक्रोमजमाहूयनिजगादविनिः स्वसन् ॥
॥ १ ॥ वज्जाङ्गौमञ्जलोमेघकर्णधारोसिमातुलः ॥
स्यप्रलिशामनुरूपसाविधेयंहि प्रभुच्यना ॥ २ ॥ को
कापवादरोगेणपर्ववमप्रवणस्यमे ॥ वयानिवर्तिताः
प्राणाः सुवचोरससंदानतः ॥ ३ ॥

॥१८॥

18

निर्वाहकरणं नस्य पेक्षया रुक्मि निक्रिया॥ तन्निक्षा
मदधीना ध्ववृत्तिः पथ्यस्य नि[illegible]ता॥ ४॥ उक्तो निर्वाह
णं पुंसामाधि विक्रमलक्षणं ×स्थिर× शोपवानुग्रहेऽवा
पि ख्याध्यं सहिरुदीरितं॥ ५॥ तथ्यमानुकूल्यं साम्येन
परीक्षानुजस्य लक्षे॥ यस्मान्मममतिः कार्ये तव
बुद्धिवशं वदा॥ ६॥ मात्रको बहुभिर्गर्भो वर्द्धते नैप
तु सत्तथा॥ सद्भुक्तिरीतिलथ्या सायन्मोस्मिगधैमनस्वयि
॥ ७॥ स्वराज्ययोषिदुःसजा भोगामेन सुखाइह॥ पि
नैपहतजिह्वस्यासितो स्वाद्यपितिक्तानि॥ ८॥ विघ्नीं

ध्वा।

स्मारं नमं मे वष्मिंशुष्यसनुदृप्यं। क्रोकाविगीक्षाक्षिमीन
मिदाद्यइवपक्ष्वळं॥ ९॥ वयामे घेनसरूसामिषव स्या
त्रवद्भया॥ रसपुष्पिरळकायानिसर्गत्रपायादिह॥ १०॥
राज्यं नवेतिकिं वाच्यं स्थितं वाथमि वासदा॥ वदंनिसतः गा ४
क्रिसमा। जिह्वयानकदाचन॥ ११॥ वषद्दुःशासनाद्य
त्रबोध्यो यदिमन्यसे॥ प्रमाणकार्यविधिषु स्वोक्तोस्त्री
यानुचादिता॥ १२॥ उत्कदीर्यक्षणंभूपेलू ष्णीं भूतेवकद्रु
दि। शार्करादौद्रमाधुर्यं क्वकुनिर्वाक्ये मबवीत्॥ १३॥
वत्सराजन्महाराज किंनेप्राप्यमनोरतं। इस्तिभुवनेवा
पियदर्थमनुनप्यसे॥ १४॥ वयाभिमानिनावशात्वुभा

१९

वभिमतौ कृतौ॥ विभूः कौरव गांधार्यौ प्रथितौ भुव
नेष्वपि॥ १५॥ धन्येयं भगिनी राजन्द्रकपत्नी व्रतेरता॥
भर्त्तु रांध्येननिर्विण्णा स्वाध्ययासमकल्पयत्॥ १६
नैतादृक्पत्रसुचरित्रा सुचरित्र विचमेद्यपि॥ मित्रो
वरूपपुत्रादिकलः ख्यादिषु कुत्र चित्॥ १७॥ महा
चैलितनयः सर्वे विराडोजः स्फुरत्कराः॥ गांधारीग
र्भरत्नाश्चिरतानि वत्सुखाइमे॥ १८॥ अभिमानवतः
श्लाघ्या सुभगा संततिः कृता॥ तया भागीरथेनेव
सागरापापरंपरा॥ १९॥ यामाभिमानगर्हीकोनन

ध्यां २

स्त्रीनवकंचुकी॥ चतुर्थी प्रकृतिस्तस्य लोक
बाह्या विगर्हिता॥ २०॥ पयैवोभयवक्त्राभ्यां छायया
ह्यपलीकृता॥ उन्मत्तौ त्रिभुवनं तेजसेन[illegible]भिदामध्ये॥
॥ २१ कश्चिद्वक्त्रस्यैव प्रतरश्चनिमज्जति॥
भ्रातः पुरुषधर्मज्ञान् नोपहास्यो सिमज्जने॥ २२
अथापि हसितं दोष्णा न्मो व्याह्वास्युतपाद्वेः॥
ह्ययाभिमानिना राज्ञा तेजसान्यचिकीर्षता॥ २३॥
मुहुर्वर्षासु यन्मेघाः गर्जन्ति निःस्वनात्॥ सि
होविजृंभते नादं प्रीतिसंहृस्याचिंतयत्॥ २४॥ ७

घोरारव्यारव्यानि मेनिरे पावपिपराक्रमान् ॥
पुष्पहवृद्धसनाद्याहोः प्रासिद्धिं भुवनत्रये ॥ २५ ॥
तस्माद्भीष्मसुतं नुधसद्दत्रांकुळ पोरुषं । निसर्गः कुभि
दृढेने पवाननवोविज्ञोन नु । २६ सौबलोहं महा प्रासप्राणेपि ×२४
हिनेरतः । तवानि वैविरोधेण प्रस्कतेदेसे कोविदः ॥ २७ ॥
अज्ञानहविधास्यामितवादेराकरान्मुहुः ॥ धृतजन्येजय धू ४
र्थीयसद्धूनानि वसेविनः ॥ २८ दायवद्यातं दायं च प्राप्यते स
मरादृते ॥ रथ्यरतसुजा सम्यग जैवासोर्थुनीवनः ॥ २९ ॥ कि
खराज्य पाडवानामीपतेसकुटुंबकाः ॥ जैयाः क्षणेन वैर्या
जे१

३१

न्यावीराग्राम्यजना इवैराजन्युधिष्ठिरोनि सद्गुरोदरर

तोविराट्॥ स्वधर्ममनुरुध्यान आगच्छतिपुराधवं॥ ३२॥ न

दाममा दोसधु न्यायात्र त्राक्राव्यषस्यवा॥ बुःश्रासन

दिभ चन्यायराज्यं पास्यस्य कंटको॥ ३३॥ एवंवदंतिगां

धारीम्रानरीक्षे वा मजसा॥ कर्णःसमोययोरवद्गु चमव

मेषुबापवान्॥ ३४॥ अवद्रोणादयो नन नवरोध्यैः पिन

मह॥ यतःस्वपि वनेधास्त्राः सततगुपगौरवान्॥ ३५॥

समाश्रो हि मनो भागनैकचाप्तिनवेननाः॥ भवंतिपुरुषा

× अनुभान्यततः कर्णभिनिओवायस्रौ ॥ कीर्तिस्वेष्मपो गोमयसि दिभ त्रासति॥ अपारन हृज्यंपुर

रहो समनेनापाकृकर्मभिः सदा॥ अनुरक्तं लघिप्राज्ञ.भोगयराज्यनिजैस्वयं॥ ३५॥ २

~~[illegible]~~ ॥ स्तेनमत्रमेदोभ
वे हृदयं ॥ ३६ ॥ अतोनुमान्यपितरौ वृद्धौ लब्धीवितौ मतौ ॥
आर्हाने स्कन्दतनयतः पाड्या नाम शंकितं ॥ ३७ ॥
इति तस्य वचो ज्ञात्वा ईडाग्राम धुरमजसा ॥ श्रुत्वा तावा
वेयड्डाजा यथा हि वैनादिभिः ॥ ३८ ॥ ततः स सविधं प्रा
×स५ प्यालिभि श्रीकच्छपाधिपः ॥ नयोदनं च सकव्य मानुपव्या
र्पितो हि दीनदृक ॥ ३९ ॥ पद्मकेरवपंभज्झस्थे च नम
स्मासु गौरवं ॥ हास्यसे माजने तेषा मध्ये निपिदिनाव

या॥ ४०॥ पश्चात्तापेन तेनाशु पर्वतत्र व्रणो व्यह॥ मा
तुलंस्यानुक्रमतेवोक्यास्वा मोसिनीपद॥ ४१॥ सोत्वा
सवक्रभ्रवापापोगनारम्यदारितं॥ हन्मेनिशं ज्वल
सेवडौपधाः किंकिमुक्तिभिः॥ ४२॥ तस्याः सखीह
स्तनानाळच्चटच्चटरवमर्मम॥ वेलोमुहुर्द्धमानंजैतेना
भूमहूर्नित्वा॥ ४३॥ तत्समाजेपाडना भीबोकिनाकछुव
लेनी॥ बाहुजोचितभावोहि श्रुत्रुपाळफळप्रदः॥ ४४॥
चतुर्भिर्भ्रात्रवीरैश्च नस्योपिदिश शोजिताः॥ गहीता

वसुरत्नादिराजानः करदीकृताः ।। ४५ ।। सभायाः
करविस्तारं सुषुमा रमणीयता ।। अत्र भ्या बासुदेव
संता ३ धिः स्मृतो पस्य भूमि ।। ४६ ।। प्रतीहार भागेषु स्वर्णवेत्र
निवारणैः ।। अत्रै [illegible] ने कुलभूपाश्चिरं तिष्ठंति सोप
भा ५ दाः ।। ४७ ।। कश्यपश्रेव शालान धन्यमन्या महीभुजः ।।
नमति दीनवत्सार्थं तन्मे नापकरमहत् ।। ४८ ।। परिवीष
तपा ग्रा पाषड्डु सा चैर्घ्ये न स्तुतेः ।। पंच भोजकपक्तीना
नातो हृद्गोपि सर्वदा ।। ४९ ।। पद्मक कर्दमको सुभका

३

शमीरजश्च वापिकाः ॥ वगा यस्य च पवनः सुरभीकु
रुते जनान् । ५०॥ फलिनाम्भरुहाय च सर्वं जानि सु
सर्वदा । फलैः दाः सर्वकोकानामेन नाप करमुत्तमम् । ५१॥
। यदनैः कानेकपानां दानशादा च भीजनि ॥ आश्राय
श्याः सफलकारं नाम्नाग धं जं सहे । ५२॥ विजैनाप्यकुर्येप
च्येन वस्तुना स्वभुवा चते । मंदो कटाअपि सुरान्च
गण्य निवयं निवयनेक । ५३ कं भाग हाचुपक
लिनस्मरनो निरुदनां । दशो यो मिनुः संसन्
वीर वयास्तुपौरुषैः । ५४॥ नेत्रसी निमंदा दो प्य

दिग्गजाय

बहिश्चापरस्तदा ॥ यस्यां [illegible]न्तास्ते कारास्थ इव पर्व
तान् ॥ ५५ ॥ भीमिन व्यवसातं वाक्ताव्ये मर्मभी
x पोदि२ [illegible]भिः ॥ श्वाब्ध्यैरिव तयाज्ञातं तस्नेहास्तु पुत्री द्वि
नतः ॥ ५६ ॥ अत्र कार्यं महाराज प्रेष्यायास्त्वं यापि
तां ॥ दृष्टोपचारमज्ञासा विपक्षे लेन रोळचु ॥ ५७ ॥ ते
पानश्च मिथः पूर्वं वाव्येन सारगर्वतः ॥ दायादवा
च्येवेमस आसीदहरहर्मुहुः ॥ ५८ ॥ स एवेष्यां कुबेररा
जन् आगतमुपागतः ॥ मनीषा [illegible]पुरास्तते वैरा[illegible]

म॰

र्षफक्षोकरः ।५९॥ असौ समाजो बळवान्नैनां जेत
द्दिषोद्यये ॥ भवितव्यं विळ्वेन प्रतीकारः कृतो प्र
भौ ॥६०॥ जातवैरे न वर्धिष्ठो वैदासीन्यं करोति
यः । दह्यमाने निनागेहे प्रस्तुताः इति मम मतिः ।६१॥
स्वाकाय्यार्थान्निजोपायैः सामि पलाद्य जानितः ॥ वैर
स्यान्तर वध्यो केमाधि कथं किं समुच्चये ॥६२॥ वृद्ध
वैरं वर्धमानं रिपुमोहमुपेक्षते ॥ सज्वरे या तु कापेत
पाय सापूपमृत्युड्रः ॥६३॥ ६२

॥२५॥
२५

उदासीनो बहुमन्तव्ये वाह्विष्यौ द्विषियोन्वह ॥ स नारो
गीरोग इवा कालकालवशंगतः ॥६३॥ गुप्तैः रसायनैः
शास्त्रे रोगसाध्ये भिषक्क्रिया ॥ दाहः समुच्यते रोगैर्नैर × नीति ३
रोगहैरिव ॥६४॥ तत्साध्यासाध्ये रिपौ युक्तमुपाय
नैतरं बुधैः ॥ स्वहितार्थं मुहुः श्रोक्तमगदं वक्ष्यामि भ
(सा ३ ष ॥६५॥ रिपवो हि वक्रमुख्याये मन्त्रः स्वप्नगतो यथा ॥
व्याजयोगाहिते पापकृद्दः स्यात्त्रयोगिणां ॥ ६६ ॥ दि
प्तद्वाध्यात्म समाभिरुररीक्रियतेयदा ॥ तत्काप्य

विरोधेन पुरानस्ते विकुर्वते ॥ ६७॥ विजितावस्तु
यानीतं येषां भूपाव यां गताः ॥ द्विषागम जनी
जनेन द्विरो ध्युदये ध्वः ॥ ६८॥ ग्रामैरनवृक्षे वास्त
नियः स्नेहवशं गताः ॥ हृदसौ हृदमे व्यं ति तेषां तदु
र्जयास्तदा ॥ ६९॥ अत्र [illegible] दिदृक्षाना: पू
र्वमीरिताः ॥ इतमोपायिक कार्यमिति मद्य मुषी
रिच्छतिः ॥ ७०॥ तदुपहृत भूपालाः आस्माकावृ
विग्रहे ॥ विविद्वा द्विरा धीमिर्चे सद्दिन नीति कोविदैः
७१॥

नि॥ ४

इदानीमपि नवीराः सप्रपद्माइतिमन्यसे ॥ सस्यध
नस्तुनीसेवाचिपद्मान् विद्धिनान्कृतान् ॥७२॥ सौ
बकेनामलक्ष्म्या यद्विविध्याधिनिश्चितौ ॥ स्वपदेग
राकाव्वनेमेः प्रभृतजयपद्मायकं ॥७३॥ व्याजीविद्यावि
द्यानाद्याविधेयः शाकुनिरत्नवा ॥ कर्पदुःखासनेवा
न्येवीरास्तेळेविचिन्तया ॥७४॥ नवभारत वंशोस्मि
न् अभिमानवलः स्तुनः ॥ अनुकर्णान्तिव्रतोमा
मज्जानो विपद्यतौ ॥७५॥ इत्यभ्यासानुगाविद्यावि
पिं२

पि ४

माविनत्रयानुगा। अभिमानानुगा कीर्तिः श्रीरध्यो
गिजनानुगा ॥७६॥ अभिमानवतः कीर्तिं सन्म्रुनि
रवाशिष्यने ॥ अर्जितागतैरेजापोहपुष्पस्यैवस्तुगंधि
ता ॥७७॥ अस्मान्यैंपशुर्दुंघसभिमानेनवैरिणो। प
त्रा वेड्डाहमाना भभ्याहीनःपशुरखुमकः ॥७८॥
कीर्तिर्हिरावणादीनामवशिष्टभिमानतः। कथ्य
ते ह्यपिपाळोकेगीयतेसस्तुरर्षिभिः ॥७९॥ अतः
संहृतेसिद्धांतमुपकाष्ट्रि रपोनिमे। सस्नेनो धर्मरा

॥२६॥

26

॥जस्यसपाप्याळतन्नजनेः॥८०॥ पणार्थं ना रूपार्थं वाञ्
जे देव सु बाहुजेः॥ आहृतऽनि धर्म ज्ञो धो ध
र्मः प्रेष्यससनायू॥८१॥ नास्यौ वा हैः आर्जयः श
त्रो विरा जो धर्म ईरितः॥ अ हो जितो नळः सूर्व प्रा
ज्य राज्य जहौ यतः॥८२॥ धूतेस सपरिस्यागा धर्म
स च जया वरूः॥ रामाया रलि ळीळा सु भूषा हानिः सु
म्हपण॥८३॥ धूतै रासा हि धि क्कारैः प्रौढैर प्युररी
कृतः॥ जैन्ये भद्दानाम्बर नौ स्त्री पा भिरैः सादरैः॥८४॥

जं २ व

नमानमभवदादेशान्दीनेंद्रस्यसुतमं ।। गया
नयतुतानत्र तूर्णं विश्वास्यसागनान्‌ ।। ८५ ।। प्रस्ति
गधयातेषुवेश्याजन्‌ चिलएतन्नरोचते । देहराज्य
वैपादोनेसकोपत्र्यमयाथकवं ।। ८६ ।। तेनूडजनिवि
पु ४ रेतस्मिन्‌जोषकेनिसस्थिते ।। धीदोषः दणमा
दीपाधिषणः समपर्धनैः । ८७ ।। बतस्तनुस्वर
पोयकालिनुकवलहाप्रियः ।। त्र्यपालोपिकुलनाश
यधमकेतुरिबोधते ।। ८८ ।। पत्तान्‌वीरान्‌रवध

॥२७॥

९१

मस्यानूरथ ज्ञानिचिकीर्षति। भागान्कुलराज
स्यविष्वक्सेनसुवर्मणः। ८९॥ तेविरोधेद्वयोन्नन
भविष्यसस्यदुर्मतेः। यदिदं क्रियतेनाद्यमद्यैवा
स्मान्विमोक्ष्यति। ९०॥ सद्योनाशंपरिसज्यसम
यान्तरभाविनं। संभाव्यकालवैचित्र्यमंगीकुर्वन्ति।
सूरयः। ९१॥ कस्माद्विदं बकीनाम्नः साक्षात्परिहृतो
धिया। वसुदेवेनदिष्टेन कृतंनहिशुभावहं। ९२॥
कोंऽकेहितरोगस्याकर्यं सुभिषक्क्षिप्रवेदनं। वि

घ्र व्यादिहरस्येव यद्वौदासीन्यमास्थितः॥ १३॥ ओका
यनवकाशस्यसाव काशादवरूपना॥ समन्तासर्व
शास्त्राणांसिद्धांतःसोस्त्कमेधुना॥ १४॥ अथवानेम
तिःपुत्रस्नेहाद्याकार्यकार्ययोः॥ आज्ञामार्गक्वोभ्यो
याकूपेपतनमृच्छति॥ १५॥ कर्तव्यसंशयेभीतिको
भोपहतचेतनेः॥ प्रष्टव्याइतरेस्वास्मिन्स्थितधाशौदा
विपश्चितः॥ १६॥ ज्ञानानन्दस्मास्सुवरो बुध्याघसाचपं स्व८
डि सम्यक्तिनः॥ अंब्रुहिसत्यवाक्रवाक्श्रीसमर्थोनिश्चयेविधेः॥
॥१७॥

सप्रश्रयस्तनुजभ्रातृजननीनां वदिष्यति । भव्यंभावित
तीर्थार्थिःपुमर्थप्रतिपत्तिमान् ॥ १८ ॥ एवं विचिंत्याथ तद्वि
विकेयः कथ्यापमानीतिजा विग्रहो यै । पुनश्च तस्मि
न्नतिसंदिह्यानो भ्रात्रागमनायानुचरानचोदयत् ॥ १९ ॥
॥ छ ॥ यन्मानायमुना परीक्षितसतीभ्रातावरिष्ठैःपिता
संकीर्तिर्द्विजदेवपूजनरतः श्रीविश्वनाथस्तथा ॥ तेन
श्रीनरसिंहचिंतनफले दामोदरेणोदिते काव्ये श्रीभगव
त्प्रसादचरिते सर्गोत्तनीयोगतः ॥ २० ॥ छ ॥ ३ ॥ ≡ ॥

॥श्रीगणेशायनमः॥ विमृश्यैव मनस्यैव सभासदेन्द्रा
हारिणः॥ विसृष्टा विदुरगृहा न सोऽनुविनयाद्भवः॥ १॥
आयुष्मन्नृपवृद्धोऽधिभवं नसंदिदृक्षोनि॥ पिच्छि
च्छ्रनिराह्वानं विधेयस्यरहोगतः॥ २॥ न चक्षुषा भ्रात
जस्यैव ज्ञानंनृदुर्मैत्रितं ध्रुवं॥ नातिहृष्टमनाः सत्ताग्र
कवाक्ययज्ञानिके॥ ३॥ गनैर्निकोरवाभासः रिवन्नाः
स्थानरवेक्षितः॥ चांकसभापरीहासतनः प्रातिविकी
र्वीति॥ ४॥ चिंतयेन्नान्चवायस्यकुपोरे श्रेयईश्वर॥

इत्याय यत्रारण्यं गच्छन्नु कौन्तेयैः सेपौन्दव। ॥५१॥ अभि
वाद्य यथान्यायमनुज्ञे मनुडेश्वरः। उपविष्टे स्तुतेस्य
त्राप्तः प्रोवाच भारती। ॥५२॥ एषतेभ्रातजो भ्रातः य
ज्ञप्रभुरदक्षिण। विकीर्षितिमहेयो गोष्ठानीनामुपसु
ज्यते ॥५३॥ हेत्वाहीपानरायातविराडपासिते विधौ ॥
क्वचित् भीमादयोपि ...तः ससंसदि युधिष्ठिरः। ॥५४॥ रयेवा
संकेटवापि महो साहमहो घेमे। समाजो यत्र बध
नां श्रेयोवोकोन्तरं भवेत्। ॥५५॥ बध्र कोरायदनुगः

४

श्रेयस्तस्य सुनिश्चितं ॥ आपो १ न्यो व्यधिकै पर्वै भा
नजैः किं निदुच्यतां ॥ ११ ॥ दिदृक्षुरस्मि तांस्ते तातान ह २
पुत्रानाधिकान् ॥ तदलं कुरु वचारि गच्छ्यानयस
न्मते ॥ १२ ॥ निशम्य निसुत स्नेह व्याकुल ज्ञानवद्धु
षः ॥ सदंभो को विदुरो जानो प्यवदत्सुधीः ॥ १३ ॥ ना ५
रासां सदस्य नि ५ नु वितमूह परि भाषणं ॥ विशेषा प ४
ध्याजगुप्तानार्थ वाचको गोरवब्रजेन् ॥ १४ ॥ इति नीता
वपि स्नेहाकुल श्रेयस्करं वचः ॥ प्रब्रवीमि ततः कृते
समर्थोसि शुभाय शुभे ॥ १५ ॥ ऽऽऽऽऽऽऽऽ ऽऽऽऽ

वाहिनीं जीवना धोरेगं भीरिभुवनाधिपे॥ कुष्वाच
कर्पूरिच्यापी भिदुरो वाप्य धिषितं॥ [illegible] मुख्यनु
भिन्नैकेन निर्गुणागुणवत्तराः॥ भवति श्रत्याळदो
षुतिरसापचनाईव॥ [illegible] न्टपेजसमदृष्ट्येव पाळ्या
अभिजनाः सदा॥ स्वरे पेवा शुभिळ्ळैकादयादृष्ट्येव
विष्ठुना॥ १३॥ वशीकृतजनोयश्चानुरक्तः स्वीयजा
निकः॥ स्वपक्षो छिद्रगो मे शाश्चिरं नंदा न जिष्ठुवा॥ १५॥
नीतिधर्मविद्यापार्थाः पुत्रस्नेहेन बाधिताः॥ त्वयाजना
धिभ्रूते पि पितत्वे क्षाध्यकैर्वाया॥ १६॥ तदेवेध्वसानि

स्नेहः पर्याप्तवंशादीपकाः ॥ सुनो जानानि मानस्ते राज्यं
कर्तुं समुज्वलं ॥ ३० ॥ गांधारात्मत्तो जातः कृष्णाद्याः लो २२
कतापनः ॥ कार्यैश्वर्यैरुचिर्वश्यो वंशान्नेति चिकीर्षति ॥
॥ ३१ ॥ यद्यप्यन्वयसंबंधो माद्रवत्सौ समस्तवत् ॥ अधोर्थ्या
यत्त्ववतीनां तु वक्ष्मतिरसुका ॥ ३२ ॥ नेतुं मे च फले सर्वे तद्बु
द्धस्थाः प्रयान्ति हि ॥ नौमतो कर्णधारस्य जनाद्व शुभाशुभं
॥ ३३ ॥ अतः किंचिद्वक्ष्यामि यथा प्रोक्तं विचक्षणाः ॥ सि
ति क्षेमकरं राजन्रागा त्साम्य सिद्धलक्षण ॥ ३४ ॥ विशिष्ट

॥३१॥

३१

१०

त्यय वनाशाय मादृशा स्वबनो भवेत्॥ हिमवर्षाय काश्मी

ऩ्मीर क्षमाभृत्नी वानकस्यच॥ २१॥ ययो हिमैर्वस्त्र स्छा स्वा घ.२

गताग्वसो व्रत। पुनः पार्थादि दृष्ट्वा गीरूढा न्सेतनुलेद्

दि॥ २२॥ रय स्वाचेत्स्व रगो स्नातान भयतोजनैः॥ प्राय्

गृ.४ प्रयोजनैर्स्थ्र्टमीपल्लो कैर्वितक्यते॥ २३॥ ईगितैर्गूढ भावा

पिस्नायते धिपतेर्जनैः॥ अन्तर्गतामयरवसद्वेद्यैर्नाना

दिभिः॥ २४॥ अचलाविदितार्थेस्मिन् अपार्थो गीर्हिमाद्

र्यो॥ प्रभैर्वस्य विधेयेषु सर्वदा निरनग्रहाः॥ २५॥

अकालव्याधिनाशो नान्यप्रसादरक्षितिः परः । सर्वस्त्रायंत्रा
प्रयंसाभुन कालसुखदोन्यपि । १३ ॥ वीराङ्गरपुत्रसा
मर्थ्यस्तेव श्रेयाः सुफलप्रदः ॥ नसन्त्राप्यनागनात्येद
प्यागतानाशुभायनेतू ॥ १४ ॥ स्वीयदेवो बलिस्पृहानु
चिन्ताभूमिमानिता ॥ एवेकमप्यथ नैयकिमु यत्र
त्रयेवं भवेत् ॥ १५ ॥ मित्रोवंशातिसंचर्षे वैराग्निर्गति
मुच्यते ॥ देहसफलशारवार्धर्वृविभीषपादखाररववर ॥
॥ १६ ॥ सहस्रबाहुरामेण कार्तवीर्यापि नाशितः । वैध

श्चविधुनास्पद्दादुरलाहिवकीयसा। ३४ ॥ भ्रूभंग
स्तुभज्ञानस्यनहुषःपतितोभुवि। स्वगादिनुविलारेभ्रो
नाश्येद्दानुकेनरः। ३५ ॥ कपटाचरितेनापिविभुद्धो
स्त्वोभवद्दुद्कैः। यंदोशापोद्दु [illegible] ष[illegible]ाभूनकदो
वित्तध्वनोभुभ। ३६ ॥ दोषाख्यानमेरेपुकैनसनाभे
स्लकाहिविनु। सकारणत्वशारीरस्याकुळदोषःस्वभ
तिहि ३७ ॥ सामीप्याद्दहतोर्गानिपोत्रीणिसुखदुख
योः। मिथस्तथासपिंडास्यनैवसौकगोत्रजाः। ३८ ॥

तस्मान्नृपेणानुकंप्याः सागसोपि स्वनाभुयः ॥ कि
मुत्साहृत्याभ्रपेनानुरक्ताक्तैवनाहृशः ॥ [illegible]र पृथ्वी
यौननयापाल्याः सुतसाम्येन सर्वदा ॥ भ्रातृपुत्रास्त
पुत्राहि ये समादायपिंडयोः ॥ [illegible] जानृपेण सुप्रजास्या ४
पुत्रवत्किमुगोत्रजाः ॥ तत्रप्रसक्त[illegible]वनिर्हिनीसाशास्या
पितृचक्रैः ॥ [illegible] दंड्यस्त्वनुरक्तोहृभावात्समुपेक्ष्यवदंड
येत् ॥ अन्यदंड्यानाश्चिहामुत्रदंड्योभवतिसर्वथा ॥
॥ [illegible] कुलस्यार्थे स्वतनुमपि सज्जेद्धा प्रार्थतः किमु ॥ कु
त्रकहोगुलिमिवव्यालवेधिनमंजसा ॥ [illegible] विनयेनु

रुषुस्नेहैर्बाधवेषुदयां जैने॥ कृतज्ञानानिघेयषुकु
र्वन्त्र्ययतिसन्नपः॥ [illegible] दानमानोपकाराद्यैस्नुषां:सै
विसुहृज्जनाः॥ स्वाम्यर्थेसुपरित्यागरणेकुर्वेस सत्व
यः [illegible] षड्गुणोपयसपन्नःशक्तियुक्तोविजिगीषुर्नृपः॥ सा
गवेधाधिविन्यासः सन्नधानः विरजयेत॥ [illegible] गुणाढ्य
त्रक्लनिःख्यातोविवेकादीहयास्थितः॥ • तसंवर्धित
राष्ट्रःसविरनंदनि ~~जीविन~~ः॥ [illegible] प्रतिपदंवृधा
दैवागमविबोधि×दूरूपः×नी॥ सरव्यावनोविभोः
प्राज्यैश्वरागांविद्विसंपद॥ [illegible] ॥ ४८

कर्मारिभ्यादिसिध्यर्थं नापुरुषद्व्यसपद ।। पञ्चाग
शुद्धिं सफलां ज्योतिर्भिर्मतः प्रचुञ्जनं ।। [illegible] ।। सहागसु
द्विरुचिता वश्यैरवातिथार्मिकैः ।। तेविसवाध
सोऽन्यस्य व्यगवेसंलयोभवेनु ।। [illegible] ।। गुणाःषट्
सिद्धयसिस्वःशक्तयश्योदयास्वेयः ।। फलानितो
गवैकव्योक्रियाः काम्याद्वानिनां ।। [illegible] ।। सुस्सहे
पापिरभ्रेणगृहगोव्यप्रकाश्यते ।। तथाभ्युपैःसु
विसेयेभेदाडाद्धस्वमजसा ।। [illegible] ।। तेजास्यनोपि
।।५२।।

॥३४॥
34

x. शुभातेस्वर्गं निरयो शीर्षाणामेकोर्ध्वं गतिः ॥ यस्य पुण्यो हि सोभागैतस्मिन् कुर्व्ये दयो चिता। [redacted] ॥ x २॥

स्वीयेनाऽऽचारेणापि पिबिधीयते ॥ र श्वागेन भस्म नेवा
ध्ये न ज्ञाति साऽऽरेर्न ज्ञः किमु ॥५२॥ ये नियहा नु
हयोः दमा अपि दयाळवः ॥ जनस्य तु च को व्याति
मन्यवो धी श्वरा हिते ॥५५॥ उदासीनास्य स्वेषु पर
निंदापराङ्मुखः ॥ स्वतो यदा न गा स्याहा नरास्ते
धीश्वरा मताः ॥५६॥ ये परछिद्र गाभाः स्वदोष
मनेच्छवः पुरुत्तायकाविवेकारः स्वतस्तपुरुषो
तमाः ॥५७॥ के न चिद्व्याजविधिना भेदो भावीति

व सभ्ये यत्नात् तदा त्वाद्धिय वा स्वाग्नीरणे स्यस्वे
तरो भवेन्नू ॥५८॥ सयान्तेष्वजिता भूपाः रिवन्ताद्रि
ष्टानुसारिणः ॥ उनिष्टेन महोत्साहाः पुरातनो
य कारणं ॥५९॥ सर्वै रव्यभिसंधायासाध्या
स्तेनमनोरथाः ॥ कलिता भाग्यये यनपुत्रयोः
कलहे सति ॥६०॥ यद्धिकलहेणनैः कायं तस्मिन्स
हेभिद्रोहमिव्यः ॥ पुत्रयोः द्योति मुख्यसाविकृता
स्युर्नराधिपाः ॥६१॥ पथकजन्ये नयापुत्रसा

॥३५॥

35

दार्थ्यं छद्मनात्त्वपाः॥ सयंपदं द्वय स्यापि करिष्यं
तिमिथोरणे॥ ८४॥ तवपुत्र जयेनाम्नः कुरूणामपि
तेऽजय। पूर्वविद्याधिपत्यानि तेषामेवाविनश्यति
॥८५॥ उभयोः कलहाद्धाभो द्यूतस्यानिजयश्रुतेः॥ न्य४
कुरुभेदाद्दन्यत्वपक्षाभोभावीयकदाहति॥ ८६॥ मार
द्रोन्तवंडितजिह्वाश्चेत्रकुप्यद्रंहरेन्तरः॥ द्विवि
घाप्यस्यहानिस्यात्तद्वदत्रापिकेसयेत्॥ ८७॥
(प्रश्नछत्तंविचारो नामध्यायिनितस्यंकदाचन॥ ---)

तडागोबंधदृषदांमिथोभेदाड्डाळोध्यना॥ अधि
कादृन्यहश्रुष्यसप्तसोमड्योपमामता॥ ६७॥ दृष्टे द
डसाहा येन कुठारेणालिपासतो॥ वनस्पोनि वनं
तह कुळ भेदविचिंतयेत॥ पपा घूतवि
वादौ वाप्यनिहास्यं कदाचन॥ स्नेहे घुभिनैव
कार्यं हर्षीतो नलादयः॥ ६८॥ कद्रुविनतयो
र्वादे विनतादास्यभन्नतो॥ वैनतेयाकाद्रवेयाः
द्वीपास्त्रद्वेसूननकथा॥ ६९॥ सांध्यसाधनसं

॥३६॥
36

चेनपुंभिश्च श्रेयःसन्तानलत् ॥ विग्रहो दृश्यते
क्वापि कामक्रोधादिदारितः ॥ ७०॥ स्तुमस्तु नो विग्रहा
न्यांसी ~~कामक्रोधादिदारितः~~ मग्नोचारः प्रभाक
रः॥ कतुस्त्वात्स्थितिर्निर्वाहो भप्याधिकल्पो वकी॥ ७१॥
स्सन सर्वेषु सरावाव्य स्तोमसेषु तमोमयः॥ विराडे
वर जास्त्वेषु पुमांश्चैराज्यभाग्भवेत् ॥ ७२॥ तदजा
क्षो भूयाधीशोपतराद्कुरूद्वह॥ स्वैर्गोत्राभिजना
न्चथं [illegible] स्त्वमास्त्विनौ क्रियाः॥ ७३॥ विश्वंभरस्य

निष्कृतिर्धर्मविध्वंसे स्वरापत्तिः ॥ स्वार्थाभिधानरूपैः
कार्याचारिवैः सा समञ्जसैः ॥७४॥ स्वचनान्मतः क्रौटिम
न्वर्थं यो नाचरति कर्म पाप ॥ तस्य व्यर्थं जनिर्लोके
संज्ञादि यद्वपि श्ववत्तु ॥७५॥ बत्राव ध्यर्थमुत्सज्यस्व
सुखं कर्म यत्कृते ॥ भीष्मेण श्रीमता नतद्ध्वयपि सुतैः कु
रूद्वहैः ॥ बहुधा कृतं कृपोपि गुरुः सांदीपिको भवे
त् ॥ ×२६ × अतः पुरो विधेयेषु पूर्वपक्षः स्वसुहृत्प्रजा
नः ॥ पाण्डोः मतिस्तथा जाता युधिष्ठिरस्य पीदृशी स्थितिः ॥

॥२२॥

× पूर्वपक्षविधायेन मतिमांद्योदितं मम ॥ भीष्मद्रोणकृपाचार्याः संतु सिद्धांतवाचकाः ॥७६॥ ×२॥

॥३७॥

37

७८

युवराजजनो दृष्टस्नुषा नाबद्धवो जनैः। तद्धेतु शान्तिः
कर्तव्या तदैवासीत्कुरूद्वहा। तदभावे भाविभव्यं भव
तो भाविभोगिभोग्यं तस्या [illegible] यं समयः श्रीमन्द्रस्य
ने सांप्रतमयाः ॥७९॥ बहुधा बोध्यमानोपि वैधेयइव
वक्ष्यसे ॥८०॥ इति विविधवचोभिर्नीतिसौहार्द
युक्तैः प्रियतनुजननेवागक्रउद्बोधितोपि ॥ विधिव
शमपहायं नो स्वकं व्याप मीशो मममहपतिनियो
गोयुक्तइत्युहितः सः ॥ ८१ ॥ ८१ ॥ ८१ ॥ ॥ ॥

यन्मातायमुनापरीक्तनसतीव्रातानाचरित्रैःपिता
सकीर्तिर्द्विजदेवपूजनपरःश्रीविश्वनाथस्तथा॥
तेनश्रीनरसिंहपिंतनकेद्दामोदरेणोदिते काव्ये
श्रीभगवत्प्रसादचरिते सर्गे [illegible] चतुर्थो
गतः॥३॥४॥ दादाजीविश्वनाथदूबडघा
योपनामानस्येदं काव्यं॥ छ॥ श्रीगणेशायनमः॥ ३ १
अथभावितभावुकश्चिरस्यद्वारिंहदाभिगच्छन्॥ वि
×कुरुवंशस्य १

५

॥३८५॥ 38

डुरोवरजात्म जानदिह दृ रथमारु ध्य जगाम स्य ना
निहष्टः॥१॥ चप स्नानमियसौ तर स्थी श्लिथिलोभ
व्यमिदं वि भो व्य वा भ्रत॥ स्वयत्ता वि व गोतमीप्र
वाहो यनुतीर्थं प्र किलो मुनि प्राकृषः॥२॥ सयु
तोप्यनुजीविभिः कियद्भिर्न किम प्च व्यभिसात्र
तवचोपि ध्वनमोन इवाति विद्दि तषः॥ स्वगत
धर्मविचयेन भव्य भिक्षुः॥३॥ अथसामिविवोध्य
ताध्वनो भूमव वप्रस्थ गमोस्मुकामनीषा॥ विदु

५

॥ सिनयेक नपयो विकेहनो यक मगोह्यापितनके धरार सज्ञान् ॥ उदरस्थितनीरकादिर ल
प्रानसङ्गिमरी स्थिजाळभाळ्कान् ॥७॥ ऊब्बविष्मम शो भिभिम्नना भीन् यळ्छैं

वा ब्धिवौ
र स्य युधिष्ठिरे ससरूनावनिर्हार्दस्यानिरागसि
ष्ट धर्मे ॥ सद्दृशां ततस्त्रिमागगित्रीं द्रुरिता
नामपि पश्यतां निद्रैत्रीं ॥ स्पृशानामथ भव्ययोः
सावित्रीं भववत्सस्य वत्सलतः स्ववनित्रीं ॥ ५ ॥
अलिनिभजटाजयान्धानामनुरूपानुद्दधेरि
वात्मजातान् ॥ विवलक्षेहरीभुजान्सद्यो केनव
पकेरुहकोकलोचनाढ्यान् ॥ ६ ॥ विविधिकान्क
चनापिहरी भयालान् स्ववलिते स्तुत्यपदे सफे
नरावान् ॥

कोष्ठोडवा
कान् ॥ कम
लनिभरंद
पाणिभुष्टा
निभ्मीता
लिचवक्र
जाक्षमाळा
न् ॥ × २ ॥
॥ ८ ॥

॥३९॥

जकज्जावृ कि धू विधूसरां गानू अपिकोंकावि

ऊ२ हसससरोवरकानू ॥९॥ विनदकुकदहसनूपुरावली

नूमुभनीरहुकपोवहुछतोकीनू ॥ बहुवर्णसरोज

शालिकाभानू पुलिने भृंगविभूमि हस्तपादानू

॥१०॥ ग्रनिर्भिबिनराधूसांसौसमूहे४ बहुवर्णाव्यसु

पुष्पशालिसालैः ॥ अचकैरिवधानुरागसंगैः पविभा

तेरनिशोभमानगभानू ॥११॥ जवबिबितकुवनैवसा

लेन्मदमातगविडबिनकवकाबू ॥ कचिदप्यनुतीरवावर्बि

बैवडिवासर नुधरान मग्गम्य पारान्॥१२॥सतडि-
ड्डोल्लदानु बिंबदं भाद्दपिप्पी नां बरधारिपोगभीरान्॥
चारदभ्रकदंबबिंवसंचैरपिपीयूष सुधाकरानु
कारान्॥१३॥सद्दद्दजिवनजहृकन्याममनुयातीः
सरितःसरखैन्यौः॥ब्रह्मभगिसुसैकतां नयौपरिद्द
सान्वकसितोत्तरीयौः॥१४॥विद्दुरोथरथांद्दुनीयंत
पमुहुर्रोद्दोळितकुंडळो मनस्वी॥ विपुळोपरि दंडव
स्वपागमौःपुळिनांतशुपरःशांतान्वितेन॥१५॥अपदान
विधिं विधायतीरे निजनिसकृतमज्ज्नचुनधाः॥

+ द्वातेकुम कौ ४

छि ४

रू २

री ५

४ जर २

४ नौ २

॥४०॥

४०

अपिकेन शनैरनेनसासौ मघवत्सस्थ समीपदेशा
मागात्॥१६॥अनिलाहतवेणुनादमोदान् अवल
श्रोत्रसुनासिकायने ज्ञान्॥हरिणा न्कुतुकोबभूवप
श्यन्नइवसच्चोगिजनानकेप्पुमसर्पः॥१७॥प्रददर्श
पुरः शनैः समुग्धो पवनालीपरिधूमधूमिकायाः॥शु
वा३ भपुष्पवतीः प्रसाधिकोन्नपधर्मेणवरिः कृतावयस्याः
॥१८॥गृहिधर्मरतानुयद्रसालाः स्वदलच्छायफलत्र
स्रनदगैः॥पथिकाननिथीनुपाचरंतः किमुकौतैनि x य१
॥यजितावषार्थ॥१९॥

॥

मधुपाः स्फुटगमाळतीसुजातीरूपभुक्ताः परिहृत्य यत्र
प्रथ्यां। स्तुकुळानुपबभ्रमुर्विरोधाः खवेभुक्ता
दपिभोग्यतुस्तुकानो॥२० यदनेककवंपकाः प्रसह
नैःरतिरीळिह्वुविनाग्रभागैः॥ क्रतुराजपुरोबभुः
सुनीकोपळवसारवजातरूपदीपाः॥२१ शुकानु
खोच्चरितैरमत्ताहोरेदृतविये। गिविमुक्तैर्विधाय
भिः॥ स्मरभावोह्ववदायिदंदशीसोसैप्यैदरोरिवभा
गवतवनी॥२२॥ शुकावळीवस्फुटकिंशुकाळीमनस्य
मुष्यान्तिमुदंततान॥ ळसहृरित्यत्र वतीसरागचंचुप्र

× प्रीतैः ४

॥५१॥

स्तनाफल चाळि न्यारवा॥२३॥ यस्सर्जस क्रोन छिनो
मुहुमस्तो सारितान्हंतुमवे द्भूतोततनोः॥ दं सालस
न्मोनसतो षिपोच्च गान्गुटी घनुः प्रेरितगोळकानिव
॥२४॥पुरोपकंटमदकोकिळस्वरेकुहूहूजिहु पाठमत
केयकविः॥अळि च्यनो सस्वरसामगानमनोरतश्रो x प्य ५
त्रियपाठविश्रुतं॥२५॥यन्मे पुरेसहुतदव्यवाहनोहु
मावलीषुभ्रममादधे दृढं॥निरन्तरा हूर्तदिवौकसांय
जि षध्यानएतेगमनागमानां॥२६॥मुहुः समुधत्तनव
मळेरवासघे ष सोसभ्रममातनोत्रभोः॥कीर्तिप्रतापा

निर्व्यासोद्गमार्थाः सोपानमार्गा इति नीळकण्ठजाः ॥ २७ ॥
पुनश्च ताहृक्तनधर्मसर्वयान् नीळाश्मजान् स्तम्भव
यानतकेयन्त्रं ॥ धर्मेण भूम्ना ज्वय सुरक्ष्य यान्कृतान् था
निर्व्यासोत्रियमन्त्युकल्पितान् ॥ यानसानेत्व शुभ्राचनि
जप्रयोजनव्यग्रपतोळीच समीरितपुरि संचक्रुबहु
गवाक्षितरंगसंततस्वनाधिकुव्याधमसौ स्तु विस्मितः
॥ २८ ॥ दश्ता पुरकनकनीकंगिरीडे सोनुक्किटकोटिक्
टवयजिवरसौधहर्म्या ॥ प्रकारगोपुरविनिर्मितसिद्धभीत
स्यर्गोरणप्रमुखदिक्करिकामपश्यत् ॥ २९ ॥ स्फुटं स्य.

॥५१॥

सः

सोऽभ्युत्थाय निर्गम्य राजा सहानुगैः कैश्चन सैनिकैः स-
सभ्यं ॥ तमभ्यागतमृषिं मार्लीन्द्रः प्रत्युच्चयौ गां गमिवोध
मुख्यस्थः ॥ २१ ॥ चतुर्विधैर्मंगलतूर्यनिस्वनैर्निनादय
न्नभ्रमदभ्रविभ्रमैः ॥ ध्वजांचलाच्छादितभानुरास्तु
कः पुराद्बहिर्दर्शितमानसोऽयं योऽसौ सप्रभूयस्तोद्गम स्येशः ५
यो गुणाढ्यं दृष्ट्वा निजभ्रातृजमिष्टधर्मं ॥ अनुग्रहं
चिन्तयन्नस्य जानन्नरवरः परिष्वक्तुमसौ चकार ॥ २३ ॥
तूर्णं ततः परिष्वज्य ततः समेतैः स्तुताभिनीतैरतिपू
जितस्ततः ॥ ऽऽऽऽऽ

प्रापुर्निवृत्यातुरमानयत्नान्पञ्चाशुपञ्चवत्गगनस्यमूर्ती
र्नः ॥ २४ ॥ स्वरूपैकभास्स्वच्छन्दगामिनस्तेपेञ्जुः परांकामपि
निर्वृतिंतदा ॥ मिथोमुहुर्दर्पणफुल्लनेत्राञ्चल[illegible]ल
कुटकल्लोलमालिनः ॥ २५ ॥ वक्रांगयाना अतिगोपुरा
स्तेयंतः परंधामसुतेजसोच्छ्रितं ॥ समञ्जुलानाहत नू
नादनादनादितं प्रापुः परानंदमिवातियोगिनः ॥ २६ ॥
तदानुयाताविदूरेण पञ्चबभुः परार्थ्यगृहणप्रवीणाः ॥
स्वच्छान्तराणीव निजगृहाणि मनोनुयातानि सदि

॥४३॥
43

ड्रियाणि ॥३७॥ सन्तत्रवीणामुरजस्वनाक्ष्वितेषु श्रा
वनौर्यत्रिकताळनिस्वनं ॥ कालावनोल्लासिकळापि
निस्वनैः समर्च्छितश्रोत्रमनोभिनादनं ॥३८॥ क्वचापि
निसाणनिनादमुद्धतं गजेन्द्रघण्टाक्वणनैश्च बृंहि
तं ॥ कौतेयसेवागतभूपसैनिकं निशामयन्मागध
स्त्रीभाषितं ॥३९॥ युग्मं ॥ सर्वत्रवेदस्मृतिशास्त्र
र२ पाठकस्वरांस्तद्वत्स्वशिष्यघोषणाः ॥ पौराणिका
क्षान्यनुधामवासकृच्छृण्वन्नवदूहमेपुमर्थधुर्यतां ॥४०॥

अध्यापपारतमशीषिजाक्ककं समानिमीलन्नयनोव्यत
कियत्।। दिगतचिश्रोतयत्नाः प्रतापयुग्मे कोऽङ्गमस्थ्या
नीमिदं महीभुजः।।४१ एतस्युरनोमसमैनतोधिकं सम ग३
द्विभावेनुपदेशातगुणैः।। शौर्यसङ्कस्तेरपिनीतिनेपु
पौष्ठे श्वधर्मेनिपुणैर्वददबुधाबुधैः।।४२।। तिष्ठ्यपाति
ष्यस्यवबर्ष. पोतान्यपाकृतान्यत्रसुरववसंति।
शौर्यंदयासमरमायत्रासिधर्मस्थितानीमिमुहुर्जगो
सः।।४३ यदेतरंवारणसाह्कवासवप्रस्थारव्ययोः

॥४४॥
५५

श्राक्रमनेकसौष्ठवैः ॥ तदेव पूर्वं गदतोभियापदे पश्चि
ड्सङ्क्ष इति स जगाद सः ॥४४॥ कावेरी मौक्तिकसंपदा
निमधुराम दर्णोरम्योध्यापरैः सन्मुक्तावलिकाविका
च सवतोवती जनानन्दस्यः सदः ॥ श्रीद्वारवती चिरस्थि
तहरिद्वारां विशालोन्नतैर्हर्म्यैः सर्वपुमर्थदासकुल
रं श्यामसावृत्विवान् ॥४५॥ कथ्यापात्तुहिरिति सम सर्ग ३
द्विभाजमारामवनाविनिर्झरवावलिसौधरम्यां ॥ सन्त
त्रेमत्तमनिरर्थविधानदक्षः पत्न्यन्ययोपुरमपूर्वमदः

समीप ॥ ४६ ॥ ॥ यन्मातयमुनाधरीकृतसतीत्रा
तान्चरित्रैः पितासकीर्तिर्द्विजदेवपूजनपरः श्रीवि
श्वनाथस्तथा ॥ तेन श्रीनरसिंह चिलनफकेदामोद
रेणोदिते काव्ये श्रीभगवत्सादचरिते सर्गोगम
सप्तमः ॥ ४७ ॥ ६ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ सभाशुभा नौसमलोकयत्तदौ
प्रकारभेदान्नूनकुकेवदयसौ ॥ नायामिवामेयगुण
स्यमापिनो ॥ वाच्यप्रभारन्तमयी मयोह्यवा ॥ १ ॥ यद्द

॥४५॥

भि२

म न्त्रा का रू प र न ज प्र भा मा क्षा ळ स न्मं ड ळ मे व स्य जा॥
म ता पि तु: स प ट्टी वे मे र्ज्ञि भु जे: स मु क्ति ग ति सा द रं
स्तु हे:॥ १॥ य त्रै व रा क्ग ले: क ळि ह जा र्भि ग त्थ न कै र घि
को ध्य स त्र भा॥ उ पे सु षो भा स्व त आ त्म जा त न्त्र ज नी स्तु दा
क्षा ळ यि तु रु या स रो॥ २॥ य द्वा स्ख मृ न द्वि पे स स्व व त
य: प र त्र स गा द क्षि ने ष्य मा गा ता सु व र्ण ब द्ध ज्ञ वि भ्र ष ण
प्र भा भा स्व त्र प्र तानुपु र: प्र वा णि का॥ ४॥ य द ग ने
का मि त दा न पि च्छि लो त न्न ध र ब्व्या म्ब ळो ञ्ज भ्ग सं त

ता ॥ स्वर्पोग्निगारुत्मनरत्नसंचयैः संपादिते वव्याति
भासहिर्गिरौ ॥ ५ ॥ विभाति यद्वस्तिनखेषुदस्तिनः
छलेन्द्रचेकूटाभकरारणोस्तुकोः । पार्थश्रिताः सेंद्र
सुरैः सुदुर्जयं पयद्याच्छिदाहतिपराद्वादयः ॥ ६ ॥ य
चेंद्रनाळाकेकराळिरुन्नतासोपर्णमाणिक्यमणिप्र
भाश्रिता ॥ प्रयागसस्त्रिळितात्रिवेणिकाधर्मेरि
तेवामरमोदहेद्यते ॥ ७ ॥ यद्वरम्भोद्वसितभित्तिमा
नवस्तनस्तनोभोस्फळितास्वकासति ॥ सत्रेमपार्थ

॥४६॥

ऋद्धितामरुत्सुतेन चापाद्रुवामित्रजयाय नैकशः ॥८॥ य
द्वासवज्रोज्ज्वलेन तेजसि विक्लवदैत्येजडीतामणयो मधु
व्रताः ॥ मुक्तास्तु मुक्तास्तद्भेदमागताः प्रद्योतश्च स
न्मानसहंसतां गताः ॥ ९ ॥ हंसः प्रियामेकगतां
त्तवीक्षितेभ्य गरुत्थापुष्पगतां स्वकामिनीं ॥ बा
लासु पालिसविशंकिनः प्रियायसौधसौ[illegible]ये हुते
देविजृंभिते ॥ १० ॥ व्यक्तं शुद्धोपलेन तेजसांबरे नि
श्चंद्रतारप्रतिभास्तनुस्तपाहीनप्रभो भानुरह्नोन्व

दृ पुनः कर्पूरपिंडप्रतिमो विलोक्यते ॥११॥ नादृक्
स भोजस्य तिभैर्वै वोज्वलेगजाः सदैरावतरूपि
णो जनाः ॥ सर्वस्वरूपा अपि [illegible] धातुषु न्यायेन रो
प्यभ्रम मावद्[illegible] सदा ॥१२॥ मयोद्भवो जस्य रिवकोपि
ते रिवकैरोप्यभ्रमे धातुषु त्रास्यमाभिनः ॥ सद्वादमेके
प्रवदस्सस तरेनिर्वाच्यमन्ये तु वदंति चान्यथा ॥१३॥
एरावताश्वगजाश्च नैद्विनो वर्षास्तथा कामदुघादि धेनं
वः ॥ ईशा[illegible]जनाः सिंधुभवाह्वया गरुडाः [illegible] सीताद्र

॥४७॥

योयन्मदुसानिन्नो कृता:॥१४॥ आस्वाद्य यत्कृत्रिम
जातिप्रथिकाभ्रमातरि सज्यगरी वपुष्येकिट॥
सतीं कथंचित्समवाप्य सेङ्कसां जहाति मत्तानपु
मनःसुदुर्लभो॥१५॥ गसयगधैरनुलिप्त [redacted] भि
र्निसंघित्रा भजगाधे मधुपास्थितायिता:॥ चित्रार्पि
ताएवविचित्रशिक्षिभिः सातां समं चित्रवितरैः
र्कृताभुजं॥१६॥ यस्यां सितोस्थैर्वलीकता लस्तुलु
ताफलाव्यस्तवकाश्च पाटलै:॥ रत्नांशुभिर्विद्रुमव

६

च्छिकास्तथैयनुद्भपस्यमुदाभवयम्ः॥१७॥
स्तानिनीष्वङ्कनुमौक्तिकावलीकतत्रगुञ्जा४अम
नाधिकाश्चते॥३संरुद्धतसन्ततिःपराविगाद्यतेय
त्रैसितोजसा१८नीलासपुष्पस्तबकाळतावनी
विभातियत्रागर्णौवन्नावेरी॥जितानवश्यामदसा
भयार्थिनीनाराग्रदर्भैःपरिवारितानिनिं॥१९॥मु
ग्धोदितानीवचिरात्रोर्वावासिवासिगेयानिकाव्यानि
विभोश्चगौरवात्॥माधुर्यभाञ्ज्युत्तमकाव्यस्तक्ति

जैने ३
सुधा

॥४८॥

48

स्तु जनाः॥

वधस्यारसाकोपभुज्यते स्मा ॥२०॥ यस्यारसाळा

अमृताधिकैफलैः युक्ताः कुळाना इवनम्रमूर्तयः॥

डुरुक्षको शैरपिकामदा घ्नता व भिः सतताकामदु

घा द्विसार्थिना॥२१॥ यस्या समताद्वृतवः समाध

यानूर्पार्थमजते स्वगुणौर्यथायथं॥ निसयथा × काष्ठर

ते:२ रुबि प्रबधितायथो चिंषु ष्पपदेर्नुतैरपि॥२१॥ रतैः सु

कर्णैर्विसेन विविचितै जवैः स्वच्छैः सभ्रमदेविनातैः॥

सत्रसपेनेयमनोषसुयुजामयोद्भववान्मयुटायस
तता॥२२॥यच्चवैरभौतिस्रितासितारुणैरब्जैःसुव
पैरिमवंमह्सरः॥नखत्रनारायद्भतारकाधिपैरुद्भा
सितेनुत्रतिबिंबितनभः॥२३॥यद्धारिधाराजवंप
त्रकोद्भताःपदेहैरभौतिसहस्रेवोगताः॥यज्ञार्थ
पार्थविभ्रतार्थमागतागंगात्रवाहा इव हेतुगाःपुनः
॥२४॥नीलाश्मभानुप्रसरेणयत्रभ्रःसरोभ्रमस्तु
भ्येदृषद्वासहो॥वज्रप्रभाभिश्चसरस्छवभ्रम

सुयोधनो यत्र विमोहितोपतत्॥२५॥ स्थले सता
दृश्यथनीरविभ्रमान्दुर्योधनं कारोद्युकमाकुल्योय
दा॥ तत्कहिफहलिसबिवसविश्रुतो जनाः पयस्याप
तुस्वोदृसन्निति॥२६॥ यत्र हि त्रिम द्वारमदो कीनिर्मि
तप्रकाशितान्तर्जनतयपथानर्थं॥ विभाति स्फाटिकै
सितस्तथा दृजे यत्र भ्रमादाहतया नृशिरोधजनः॥२७॥
यत्रासितया वक्रयाततान्तर द्वारकपाटलाहित
विभावयन्॥ सध्यङ्ग वचास्य प्यवमानयन्नसौ

तिर्यङ्भिः वता हसितै र्विकूजितैः ॥२८॥ सुवर्णवैच
र्यमतोवकविते सोपानमार्गेष्वु पक्षांशु जालके
जालागते नेत्रजनि स्वक न्नधो जनैरवक्षुर्वैद्दसो
घटोत्युतः ॥२९॥ यत्तोरणालिंदवितर्द्दिसंस्थितै
दौवारिकैः सभ्रुत गौरिकांशुकैः ॥ मायाद्रिकोसी
न४ तिचविशुता सैभिवर्यतेगैमः नोत्सुको जनः ॥३०॥
यत्तैजसैस्यवगतैशुकोद्विभिः शास्यान्तुवादेव
कभीस्थितैः कृतो नौका कुलैः [illegible] सभ्यनोत्र
वागीतिस्तो यात्यधर्मस्य सुरत्वासेव्यते ॥३१॥

॥५०॥

यस्या दिगीशानसभाधिकास्तुतिः कृता यथुक्तोक्तित
यैव भातितनत्॥ स्थानेयतो दिक्पतिजेतृभिर्बलादप
३१३ रितैर्विविधैः सुराधुजैः॥ ३२ पश्यंश्चयत्प्रवत्ततिस
पर्दपूर्व्वमानुवर्तितध्वनरा ष्ट्रजस्यता॥ अनर्थबीज
त्विकमेवमानसोकविर्विजानन्विमनाइवाभवत्॥ ३३ ॥
स्यत्रास्त्रसिद्धान्तविवादिनः कवीन्द्रकवापिशास्त्रेषु
भवान्मषामर्षैः॥ मिथोनगद्यान्स्वरताकमर्धुनाया
मावसानेषु ददर्शसोहतं॥ ३४ त्रातान्मिथः श्रौतशि
रः समन्वयं विकस्य विवर्त वदतश्चिदोभिजे॥ वीनान्मनो

भिश्च पुनर्भिराकृतैः ॥ रद्वैतिनस्तैः समलोकयत्क कवि
न्नू ।३४॥ मिथोमुखाभ्यां स्वविवक्षया न्नू क्रुधापरावु
मानव्यभिचारत्वं किनः । पदार्थबोधे रवव्हुमो स वादि
नोददर्शिताह्वांतविकल्पकोन्क्रविन्नू ।३६॥ अनीशावु
धीन्नूरजसाभ्रतांतुरानूस्तुराव्ययेमो सुधियाकतसु
कान्नू ॥ क्वापि प्रयासैः स्तुर विगृह्य सहानूचक्रे सवि
त्रसविक्लेयना । थीतिन्नू ।३७ तवैश्यपद्वाधिकविशा
कैर्मतंप्रपंचयतः क्रतुदोषदृष्टयः ॥ विवेकएवप्रकृतेः

५

॥५१२॥-.

51

परस्तत्कैवल्यवाचः कश्चिदस्य गोचराः ॥३८॥ स्थिरास
नाः कुण्डलिनीं नियम्य षट्चक्रे स्त्रिकालोपासिकेर्षिणः क
श्चित् ॥ चिदाकाशे ब्रह्मसुखानुभाविनो दृष्टानसिद्धा
स्तु[illegible]ताः हठयोगिनः ॥३९॥ काप्युत्तमांसस्थक्लिन्नकृतानवामा मल४
क्षेपसक्ताकुलितारसांतरा ॥ सद्यःपविकान्ते कचमत्कृ
तिपदैः मदामपश्यत्सुधियः सुसमुद्रः ॥४०॥ नादीचपा
त्रागमसूचनास्तथा प्रस्तावनेपथ्यविदूषकादिकान् ॥
× देरै कश्चित्स्वरोरूतत्सुहृत्पवताः सकलदार्णवर्णयितो व्यभावयत् ॥
॥४१॥

भाषाविभेदादानतु पात्रमंजसा मुख्यं पुरस्कृत्य रसंरसां
तरैः ।। पुष्टं विभावादिभिरुच्चयं गतैः स नाटकेवाचयते
रसाभिकान् । युग्मं ।। ४२ तारैस्वरैर्मंथरपाठका
ऋत्वोमंद्राविळेवे र्यज्ज्ञुषोपिघोषिणः ।। साम्नस्यभत्सु
ज्वळितस्य गायकाःखुळोकिर भक्तिपरेणभारिताः ।। ४३ ।।
हस्तस्वरैः कापिचळा मुळिस्वरैः कंठस्वरैःकेपिचपा
ठकोत्तमाः ।। द्विजाः पठन्तो व्युदितेळमुस्वनाः विराभूमि
र्च तिनपाठमानिनः ।। ४४ ।। संधिप्रयोगे प्रकृतीरन्तदितैः
सप्रसंयेस्तहि तकारकक्रियान् ।। सहानुयोगेनवसा

॥५२॥
52

ध्यसाधकान्प्रपञ्चकाव्यसाध्येषु निपातवाचिनः ॥४५॥
वर्णातिरेस्फोटगिरः नतोव्ययानेकार्थतेजानुपसर्गवानतः ॥
परस्यधातोरुचिरार्थवादिनः प्रयोगनिघ्नान्बहुधात्वा
त्रौससः ॥४६ पञ्चाङ्गशुद्धिव्यवहारवेदिनस्तेजोस्विनो
वोच्चविचारवाग्मिनः ॥ अगोचरेभव्यउदारवेतनोसुखा
भ्रतोनेनदृशोपलेभिरे ॥४७ शरीरबन्धस्यविमोक्षणोप
दूर्ध्वदृष्टस्य स चातनिवारणेवरान् ॥ मच्छान्यराहुस्यविमो
चिनोगृहीतूपर्यान्तिपाल्मोपिदृशापरस्यसः ॥४८ नवीन

दास्ताळवन्था सकलाघवान् कत्थापिताकास्तदधीन
तागतान् ॥ तथा तथ अत्त थ थोति वौतिं कौतिं दौतिदि
दोमिति वादिनो गृहीन् ॥ ४९ ॥ स्फुरान्कवो स्फालितहति
तोमरान् मिथः पृथक् कान् निजशक्तितः परैः ॥ परस्फारा
न पि निघ्नतो हृतं न ततोपकारानिवद्दुजं नान वैन् ॥ ५० ॥
इति सकलविचित्रारोहिणीमुत्तराकां सन्तुधगुरुक
वीक्षालोकपालोथ भूषो ॥ दिनमपि वसुधमोम्हृ द्वि २
भावैर्हसन्ती सहहि परिषदं तां वीक्ष्य तोषं जगाम ॥ ५१ ॥
दत्ताः कव्याणवेक्ता प्रमुदितहृदयो भ्रान्तजैर्दैनहस्तः

॥५३॥

न्यैः पुण्यैनिभांतेरथयरवीभिक्तिैं स्यंदनासो वलीयो ग्रा
मोरत्नासनेस्स प्रभमतिम्द्द्रुकोह्न छिकोपस्कौन्नैतस
सद्यसह्न्नुतायां गुरुरिवसह्नसापोरुहसांचकारो॥५२॥
॥ ॥यन्माताय मुनाधरीकृतसती ज्ञाताचरित्रैः पिता
सत्कीर्तिर्द्विजदेव पूजनपरः श्रीविश्वनाथस्तथा। तेन
श्रीनरसिंहचिंतनफले दामोदरेणो दिते काव्ये श्रीभग
वत्प्रसादचरिते सर्गस्त्रषष्ठोगतः॥५३॥ ॥६॥ ॥ ॥
॥ दादाजीविश्वनाथदबडघायोपनामात ॥ स्यंदे काव्यं ॥
॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

।श्रीगणेशाय नमः ॥ हृतात्यसुप्रसन्नात्मान्नृपास
नगस्त्वसदा ॥ पृथ्वयानाय शौडोपधोद्यभिवं
दितः ॥१॥ गृहीतश्चालजानीतसपर्यः फुल्ल
लोचनः ॥ कुटुंबराज्यप्रकृतिभावुकंभाव
यन्नुस्थितः ॥२॥ राजनिप्रश्रयस्निग्धमेवं सानु
जईहृष्पो ॥ सानुकोशं नियुज्याशु हर्षसन्नगवोभ
वत्तौशातोयनश्रमभूपः प्रह्वः पित्रनुजप्रियः ॥ ज
४ ॥३॥ × लद्ध्वनिगंभीरं शौनेवं स्तुं प्रवक्रमे ॥४॥
भगवन्नाशिषः सत्याः मय्युक्ताः पूजिते द्विजैः ॥

अकस्मात्तु शिद्दृजातं यन्नो घनवदर्शने ॥५॥
स्वप्नेप्यसर्ये महतो योगः शुभफलावहः ॥ कि
मु सोदाम्न सुहृदो वयस्याच्युतजीविनः ॥६॥
यत्र भागवता योलिहितां जगत्तउत्तमाः ॥ वितो
षाद्दुत्तमश्लोक गीतिन्यो ह्यनेसाल भृः ॥७॥ स्थि
राच्युतपदाराम पादस्पृष्टा भर श्रमे ॥ विहाय धं
न्यामाभानं मन्यते भुवनत्रये तेधन्या श्रीहरे
नीन्द्रैः सपुत्केचे पगाह्नदैः ॥ क × २ × वः सपुकं के

वर्ष्मनेत्रयोर्मेदुनिर्झरिः ॥९॥ तच्चानुगच्छसीति
शीघ्रं पेयोरुकमोहरिः ॥ पश्चैते साधवो यो
नद्दिनुलिनाकिनः ॥१०॥ साधूनां सह जाको
केदृष्टे स्यैको क्व्य नायकः ॥ भाषितै कृलस
क्षापस्तु प्रोह्य प्रसन्नया ॥११॥ किंपुनर्यत्र
पयाचक्रनैहि भयाद्दशां ॥ भयच्चै कालिकाः
सुः स्वयकसुखलाभिनां ॥१२॥ सोप्रतिहारको या
नैवेकुठे दीनवसको ॥ अन्यहेक्वयः कृतलात

॥५५॥
55

सख्याद्दानस्वर्शनैः ॥१३॥ अथ पाण्डुर्महाराजो
हृष्ट्स्सेवनः सुरयान्॥ विकस्वरापानेत्राणि
रोमभ्यां किलवर्ष्मणां ॥१४॥ पिचपद्दोधिकु
स्नेहापाकितो भवलोवयं। अस्मान्नथसा
र्थीन्योमात्रेवस्तनपाः सदा ॥१५॥ मदर्थे मावि
केयाययुद्धसिस्याग्रजन्महे। व्याह्यदाहानि
कच्छेषु धीरधार्मिकभा[illegible]षितैः ॥१६॥ अ
थ वाक्येमवासितो किं यन्नैसगिकैर्गुपैः। ज

दैविके १

जननीप्राक्यये वज्जात मात्रंश्रुश्रुस्वकं ॥१७॥
कश्चिद्धेतुराख्यसि स्वामिन् पृज्यो राजापि सात्मजः ॥
राष्ट्रं मिरीसिकैनं पाअकंरके मसंशयं ॥१८॥
कश्चित्पितामहद्वोऽभीस्वावायै सस्तुतोत तथा ॥ क
र्णगांधारतनुजौ सुहृदः सकुटुंबकाः ॥१९॥ येर्वो
तद्राज्यविद्वोऽमो देवासुरनरैः हृतः ॥ तन्वाद्योसा
नुजः शीर्घ्रं कोरिष्ये धर्मवर्तिनः ॥२०॥ स्वीयेषुप
द्वेजाते लौकिकेऽपि वा ॥ यथाशक्ति प्रतीका

॥५६॥

56

रनाचरेन्नासपापभाकू॥२१॥मयिजीवति
कौरव्येधनराष्ट्रसुतोत्तमे॥ शक्यतेकेनवाक
र्तुकुरुराष्ट्रस्यविप्रियं॥२२॥इतोपिसांप्रतंयाता
स्यमत्रागमेपुनः॥ कारणेगाहतेयितंसंत्रायान
तिमानसानू॥२३॥विवक्षुरसिकिंचापिगुरुगी
गौरिवोपिसवू॥ नावतारयसिव्रह्मीमतःसांश्र
यिकोस्म्यहं॥२४॥इत्युक्त्वापतिजोषमास्थि
तःस्तनुमेपुनः॥ कर्णी न्यायचषकावर्यासेपि

॥७॥

पाण्डुरत्नद्वयो मतं ॥२५॥ तस्य सूनृत सद्धर्मं श्र
व्वा सर्वं समंजसं ॥ जगाद हीन हृद्वयो विदुरोव
द्रतांवरः ॥२६॥ सर्वज्ञ गीमते व्यासो धर्मोन्वयर्थो
ह्वि निर्वर्तं ॥ श्रवणादेव तद्रूप मनोमे त्र तद्भुतं ॥२७॥
अद्य पाण्डु महाराजो दिव्यासन्तु देष्ट्या ॥ स्व ह्रि
गोपि पवनं यानोद् हस्ये ति मे मतिः ॥२८॥ तेषं
श्रम्न यसन्नी तियर्म दाद्दि प्य पौरुषैः ॥ दानवो
उग्य सकीर्यबि ह्ला डधव कीटतं ॥२९॥ मात्रा

॥५७॥
57

हृ पाविलः स्नेहानुमात्रे वस्त्रनपाः पुनः ॥ पुत्रः
पित्रे च यथास्त्रार्थे पारीपो यतलः हूनः ॥७०॥ न ह्या
न निस्सृ शोक नो पद्दर्शनात् ॥ नत्स्मि
×निरतो×र्ति प्रतिबिंबानां मुसीन हृद्द योस्म
हि ॥७१॥ आसन्ननाथवद्वृत्तिः स्फुटिकस्वच्छमा
नसः ॥ महाराजो बिकास्तनुस्त त्रेम्णि विधी पोम
होन ॥७२॥ पिता मत्यार्थे कुर्वन्हीपा पर्ववैदेवान्म
हर्षिपो ॥ परा शार्ये पावीयाप्तः शक्तिपौत्रपावाहि
तो ॥७३॥

७

कथंभापरिवद्धापार्थिरं भारतसंततेः। कथ्रा
मतेस्यानेपश्यामि सुयोधनकुर्वीहितेः। ७४॥
कुरुवंशस्य सर्वस्य भावयन्निति भावुकः।
सद्योधितहृदयो नाधिगच्छामि निर्वृतिं। ७५॥
भवतो वीर्यदोर्दण्डसंपत्तौ हा न्यधिकेव च
सां। पापः शिशुपालिवासुधिपाडतानिवतप्यत। ७६॥
गांधारमस्तु जातः कृष्णाद्धाकोकतापनः।
कोऽथ धर्मरसिंहैवैराभति चिकीर्षति। ७७॥
वंस्योर

॥५८॥
58

(भवस्तु) (ते)
भ्राता स्तु स्निग्धो गांधारीक्षमनोनेन त्व ॥
सोपि स्यौलः द्रौपादीपाः धिषणान्यविकीर्षति ॥३८॥
न लोभमार्थपरयो हि तं तयोपि वक्ष्येवत्व ॥ भव (सो)
च्छेतं कुलं स्याधिराज्यं यथा कल्पमुज्वलं ॥३९॥
अत्रोक्तोपि सधीनत्रोनर्थं यन्नावगच्छति ॥
कामि त्रिलोकी कथनाथस्य चिकीर्षं तालमन्मते ॥४०॥
उत्कर्षं दुर्मतिः प्रद्युम्नसत्यपरस्य सुकः ॥ छ
प्रदर्शितेच्छया याचाच्छ सागमेभवेना सूमूः ॥४१॥

प्रस्थानेऽस्य धी: पुत्रस्नेहाद्यानैव पश्यसि ॥
कुदुर्भयायमुपायंयद्भूतो योविदुधासये ॥ ४२ ॥
अथ्राववेधायनिपुणे विधियपद्विधीयतां ॥ स
धुास्त्वांतहिसंदिग्धकार्यसिद्धौतसूवको ॥ ४३ ॥
हसोति वचनव्यूहं विदुरस्य विशापति: ॥ व्य
कोके पन्मु दुर्भांतं नौभिस्सुतरमानस: ॥ ४४ ॥
रस्य:स्त्वादीतीतह्यावाप्राप्यागीकरणांकितं ॥
नस्याथावदृढर्थज्ञो भीमो भीमपराक्रम: ॥ ४५ ॥

॥५९॥

59

तयस्नेहमहिम्नैवराजं स्वीछिन्नायोवयं।
वीर्येनानीविज्ञानी मः सयौ चो कार्य गौरवं ॥ ६॥
स्यपूज्योधिपतौ भव्यं चिंतास्तद्नुजीविनः
भोग्यभोज्यपरानि समविसाः कार्यचिंतने ॥७॥
पि ३ पितरौ वा सज्य हुः स्निग्धैः संपन्नपंडितः॥ अस्यसा
विद्भयरूपराजः राजाधिभाग्यवान्॥ ८॥ विनोपि
नाहं नैवानि यस्य सज्जनसंगतेः॥ नहुरवस्याग्रत

स्तुच्छैवेको क्वैश्वर्यमुन्नतं ॥४९॥ येनानुभूतं ब
हुधा दृष्टं श्रुतमसच्च सत् । सदिग्धिःह्यसिद्धांते
सर्वाख्यो विद्य पार्थिवैः ॥५०॥ सद्वेर फलदसाद
प्यज्ञो विधि वि द्रुतरः । सत्र मस्यैव वाक्यो ढिः क
चेनैः शुष्क चारित्रपः ॥५१॥ स्नेहात्मद्व वदाहेतो
विशेषं तु विलोक्यसौ । विरोधाद्धेतु र ग्रासेह्ये
वयिवानिश्चलो ॥५२॥ दयान्य ग्रजयोर्वादे विद्वेयो
रे विरोध वदनः । विदूषक इवेस यशः ससस द्भुपहास्य
तो ॥५३॥

॥६०॥

60

सभावितन् सभायां योनानुभूतक्रियो वदेत् ॥
अधिमूर्ध्यां धुको के गुरुर प्युगुरु भवेत् ॥५४॥
अपृष्ट प्यु [illegible] नरं दृष्टे प्यनुत्तरीमति दूयं ॥
समाजे पुरुष [illegible] मि श्री घयात्तथा ॥५५॥ विदु
रेवदत्तां वर्ये सयी रो वामै त्रतिष्ठति ॥ माद [illegible]
शास्त्रीभिरोनुनं पूर्वपक्षो कुतर्कुः ॥५६॥

सर्व २

॥५७॥

॥७॥

तथापि श्रूयतां स्नेहाद्यद्यद्बुद्धिधिया मया ॥ उ
च्यतेर्थो देशभाषाभिर्योजनिकतुष्टिदः ॥५८॥
ओजः स्वाख्याद्धरैव्यक्तैस्तैर्बहुविधं मियदः ॥ दा
तुः सुदीरिते वाक्ये पदमात्रोपपद्यते ॥५९॥ यत्र
श्रोतरमत्रैव दृश्यते तातभाषिते ॥ बुध्यापि
श्रीमता तात किं मादृशो मुनिरीक्ष्यते ॥६०॥ शातार्थे
कापि मीमांसा धीमतां नोपयुज्यते ॥ अनुमानं
यथा वाक्यमन्यमानावधारिते ॥६१॥ प्रोक्त हे

॥६१॥

व्याजचरिते स्वार्थ तस्यातस्याभिषिच्यते। सदे
वोरीकृतानि भूप प्रभुबुद्धिर्हि के च कथा॥६३॥ उद्व
कः सिंधुराजो न शाक्यः शौर्यशालेऽपि महिमा
प्राव यय न्रूरोहु स्याभि घातिमहाशयः॥६४॥ तस्य
दोर्दण्डमनुभूते पि काव्यानां नागसाहित्ये॥ गरस्या
प्यनुभूतस्यायान्तिर्को केन वेप्यते॥६५॥ जलुगेहा
भितो मुक्तादैवाद्दानमेत्रतः॥ अत्यय तत्ततः क्रौर्यः
नफाते विस्मृताः कथं॥६५॥ भुजंगदन्तास्त्वाँ तनी

पातानुं वलिनेनयत् ॥ कृतं तेन ममार्यायापिस्म
तं सर्वमंजसा ॥ ६६ ॥ परेणापकृतंस्येन यश्चो
पकृतमंजुलतः ॥ विस्मर्यंते तापसस्य युक्तेनतु
महीभुजा ॥ ६७ ॥ दानस्यावि स्मृतीराज्ञां योग्या नो
पकृती द्विषः ॥ अन्यथा श्लाघ्यतां लोकेन पोग
च्छेत्सर्यंकृत्सु ॥ ६८ ॥ योपकारप्रतीकारं द्विषोन
चिमेतोत कृतः ॥ पिपीलिकापदाक्रान्ता वराया
दर्शितवत्पां ॥ ६९ ॥ तापसा अप्यवज्ञाता सीति
सासुरु द्विरर्ल्लिर्पसत्सहः ॥ पकृतैव महीयासाम

ही शामानिनः किमु ॥७०॥ गाधिजेनाभिमाने
नब्रह्मतेजोर्जितं पुरा ॥ स्पृष्ट्वैनेतयारब्धं मानो
हि महतां धनं ॥७१॥ सर्वथोपद्रिपिशिनां कामो
पिहरिसाधिपः ॥ बुभुक्षुरपिनाश्नाति त्वां मा
नधनो यतः ॥७२॥ अभिमानवतः श्लाघ्या कुर्वनी
जेनेरितः ॥ स्त्रीयावनाभिमानेन हारिणे वडागत्र
यं ॥७३॥ कपरेप्याजेनपुंसा हायहेतुरसंशयं ॥
व्याप्तमोतस्तु विस्रं मोहारिणानाभिमानिना ॥७४॥

आर्जवं साधुषु स्नेहं कुर्वन्स्वस्य भर्कसे विषु
गुरौ भक्तिं जने नीतिं स्वच्छे व्याजेन सीदति ॥ १५ ॥
आर्जवान्मेघो भ्रष्टो राज्यात्सपराक्रमः ॥
सऐवास्वापदं शासः स्वपदं प्राप्तवान्न किं ॥ १६ ॥
गलीप हस्तिनापुरं प्रसंगाद्योतिको यदि ॥ अपत्यै
वसोऽस्मात्तथा नाम्ना हीनाम व्यवसीतियतिः ॥ १७ ॥
कल्यावतो ध्रुं ओतस्य द्विजराजः सुपातनोः ॥
स्त्रयीविप्र गतस्यापि नाम न श्रूयते क्वचित् ॥ १८ ॥
स्वस्थानस्थस्य सा व्यक्ष्यं दौर्बल्यामतं स्यनु ॥

॥६३॥

63

१०

निधान्यवसन्ति तस्माद्दृष्टो नोत्र न वग्रह्णा ॥७९॥
क्रोधाभिमानाधिक्कारवाक्यजन्यानि संभ्र
मात्॥ मिथो धृते प्रवर्तन्ते सततामप्यसनावे
पि॥ ८०॥ दुष्टो धूर्तप्रमत्तो सो वद्वान्यवदिष्य
ति॥ तदेव ममवध्यः स्यात् यो नो वशंकर
प्रभोः॥ ८१॥ स्वामिनो वा गुरोर्वापि सापो
रप्रियवादिनः॥ नरोऽस्य राज्ञो तद्देशे न यजे
नो स पापभाक्॥ ८२॥ स्वामि सद्गुरु गाविष्ट

त्रा[illegible]ोंगलरक्षणे ॥ सततं सर्वयजना आपानूर
णेयागः पदे पदे ॥ ८३ ॥ यो मानं वनितुर्दस्याथें स्वामि २
नो सन्नमुवति ॥ तद्वरस्थापयः प्राणैः पिडदस्य
हितो निये ॥ ८४ ॥ स्वामिनो थीपतिः प्राणोजीवयेवाद
वेयत्नः ॥ दशो सा रासा सुयशाः भुक्त ङ्गं भुवने भावि
तः ॥ ८५ ॥ सन्मानयत्नश्रियं याति नृपो भर्ये हितेरतः ॥
हतस्तस्य चित्रपेणान्यथा वेतन्यथा फल ॥ ८६ ॥ पत्रोके
मे षड्रिपामहि[illegible] आपि कुंजराः ॥ योसाहिताः प्रेयुर्ध्वं
लि किमु सुरा नरोत्तमाः ॥ ८७ ॥ आमान्यो मानयत्नरा

जामान्याश्चैवावमान्यपुरः ॥ स्याज्ज्ञां तां कार्थयन्लोके
श्रियं नाशयति स्थिता ॥ ८८ ॥ भ्रमद्भ्रमघमृगयाद्यूता
स्ये स्येत्रवतुष्टये ॥ अनर्थायैकमेकं स्यादद्य व्यसनमही
भुजां ॥ ८९ ॥ अतिस्त्रीमदिराभ्यासादिमिवर्पदोर्थ
गतः ॥ द्यूतान्नलोदराख्यो मृगयातोनि दुरितुर्त्ता ॥ ९० ॥
विराजो युधिष्ठिरो द्यूतजितः कौरवैर्न किंचन । तेनैवाधि
जितं तत्र रिवन्तानो ऽच्युतानन्तः ॥ ९१ ॥ नीचैः सहवि
रोधोपि महतां नोपयुज्यते । गजस्याजस्तु धःपाता
वशेगच्छो हि जयाजयो ॥ ९२ ॥ जयोपि न हितो यत्र न

रवम व्यापक व्यंगनार्थ ज्ञातेक भाजन॥ भ्रान्त भाति निभो द्रुतं सुक्ष्म व्या व धायन ।
तेचापि स्थिते वेत्र क्षुणां कव ता॥ ७॥ सूक्तिमुक्ता सम चर्च्यैव मीत्या भ्या रो वृ
ता॥ ९९॥

को सं कर्मन स ता॥ चरिते कुल कामिन्या चर्च्याचार्यः
कुल्व टाडयः॥ ५॥ ज्योद्धा सरस व्यंग्यपद कोलि
सस वता॥ स काव्य मिवृते स्वधर्म विनयान्वितं॥ ९५॥
उपपन्नीमदं नालव पि कौरव नंदने॥ पुरुषार्थाभिमान
व्यंग्यकचिन याद्भवः॥ ९६॥ प्रेम्णा सो दर्यजे नेतल अर
षो कमम मा तुरे॥ चिद्गधानि मुदं काम व्यंत तां मी पथ
क्ते॥ ९७॥ सोदरा स्नेह संस्थान मन्य न्नास्ति जगत्त्रये॥
अत्र सानुभवा सक्ति प्रभ व्यानसहोदराः॥ ९८॥ सहतुल्य
भवेत्पात्रं भ्रातैव सुखदुःखयोः॥ समीपस्थो गुलिने
भ्रातान्यास कुपितागुलेः॥ ९९॥ देशेषु सुदशो व्यो

रूप क्लिष्ट सखीचा गो घवत्तुला कौर किशिला असे॥२

॥६५॥

× पिसोर२

65

स्त्वतुः पुत्रास्य कर्हिचित्‌। अभ्यायेनेन कोपमहीक्षो

ना[illegible]कोदरः॥ ९९ संकटे वारणं भूतो विभूषणमरो

जयः॥ सूनुः सुरवेकस स्थानमचोदाहरण[illegible]नू॥ १००॥ × भवा ३

तस्याप्युपायपदेशास्य वेङ्कि व्याजमिकीर्षितं॥ सदस्या

पियिशोषपापपानर्थगणापपा॥ १०१ स्वसा मान्यो

विलोधर्मः पुंसा हेयो न कर्हिचित्‌॥ राह्वालितवये

वाच्चतदकध्यं सुरेरपि॥ १०२ आहूतोनानि वर्तेत स्या

दपिपयी दीपा॥ विराडिति स्मृतिज ह्या कथं हो धर्म

मातरं॥ १०३ पुंसुसतिरिपाचस्यैः अप्यसाज्यार

७

पोर्हे यः॥ मनस्वद्धे सत्यान्यायात् स्वधर्मो दुरोदरे॥ १०४॥
हसागतेपिविदुरः पूर्वं जपोडवाभयात्॥ नगतास्सकीर्ति
वो भुवनं संभतंभैवत्॥ १०५॥ हितस्य मनपेद्ध्यापि सज्जे
ज्ज्ञानेयिगर्हणं॥ सीतास्यापिहि सक्ता वने रामेपाधीमते॥ १०६॥
सैलस च्छोध्यता हेतुरूपे कीर्तिर्महीः॥ स्वधर्मं साग ज
नितो ह्यसर्वत्र प्रवर्तते॥ १०७॥ पुरुषं रूपाद्यविदग्ध
योधर्मेनाचरतिस्वकं॥ प्रसवं किं नतातु स्यात गुस्सोर
वके विना॥ १०८॥ धर्मेप्यधमो विधाबुनः मोक्षे नैच्छा
न्यमोहयोः॥ स्वयेत्रैयतद्वास्याद्धो वक्रो धर्मविहीनता॥ १०९॥
विगुणोपि स्वधर्मोति श्रेयसे किमु सद्गुणः॥ यः सदाचारि

तोऽभूत्पैर्विन्ध्यो पान्तोपि पूर्वजैः ॥११० रच पूर्व पूर्वविरणा
श्रुपूतोतसमाहितः ॥ दोवधर्मं प्राप्तिश्च यैस्याबोरपाकू
तानि हा ॥१११ नहुषोनृपशार्दूलोनवमोयः पितामहात्
महसावसुधां प्राप्य पूर्वैर्जितैः धिद्धिपैः ॥११२ कुरुश्च्यो
ज.५ नोयदूनां नाहुषो यः ययातिः नृपः ॥ दौहित्रेभ्योपि यः पुर्य
दानेनरचैश्च्युतोग्रहीतः ॥११३ ययातेर्देवयानीवृत्तां मे
शर्म ब्रह्मराट् भवेत् ॥ धर्मस्य वक्ष्यति श्रुद्धेय मर्भार्येव ब्राह्मण
तुः ॥११४ देवयान्यो ब्रह्मजायाः मर्यादां सम पालयत् ॥
पि२ दासीतेनाशर्मिष्ठायाः नः पूर्वपितामहः ॥११५ पूरोस्तु तने
यस्याध्यः सुतो जनमेजयः ॥ चीनश्च मेधान्मेधावी

×श्रीह्र ॥

चक्रे विश्वजितं पुनः ॥ तस्मादापाण्डुभूपैर्निजशुभमहसा
व्याप्तलोकैस्त्रचधर्मे सक्तैर्गणासमये पिप्रतिदिनमतुलिस्तत्प्रका चि२
श्यकव्यापृतैः ॥ युष्माभिस्त्वादृगसुज्वलकुलजनिमि
×त४ बाहुजौर्ण्णप्रवीरैः पाल्यो धर्मो विधीरैः द्विपमिति वचसो जोषि
मंते स आसीत् ॥ ११७ ॥ ६ ॥ यन्माताय मुनाघरीन सती
ब्रातावरिवैपिता सत्कीर्तिर्द्विजदेवपूजनरतः श्रीविश्वनाथ
स्तथा तेन श्रीनरसिंहविरचिते फक्के दामोदरपोदितकाव्ये श्री
भगवद्गसादचरिते सर्गोगमत्सप्तमः ॥ ११८ ॥ ७ ॥ ६ ॥
॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ० ॥ श्रीकर्दमाचार्यसिंहायनमः ॥ ० ॥
भूपो नु जं ः वीक्ष्य निजोदिभूमिर्जातापं धर्मादिसुवत्तमुहुस्तकं ॥

×प१

॥६७॥
67

कपातिथीकर्त्तुमथैनमञ्जसा प्रोवाच वाचस्पतिदुर्वचंव
चः॥१॥ राजाधिराजस्य ययातिभूभृतो मूकामनोस्याः कु
रुवंशिसंततेः॥ यथा प्रतापैः परिपूरिता मही धर्मेण नाकः सुन
येः संततो मनः॥२॥ यन्नीतिसंसर्घापिभूभृतां समं हृष्पीचक्र
स्मन्व्यवहारमीहते॥ किमत्र चित्रं यदभीतिवैभवात् अस्यारिस
वैः सहजारितापि यत्॥३॥ यस्मिन्महीशे किल कल्पवृक्षलोहरा
रो माकटाक्षाः स्वचवेल्लसो भवन्॥ पुष्पेषु पद्येषु सरोजकेवलो
क्षेषु पुरस्यापि च बंधभारती॥४॥ दंडः पताकासु च कोपपू
र्थिक कुटरले पिभक्त त्रितियाधितेन च भङ्गा क्वारसे स्वच वती प्रीत
कल्व गोभवत् चित्रेषु काव्येषु च वर्णसंकरः॥५॥ द्विजिह्व

॥१॥

लाभोगेषु माद्यन्माश्रृंगे कच्छेषु पकैः विघ्नौ कण्ठकिता
जाड्यं तडागादिषु कृष्णवर्त्मना वह्नीनं क्लोकेस्य न तपस्य
स्यास्मिन्तु ॥ ६ ॥ मीनाः सरोगा न जनास्तथागमेऽनुमानहेतु
व्यभिचारशंकिनः ॥ न पंडितास्तद्विषयेषु कोविदा न यस्मि
न्विद्वांशास्सति भ्रमिभ्रदुरे ॥ ७ ॥ भिन्नविशेषकं ॥ विराद्ध
रक्षस्यपरोपि जिष्णुना पदेशौ वदन्रूच्यसुकृतयथातथं ॥ प
दार्थसिद्धस्य मस्वादितेनानयोग्यदीस्यचकेऽप्यपि पवर्षस्य रोति
दीप्तरत्ततो भक्ष्यपुरः सरः सतां पुनेर्थपूर्वापर्यानि प्रयोगि
८ णाः ॥ न वर्ववयो योपिसुखवाययाविनो द्वदावदे यं जनको
यस्तस्तुतः ॥ ९ ॥ राजा स्तुतस्तुष्टः सुलधर्मम्रत्नैयदैवावरसंतो

॥६८॥

राज्यदायकं॥ उपारतः सन्ततिभोगसंकरात् वनं विवेशाथ नवाह्निनस्य धूः॥ १० ॥ एकबल्मोर्ज्ञाप्य रसाधिपाधिपस्तस्मिन्प्रिये पूष्णाइवोत्तमागाद्भुवः॥ राधो मधोर्वा सुमनश्रियं परीरामां निजां ताक्रिमिवामिराघवः॥ ११ ॥ रव्याततस्यनामाभरतस्य सत्ततिर्भूपस्य भूभृत्यतिपूज्यसंपदः॥ द्वीपान्तरोपायनपाद्मपुष्करात्रिसंपराति पूर्णीकृतरत्नचयप्रभुर्वः॥ १२ ॥ तस्यौरसो भूज्ञानमेजयाभिधोऽनूपोब्धुराशिप्रधिराब्धुमोधरा॥ मरवेषु यस्योन्नतयूपमण्डितारोमाभिनाधिवकरग्रहैरिव॥ १३ ॥ यद्दानवारिद्विपवृन्दगना स्नुजे प्रयागसन्निकिलेसितासिते॥ उल्लङ्घ्य वाधीरिवनिम्नगागणैः गतेन्दु तज्ज्ञायितभूभृन्नो विर॥ १४ ॥

॥२॥

अनुदृष्टुप्तु दृष्ट्वा ध्यमाकीर्तिपूरैः प्रयायस्य पारं दिशामप्यपारं ॥
रसं नुहूते रूपं महिस्तेरुदन्वानुदन्तनुविश्वंभरं वासनीवु ॥१५॥
पुत्रो ऽस्य ज्ञानमेजयस्य महसा प्राचीविवस्वानिवुस्वास्वैरेनजि
गायसस्वरमतः प्राचीनबर्हिराख्यायशो ॥ यन्निसापरवेपास्ग्रज
वधिद्वीपाद्भयः कृपितः तेषामातिनिवनये प्राहितवान्वो धवल
तापचूपः ॥१६॥ तद्वंश्योयुतमाजहाररूविरयः पूःसवानामतः
स्व्यातिंतक्रियये यिवान्सदयुतानाड्यीतिवो कुत्रये ॥ स्वैसो
× हितै:।४ द्विषश्चारसाद्ध्यविषयाभातिस्मविश्रांपानन्तोटवकरपुरैसे
पुलकारताकरोतावरा ॥१७॥ तद्वंश्य आसीदनिनारनामको
योद्धादवाद्दक्रतुमाजहारव ॥ सरस्वतीत्री धीसदाद्दिपोनरव
नीपको ऽप्यवनीपकोदूतोः ॥१८॥ वाग्देवताख्याजगतो

वरे।
पर्निव तं वर्वै धर्मधुरंधरं धुनी॥ यच्चोरसेमेरुरकारिरा
जन: पुन: प्रतीपश्चके नैहिरण्मयः॥१९॥ बाल्ह्वनस्याभिज
नेन्नपाधिपो महीमहीनो भरतोनुभाववान्॥ आकाशगाङ्ग
समराय यद्दर्थितो भरस्य पुत्रजनकं जगुर्भिरः॥२०॥ तदाख्यया
ख्यातिमियाय कीर्तिमान् रह्वष्यंतसन्तुमहितोमहाग्रणी:॥ शा
कुन्तकेयं भरतं नकेवयन् गृणन्ति कव्ये कृतिनः सदानरा:॥२१॥
योवेदवद्वेद्यपदोधिभूभुवः स्वरोमितीतौशिरसा समद्यते॥
क्रियाप्रयोगेषु प्रतार्थदायिनी सद्व्याहृतिर्यस्य सतांखुरवा
वह्ना॥ यल्लोटकीर्तिकमकस्य रसात् लोष्विलोकेषु सहसुन
॥२२॥ येयद्वायितेषु॥ दे: वाक्ये समुररीकृतकर्णिकामे

यस्यत्रासिद्धिरधिका भवद् कुनाभात् ॥२३॥ तस्य प्रपौत्रः
क्षितिधुर्य असीत् हस्तीस धीरो जगति प्रसिद्धः ॥ अकार्यसौवन
वपूः स्वनाम्ना यायाभोरता नाकुव्यूराजधानी ॥२४॥ योहस्ति सधे
रस्यात् युगगा यात्रासु सौख्याद् निर्गमार्थं ॥ ततोस्य हस्ती प्रभ
वसमाख्यादिकसंघपारी पापराक्रमस्य ॥२५॥ तस्य प्रपौत्रौज
मीदान्तापतिः संवरणाभिधानः ॥ कृणावतारो पि विधोस्वधर्मा
प्रधुम्नरूपः स्वामितप्रतीपः ॥२६॥ वैस्वतीयतपतीप्रवरे प्रेम्णा
निपणेनि स्तुप कजाद्दा ॥ प्रभेव भानुं विधुमग्निजेव कुबेर
भिभंविरतपावकानां ॥२७॥ अधिकरणपटु विधिर्विधि
सनू विघटितनिर्जरक्रिभिः ॥ परिवितविषयोन्याः ॥

×भवदाद

×विग्रहैः×२

स्वभेदैः र्थित्वादितन्त्रविधिं नु जैमिनिर्यः ॥ २८ ॥ अथ कु
करधिकैस्तादंगजोऽस्मन्नुविषया ओपवंशजायद्वारव्यां
प्रकृतिद्धितपदावद्धयभीदृणां बहुकरसाः फलशाखिविक्र
माढ्याः ॥ २९ ॥ यो वर्णाश्रमधर्मपालनपरो निसंरमात्सन्वि
तः तज्ज्यष्ठो विधुरारयोपि विपिने मौनाय संप्राप्तिपोलु ॥
प्राप्यैनां स मुनिः स्वकीर्तिकपिकाकाजे प्रतापानले कु
र्वन्यागमनुष्यवां छति बिरं सत्काववानेदिवं ॥ ३० ॥ यद्वि
श्रापनवारिसिंधुकहरीमग्नैनिराले बने विभापानिज
मित्रमाश्रिसविधे प्राप्तरिपुस्त्याश्रयं ॥ श्रुत्वात्मु व्यवयान
तो थिमिवहेलस्मीपूश्चजाते नियो दारिद्र्यं शान्तशास्त्रयाश्च

मद्दहो भ्रूपामुद्रुआर्थिनः॥७१॥ तज्ज्ञान्योधिपतिः परीक्षि
दभिधो भट्ठदेकोद्यबुर्दैन्यनौनैवविवेदशात्रु। विजित
द्वव्येचदानेसदा॥ संख्यौरख्यातयशाः यदस्यचरितगा
थाः सपदिद्विरदस्त्रियः कारुण्यस्फातिभिर्विशेषततिभि
र्निमौ चित्तस्याधिपाः॥७२॥ दुर्हज्ञीमतरस्ततो थुच्चपातिः
१५६ ख्यातस्यदीनयो नाम्नातीवपराक्रमी शालबद्धेयोद्वैकएव
द्विषां॥ यक्रीयांनिवदारितश्रुतिरिमामायशिरस्स्थाभिया
वकेतात बभूवभूमिपशिरोरत्नांशुभास्वत्पदः॥७३॥ उत्साधी
पिस्तुतशातादपिपरेस्यचस्मादपर्णैर्गुणैः चौ ठ विदस्यबुद्दाहि
तस्यपदपद्मैर्निवनकव्ययत्नाः सोभ्युद्दामयशाः प्रतीपाधि

जय्ये श्चाप्तव्रती पाणि यः सप्तद्वीपवलीमपाळयद्दक्षपासांतरुग्री
तरो।२४।यत्रस्यानसमुच्चकद्वयस्फुराघातेन सर्वसहाद्वीपा
पृथ्विभिषास्य पूर्वजामियानतं शरण्यं ययौ। कोहाथ्योदिसु
रक्षणार्थंत्रोकल्कैः धरिरयासनतगोवीव्याजातीन्तेरपिस्वाद
भियेसेनापदेर्व्यापतनं।२५।यस्मिन्दिग्विजयं चिकीर्षति
हृदिक्षोणीभृतस्तन्मुदेत्व क्षेप्ता इवपार्थपत्निभिर्वयादेरास्त
दो व्याप्नुवन्। यिद्राणेरणमस्तकाद्रिषु गणो भानोरज श्छादिते
नक्षत्रैर्भुविदृश्यते स्म सहसाद्दीन्हलानां दिवि।२६।आसक्ता
स्य गुणावृजेच्नि पथगारूपं दधाना जगद्व्यामा हिअग्रयेनदक्षिण
नगादृसरिरस्तरहः॥ पुत्रीपुत्रकव्ळत्रवासविषयंप्राप्तेतितोभ्य

।येन पुत्रार्थे वा नियुक्तो वा निनिति परः ख्यातोस्य धर्मेऽ किल ॥ ३७॥
तस्माच्छत्रनुरिस भ्रत्कुरुवरो राज्ञां कच्छडानति । ब्रस्फजन्मीण
राजिरत किरणप्रसन्नपुष्पा करैः ॥ निसाभ्यर्चितपादपंकज
रजाराजाधिराज ब्रजेन्मतो तु ब्रथनैः पुनर्थ निचह श्रीराम
त्र भद्रोपमः ॥ ३८॥ पाप्य ग्रयहण ति वपथुनतीं ब्रसार्थि
पृथ्वीचर्य भेरीभां कलि बाळ सिंधु सविळ्ळा से काइ गा
चीमुद्दुः ॥ स्रावा ग्रेमभरादि वाजिनी निजग्रो दग्ध ज्ञापान
कैः सानिध्यं ककयनक्षर्क पहनयोरव वक्रवती वृभो ॥ ३९॥
राजायत्तनुमस्पट वा करुणयाहसोपूतायणाःपोगडोपि न
~~पुत्र~~ नामेऽडारन्तापि सुवाञ्छाध्यः सुरूपो भवन्नू । गंगाप्य

॥१२५॥

स्यककच्चलानुपगतायद्वीप्पस्त्रीरसभ्रह्यानौनोगुरु
गौरवं गुरुगिरागीर्वाणगवीतिगं॥ ४ ॥यऽऽन्योद्दुरसैन्य
सिंधुरस्यचरणे सैंधुवैनरणोक्त्कपोऽसुगप्राहृताः पति
स्यंदनवाजिवारणगणाविष्णोःपदे विद्विषो॥ नतन्मू
र्तिविवर्तिनि वहव्याजेनदृग्गोचराःतिष्ठ साप्रकेयंप
राक्रमयतैःकोपोपिनिर्वाणदः॥ ५ ॥भीष्मोनाथीप
तामहःसुरवतनोर्द्वेवव्रतःसयद्याकगांगेयोऽथपरा
कामीत्रिभुवनत्राणैकरव्यद्विषां॥ पद्मानामतिपद्ध्यु मे
मितःसंरव्येसरस्यांजसाचित्रियंश्रीमधुपुंगवस्य चक्रतुः
स्यगांवलीपास्त्वयं॥ ६ ॥पित्रर्थे धनवैभिकेन विहितो

× मेघ ५

× त्रि४

त्रा३

येनापि सीमन्तिनीशृंगाराणि पराङ्मुखेन समयः सोऽध
प्यनुष्ठीयेत॥ एकेनैव समाहृतेति नरसाकारी रा
कन्येन रात्रौ भोगार्थे ससमाधिनेति यत्रासा व्याप्त
जगन्मंडले॥४३॥ यस्मिन्नकरथे सपूत समरास्पदं
प्रवर्तते पुनः दग्धुं वीरवरधनंजय इव ज्योतिस्फुरद्व
चक्रि ६ तिभिः॥ चापाः शुष्कतृणानि निचयाः कन्दंति केतव
चयाः वेदन्ती भद्रयमव सैव तितत्वास्य करवरा
गाराति॥४४ चापे कोपे च दाने भगुवरसदृशो रामभद्रो पा
तुं व्यः सर्वे रामे पासारेष्वुत मानी विभव सुवसूदा
हृतो च॥ प्रह्लादानुरकच्छो हवत्तुकसनके भक्त

॥१७३॥
73

मुख्यैः समानो भक्तौ धैर्ये दधीचिः कुरुकुलकमल
कोजियस्येव भीष्मः ॥५५॥ तं कल्यापबुद्धे निजकु
लं चारितं चैसिसबैन्नीसिंह न्मीत्रं वृत्तं स्वचक्रीयं कथ
मिव जानि तैस्याद्दृष्टौ स्तचहृेयं । तद्दो याचोबितैव
श्चलि सरीण गतैघूतं भावैपिकौरं वातेतस्ये यवुद्ध
स्त्तव विजय परस्यारि वर्गा स्ते पा नि ॥५६॥
यन्माता यमुनाधरीकृत सती बाला ताचारितैः पिता स
कीर्तिर्द्विजदेवपूजनपरः श्रीविश्वनाथस्तथा ते
ने श्री नरसिंह चितनु नफके दामोदरेणोदितकाव्ये
श्रीभगवत्प्रसाद विरचिते सर्गो ऽष्टमोयं गतः ॥७॥ ८॥ ६॥

॥१॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ इति निश्चयवान् सततं निर्गते
x या२ स्वनुनी द्विजवके तेसकेथाभिः ॥ पुरुषैः सम घोषयत्स्वया
पं ककेष्टा पुदचेत्र पाणिभिः स्व ॥ १ ॥ नगरे व्याधिवेऽम
x ट३ वीथिमार्गगमनार्थ्यां कुचवेतसां नराणां ॥ ध्वनिरान्तल
सौधगोपुरेषु द्विगुणीकृत्य दिवं जगाम तूर्यणां ॥ २ ॥ घनि
विस्तृतवस्तु भूवषणा ध्या कलदीपासु संहिताथसि x से ४
ध्यै ॥ सकलासनदापुरी विनिद्रारमणी बोधिवशा
प्रयोस्यदीशा ॥ ३ ॥ अथ भूमिपतिः प्रगे प्रबुद्धः
शुभतूर्यैरपि मागधालिसूक्तैः ॥ पटुरितप्यसुरा
वीतिहोत्रं स्वकुपुण्याहमुवाचयद्विधिज्ञः ॥ ४ ॥
x पिहुने नृपतिप्रयाणासि हे हतभेरीनिनदे विजृम्भमाणे ॥ तुरगाबलहेषितान्मचकुः
पृथिवी पूर्णपयोनिधेश्चक्रे ॥ ५ ॥

॥१७४॥

७५

अंगि सरव्य हिरण्य हेमवरच त्रथितश्रोचियैसाद्धं × दिग्र २
हसा ॥ परिधायसुवर्परिनवासोनिचइयोग्यमपूर्व
देशाभ्रतं ॥ ५ ॥ बहिरेसवेसोनलोडिरथ्यामपिस
डंसत्रोड्र धनुर्दधानः ॥ चक्रकुडक्रेराः ॥ हिमजाकमा
काळकिलैकावाळिवळुवसपाळिः ॥ ६ ॥ विबमा
ववरोधदेहकीलावहिरेच्युन्दाणिहेमवेचहस्तेः ॥
उदयाद्रिगतः पुरोविवस्वानिवदूरीकृतलोकसंतमि
स्त्रैः ॥ ७ ॥ धवलदेवमणिडुवारिजाद्योनड्डुतमौर्विक
रैरुवतिच्छन्न ॥ नृपतिः पुरतोनिसिंधुमुरव्यानसमु
× समुस्त २

॥१॥

भा॰
फांचलकिफांकिलानपश्यत्॥ ८॥ स्फुरद्दन्तय
नेवभ्रुविशाखाःपदसंधिश्रुतिकंधरेस्वदक्क्वाः॥
मस्तपाधर्घसंधयःकृशास्थ्याःपथुनासापुटको
पिचडिकास्ते॥ ९॥ निजपादहृद्यहारिवन्तोननु
माग्नतधिवीशमतिरं॥ हरयोर्नितिलामसस्थ
रौलस्तरसैकेनह्ारिद्विकोधिनोभुः॥ १०॥ गरुडाइवव
गिनोद्दयास्तपथुवक्षास्तनभोगिनोलिहत॥ स्फुर
कुद्दविदीर्णभूमस्तकागान्हतुभिवोरगान्धिरेणुः॥ ११॥
नतीमुनयोन्चेलिकोपिनोपिनेपिनेवापिकलेश्री
निलयाहयाःसुदृशाः॥ नृपतेरिपुमारणायोगस्फुरदो

॥१५॥

75

श्राजपिनो नलास्य घोणाः ॥१२॥ स्फुररस्वपाकौ हव
ऋवेषान्ध्रयकाले च पतेश्च लुः समुद्धान् ॥ विजिता
न्धु ठलः पदे स्म बद्धान्स्च बकेने हयाः प्रदर्शयिनु ॥१३॥ x पं३ ॥
स्तुभः ष्टाइव घोरस्थान धीराः अधिदुह्यदिक शानि घासो ॥ सता
नुरगान्त पतेः प्रबद्धपादां जकयो ऽ बन्धुरा रोहिता ॥१४॥
मधेपाक्षाः ४ ॥ १८४५ रिपवः प्रपकाईलाः कुरेति हारयो स्यानकक दुर्पसस x निश्चने
यि ४ दर्पाः ॥ सहसा स्फुरनासिकाः फुटाताः ऋमिन्नु वा दिव
मुच्चकोर्ध्वकायाः ॥१५॥ दिविदि दुच बधम शत्रुमारान्
x प्सि मगर्हसाप्यनवाप्यसादिरुद्धाः ॥ स्फुरकुद्दनकेनवा

॥२॥

न्तुमह्यां मृगयन्तः पुरनरिखिलां बभ्रुसो ॥१६॥ कीर
× ७६२ तोऽथ विशां कुंभकर्णाः विजितैरावत्तुस प्रभाविनोषाः ॥
विपुकैंद्रुजितः सुवेकनौका इव रेजुर्विदेहक्षीपुरस्तात् ॥१७॥ × भुज
पथुदुंदुभिघोरनादघाताकुक्षिसंधोः पवितात्तभीतगौ
काः ॥ शरणानुगताः कृथा व्यपश्चाद्विरदाजिह्नुवरं वि
भुंस फद्धाः ॥१८॥ द्विरदादृष्टवा व्यदनकृपारसदाश्वं
रवक सिंधुसगिपादाः ॥ परिरक्षितगात्रधर्ममाधाः
शरणं गोत्रभिदो बभयान्नुगात्राः ॥१९॥ व्यवधानत
एवसं गलेभः श्नचंद्राभिनंदेर्दुतानुयातः ॥ विशिरश्च

॥

॥७६॥ सुखमास्थुन परीक्षा कुतकस्यामैयं त्वां किलोजनोभ्रुत ॥२०॥
त्रलि कुंजरगंधमेव दूरादनिलेना हतमुकरा विभाव्यं ॥
स्फणिघ्याल त्वलास्यासिक्तकुंभाः प्रतिसस्त्रुः करिपो नि
रुद्ध मार्गाः ॥२१॥ करिपीरसिका मुहुः प्रमत्ताः चामममीयुः
सदनैः कपोजघन्ये ॥ स्मृतदान करप्रसोमारा स्मृतदारा
इवकोपिनो गृहस्थाः ॥२२॥ प्रभुत्वाक्लिवक्लेस्तुनीलसद्मो
कम॥३ पीरुक्मामी किलरलवंद्रचाव्याः ॥ अधिपद्मसमपूर्वमंड
पाव्याः किरिराजा युतराजयानुयाताः ॥२३॥ अचमस्य
मतांकुर्वांनियंतुः प्रतिमत्तेभमनोषदपेयुक्ताः ॥ प्रस

76

॥२॥

सारगजो गजेन्द्रः कुळीनो मळिनो भ्रन्तुरि वा यजन्मक
र्त्तुः ॥ २४ ॥ परिवेष्टयरदान् करैः स्वपो नो क्षितपार्श्वो दर
कुम्भैकेप्रस्थाः ॥ द्विरदराजसा वगुंठितांगैः मुद्गरादौ कि
×प्र×३ तमस्त काः प्रबेधुः ॥ २५ ॥ हरिसंवलितांगभ्रः
शितारा जगदाधाराई॰ सुताच्युतायुधेषुः ॥ विरराज
विराट्स्वरूपसा धालू स्तत्र्यु कैवतनुः स्वभूपराणां ॥ २६ ॥
पतनाभिरसौजगाद्वि वाला करटस्था विसमायप
द्विमाला ॥ पुर आनकला द्विलोलराला सुभुभेभूप
तिमाकभारिणीका ॥ २७ ॥

॥११॥

नरपतिपत्तनेन कृतजयवचना ध्वजपटस्तुस्तुमा
भचसद्द्रुपमा ॥ ध्वतधनुरसिकाग्रहपातिकेका
जिरजकधिगतासरिदिवववकिला ॥ २८ वतुःसु
कोपकेतुषुमबद्धपंचचामरवन्तुदिशांदिवौपि
वाजयेद्वापार्थकिदापा ॥ जम्बूराजकराजिगौरवं
समारुरोहवःक्षिपकुक्वाकवप्रदीपकोयमेवपू
र्वपर्वते ॥ २९ राजाधिरूढोथरथंचकाशपुरी
निर्हतवपुराधराख्यं ॥ सेमचभेरीपटहवादिनादो
युगांतजीमूतरवंजिगाय ॥ ३० ॥ रथ्यानुरवपोरज

॥४॥

मा४

नांसमीयुः नमीक्षितुकौतुकिनोंगनाश्च ॥ स
क्तासभावीगतवद्ध शाकासिताब्जकिंजल्ककलेना
इवाबभुः ॥ ३१ ॥ चापयुक्ताः सुगणाः कराश्च तारा
सुरोवळिवैजयन्त्यः ॥ सद्दाक्षपाशाः कुवकुभिकु
भानिलब्ब वक्राधिरथाः सुवेषाः ॥ ३२ ॥ कामेनपुर्यंव
सतोग्यभीलिर्धर्मानुकूल्याविहिताश्च सेनाः ॥ प्रासा
दजाकामिनिजार्थसिध्यै नशेविलुनुपमदाः समसुः ॥ ३३ ॥
॥ सु मं ॥ वपुः स्वगात्यसमुद्रासिताला जगन्नीदृशादू
स्येरितास्ताः ॥ निरोगहानंदरसाधिक्लि स्वाः ...

॥७८॥ 78 २५८

र्थ्येयानाश्वयोगवश्यः॥ ७४॥ काचिद्द्विहायांकगमं
रुदन्तं शिशुं गळन्नीविधृतदुकूलं॥ तेनासमीक्ष्य
वक्तृत्वयाणां श्रुतिं न साधनसखीविनोदे॥ ७५॥ धम्मि
ल्लयोग्यैःसुमनैःसमृद्धैःसचेष्टयकाचिड्डघनं जगा
म॥ संभावयन्तीवमनोजजन्यं सुजातस्वेदं तरसा ७५
जितह्रीः॥ ७६॥ सोपानएव प्रथमे सरोजं स्रजं सुभ्रूर्णां
वत्सोत्तरीयं॥ सेसज्यतन्वीक्रमतःश्वरिवन्नास्तनौ नितंबो
रुभरं जगर्हे॥ ७७॥ कृत्वालिके कज्जलमाशु काचिद्रसं च का
श्मीरजमक्षियुग्मे॥ धम्मिल्लः गांकं कणिकां विहाय जवेन

सौधाग्रगवाक्षकाभ्रान्॥ ३८॥ उन्मोच्य काव्याश्रुधत्तान
चि २ रीयुञ्जियेण सोऽस्मिन्नलकाकुवाकयैः॥ स्विच्चकपोलावकि
लैपनेत्राननेतिगभैरवगमहवाद्ये॥ ३९॥ शिशुवदोकामधि
x यी ४ शायपयतीहवकवासनुगीलरोदे॥ श्रोणिस्छपाप्यपि
लमस्तकोऽसौरऽऽतु विहायैवगतागवादो॥ ४०॥ अभ्यंजु
नं सामि विहायवाक्वा विनीविवस्त्रावतनाभिमत्का॥ स्तुमि
स्विग्धनिष्ठ्योतदराकवालाः सरवीनिरुद्धापक्षशोक
स्त्रावः॥ ४१॥ मनुभयानारस्वानांदुकेन श्रुतिमंजीरवि x स्छ २
स्त्रावकर्णा॥ सूर्धस्छहारेण करेण काचिद्दूरः प्रयातक
हिणीवरेज॥ ४२॥ सोपानमपक्लिविनिनिददीर्यति नीविरिः

॥७१॥ 74

सद्व सम्मुन्नतिंव ॥ काचिद्व यस्यास कलावळंबानि नंद्य
विंबोरु कुतिं विरिबे: ॥ काविच्च कर्पासविहीनवस्त्राः
स्तुमंगळीसौधगनानपोग्रे ॥ मुरव स्थ भंगाविवमघपर्प
स्तुवर्पकुंभोदधनीव काक्ष ॥ ५५ सौधस्थि तावात हनीत
रीयप्रकाशाज घोरुनिनंव भोगा ॥ भूपाग्रतो भ्रीद्विदर्श
यंतीरथं मनोजस्य शुभार्थमर्थ्य ॥ ५६ प्रादर्शयेद्वात
हतोत्तरीय प्रकाशास्समालिमिषान्नपोग्रे ॥ नीळप्रवा
ळां स्वरळक्ष्मरेखां काप्यर्धचंद्रं तु बांनु मनोजवीणां ॥ ५७ ॥
वातायनेभ्यो निविकस्वरापि मुरवानि तासां बभुरुद्ग

॥६॥

तानि॥ स्यचर्यं बुजानी वच्चपे क्षणार्थं त्र वद्ध पक्षी भिपुरःप
राधैः॥ ४७॥ काश्चित्कदाचिदस्य सुविस्मितो ऽक्षैः कौ ऽच्यद्ध
मप्ययुः परिवर्तितास्यैः॥ द्वानागुवोभिस्य निरुद्धभावैः स
मर्चयामासुरमुं महीद्रं॥ ४८॥ ओवाच योषा शयत्रास्य
तं भुवस्तरंगैरपि कापि कांचित्॥ स्मितैर्दृशा सामिपरा
पवर्त्तास्याः चिलज्जितेश्चितजभावगर्भैः॥ काप्येकपत्नीप
तिमेवद्ध्यौ धर्मरतानपतिमेवचान्या॥ ४९॥ स्यामानेत्रवानि
शानिर्निदकापितस्यलिंयकारा यच्चपालेजायाः॥ ५०॥ वस्तेप
नेत्रोनद्गगाष्ठु दर्वादिकैर्विकीर्णो प्युपि समधर्मराजः॥ निर्यद्भि

॥८०॥
80
x नै२

चोर्ध्यं नपुरोपि पार्श्वे निजादिगम्यासरणीमपन्नुयत्॥५१॥
आरव्याकोदृश्यधिप स्युसाधोः भवेत्सुमर्थ प्रातिमेकमन्नेत्रैः
सद्मम्यमा गोय च्छ धिन क्षेद्दृष्टे जनाजगुः कीर्तिमितीह्वा
दैः॥५२॥ जयश्रीवरणपिपणे सततं ततकीर्तिवियोभवभ्र
मिपते॥ इतिमागधलोटकवृत्तवाचो निजुपैः पुरतोनृपति
जगदे॥५३॥ बंदिजनैस्तुदोधकवृत्तंमानवचो निजुपैरिदमव
पाव्यमेदाधरणीतलकीमष्टदुष्टवधोतरमष्टदिगन्तैः॥५४॥ दानवा
रिनिकयारथोद्वतादृश्नि वाजिनिचयैः स्तुतस्तरा॥ वाहिनीन
रपतेश्चचाळसा वाहिनीवरयतोदिवौकसौ॥५५॥ समदंद

॥१॥

भिन्नो बकस्य्यनिकेटे स चेगते दंतिनां भीलैसंसादिक राक्ष्मै
रनिरुधा वाहैभिरुद्धेरिपिः। व्या नास्यैरिंजगधुमुकटगजान्नु व २
न्नुसभ्रुयो[redacted]गोन्निश्च क्रेन्यास्तु[redacted] विक्षीर्युनुद्दारिपदं
शार्दूलविक्रीडितं॥ ५६॥[redacted] रो चक्ररथा वलिजोदनागवृम
सांकुशा घातमसंतमसे॥ पदातिः पुरः पुप्लुवे शीघ्रसाभयाती
पिकश्चिन्नुस्तुदु जगप्रयातं॥ ५७॥ वीरु विकोसितनमषामघे
वरिणपुरतो ह्ययागमैः॥ आयुधवक्त्रैः परस्परं भ्रामिपातिव
रोवाक्को कयतूः॥ ५८॥ पुरपारि खुरभोगे भ्रमदूतचकेती॥
प्रवक्त्र्य नरसा व्या रावदूर्णा विकीर्णो॥ द्विरदरथपता
कागडनैलोतरीयद्विनिरुद्धनिकरैरन्मा किन्नीवाहिनीसा॥ ५९॥

॥८२॥

८१

\ नासीरसेते गजपतिसघश्रेणीनिश्चोतंतीपृथुजवविद्रुआ
नान्तु॥ चंद्रचोवसानितवली व्याघ्राजघंपाकेतुर्जवैधमा ८२
वारूपो॥ ६०॥ जिघ्नुसमेता गणपतियुक्ताचाद्रु॰ घरोताभु
वनपतीता॥ उग्रभरासाधुमणि विन्ध्यापादववमश्रीनृप्रव
नो५ श्वेतोश्वत्व॥ ६१॥ गजैः सुदन्तैन्ने चर्चिजैः सवसनैरथैः
सनुरगैर्द्दयैश्च तुरगैः॥ पदातिभिर ... ती वक्त्वघुगोश्व
मविदधतीजक्तोह्नतागति॥ ६२॥ भो यक्तेन्नगस्यरू
पिणीश्चमन्तुः स्वसैन्यसागर॥ द्रुतागताव्यक्तोकयन्मह्री
श्वतांजनाधिपः॥ ६३॥ भुवः सुमेरुसागरां नरप्रमाणिके
वसा॥ अनीकिनी सुविस्तृताबभौपुराद्वहिर्गता॥ ६४॥

॥८॥

मंडलिकैरनुनर्तनम्माभिषुसादि मनैस्तीव्रगतैः क्षण
मुह्यतपूर्वनारीरलतैः॥ बालधिंचालनना स्यदृतानुहृ × च्चामर २
तैरश्चुगतीर्जगद्दैससमसुदृशोवलितैः॥६५॥ करिर
थतुरगैः पादचारैर्वताकरभरखरवृषैः स्फारभारैस्तथा
भ्रमचदथवनग्रावीसंधूहृमा शालभशालततताधौरिवा
नक्षिमा॥६६॥ वसुमसुगदोदैर्शहूरेप्यगदसगदसश्वर ८
× नै ४ सैन्यं॥ कीरपोपितथावैबभूचुर्नपतिगप्रकृतिर्हियातिस
वैः॥६७॥ हयखुररथचक्रघर्षपोहतानमेसारेजेसो
ततेनवा॥ नभसिमिरिशानकोप्यलोकयन्नसदपरवक्रम
× ष्प १ पीदंतिकौ॥६८॥ दि × १

॥८२॥

वितानमाधत्त भ्रमिं स्वरं पुंस चैंस्चपुस्य। बकेनपादा
हतापिपपति ध्वतचूडिय पुस्य॥६९॥ वातोर्मिवित्तपतस्थे
लुरग्रे सेनासक्तचक्षुकर्षपुनर्णी। कुंजाद्वीयानुगतोषसद्द
ग्रेभ्यौ नैनैर्षहितमुद्रा व्यनेस्य॥७०॥ नारोबकोगदीनवा
नूनासीरगः परः पुमान्। सद्रुमेवकुजनोगलतरहुमंज
सा॥७१॥ जवकुज मिलेनोदे घोरे चक्रकारि बंहितैः॥
पदगु विहितै दोर्हुकारैः स्थायहयहेषितैः॥ चकितनय
नानये द्रुतानुयाननिज प्रियासमयतनयोन्कुंजप्रान्ते
हरिणीजहौ॥७२॥ बकरवादीतभीः तनिश्शुमगीस

दयिताकचबंधकार्द्दे मुखवीक्षणे मुहुः ॥ अनुगता पुरतः
सधनुर्धरे इन्दुमुखि केवितमसूति को भयात् ॥ ७३ ॥ पार्थः
प्रेक्ष्य ३ प्रीतः पुरो मां सुमुग्ध मेरराचवेन्द्र नपरमनेमयूर ॥ रा
मामारान्मां ज्ञुकरावे मंदयंत जि चूलीन ल्को चनबि
दूच्चदनेन ॥ ७४ ॥ वाहिनीमयूर सारिपीतद्वासितैश्र
ति श्रुतैर्विदूरात् ॥ सबभ्रुवयातिकौतुका सास्वा
मि चित्तरक्षयेमिजेष्ट ॥ ७५ ॥ भुजगीभुजंगसगताक
किलाजनैस्सुविस्मितैः ॥ परिवीनानुसमर्तकापिच्छचाक
लान्समाकुलान् ॥ ७६ ॥ क्रमेक पक्षाहितमंचयुगम[illegible] या
नस्तुवस्त्वायतमाबभासे ॥ गोर्यंतरशारदमभ्रजालमिव

॥८३॥

रिचकोसभ्यमदंसविद्युता॥ ७७॥ अनेकपोपयसिदीर्घ
मंडपाः सुवर्णवस्त्रा भरपौविनिर्भूषिता: ॥ कान्तायुता
रेजुरद्यशाकिनो विमानसञ्चाड्व कौतुकागता: ॥ ७८॥
शारचामुगैरुह्वगैनपरिच्छुतैर्विभीषितैर्वोमि वर्षैश्च
न्ह: बकृतै: ॥ संभारचैरुच्चोकिनोरितरच्युत: सत्कास्य
भारैर्जनिता कुब्जा वभेतु॥ ७९॥ कान्वे हलनोड्डीन वर्षा
विलोपतस्चकासूनास्चस्नामितं बवासस: ॥ कोश्चिच्च
पल्यापक्लतोर्के रो: रवा: स्चकान्समाकुचितदेहमाद्व
यन्॥ ८०॥ मुहुर्द्विपेड्रोनिगडैर्यथितोरदौसमुहीहिसके
रेणचेष्ठयन्॥ स्वगधसमीषितवारणस्चकन्द्रचके सकु
×। नि २

नानापिन्नसमाकुलान्॥ ८१॥ तीव्रस्मेरथस्नीराःप्रख
रपरिकराकारसंत्लाहलमाःकुस्यारोहाश्चवाराःपदग
लिनिकराधर्मनीराईवस्याः॥ वेक्लैनेःपंचशारचैस्तारुद
कपटच्छेशारिवशारवाविनोबैः॥ छायामस्योबुन्नरप्य ६४
निकमीपव्वकेश्वकुरन्योन्यमूचुः॥ ८२॥ येयायथोन्न
समयविवाकरःप्रयानियाव्यैपर्यितिष्कुलाजनैः॥ त
थानयाविष्कुरुतेनिःतीभूतारवकोययास्तनसमीद्धेत
निजं॥ ८३॥ स्वीकदंबाविननाविभानिचायाविनोषेप
रिलोध्यनले॥ तीव्रातपसोदुमनाक्कुवसाःछायार्थमुहि

॥८५॥

८४

हकराइवो व्यौः ॥ ८४॥ छायार्द्दपंक्तिनीभ्रनाथ लक्ष्दरे वाने
हस यापयसंतर्पयिमहीरुहादिकमसो क्लीनासमनुश्चि
र॥ यातो प्याश्रयतत थातरुतळसकाद्दिलोममरैः तुभ्य
प्यमिसंज्ञाविश्यगमयसासायमलस्थितः ॥ ८५॥ मध्या
ह्ले व्यवपरस्य संपदइव छायाः क्षणाद्यैश्च कोमे घानाश्च
त्रिनिश्चकां च्चिलिरुहो योगाधिरूढइवा विंलाव्यामहदः
कवेरिमलिमदाध्यागानां गतिः संसारच्छित्रिवन्मरीचिजल
म प्याराद्दरीदृश्यते ॥ ८६॥ मार्तंडालिकरप्रसारमुदिता
मुच्चलिंतुकंदिशः संतप्तारवकुरवंडिलवधपीभ्यान्यीत

वासानिकाः॥ कोभा धाद्व याचका स्तनइतः पाथोप
वर्यापराः रक्षाः पुष्पफकैः कुडुबिनइवादिसेकवातन्न
पे॥ ८७॥ यावेसेणवृच यामरीयिषुजळभ्रांयात पातोव
नेम्हंग छायमुपाश्रयति पुत्रा वोम्हर्णोस्छवे विडुमे॥ दूरा
× द्वद्वे ५ क्रूपवती नमुग्यमहसवैं वभ्रदेन्यतसर्वेजीविनएव
मानसमहोकुर्वीत दातरा॥ ८८॥ सचेजीवनमेवजी
वनमदः सज्ञार्थयनेवनम कोकानामवनं सुशीतपवनं
संतापविछावनं॥ तिऋग्मांश्च छवनं जितविश्रुवनेव
न्वैर्नवैसाद्दवैः म कामागैः पवनेळनाधिभवनेमामा

||८२||
85

वनच्यावनो||८९||स्वैरपुष्करिपीसुजानरजसो प्ता
धुन्चली:पकुवान्रजातीपाटकिमाकरीसार किता
श्रुबन्धुहु मोरितः||ऋीडनूचीतजकरायेषु ×परित
पाटीरगधान्चहनूमेय्याडोमितमानमानकतिको
छेदूहतीवास्यर्यं||९०||पारावारेविहारीवि,कीस
तचिकसकेलकीगंधधारापंपाझंपत्रसारीचि
रविराहजमेकुलको नीलकारी||रसत चीत
नारीश्रमजलशामनेताकवृतान्तुकारीवाति

||१७२||

स्वच्छन्दवारीमरन्दरिवत्कमहीमानिनीमानहारी ॥ ९१ ॥
प्रसुछसखकजगंधहारी भृंगोद्गमालापरिचरि
कारी ॥ परागभस्मांकशरीरधारी वियोगिवद्वायुः
स्वच्छनीरचारी ॥ ९२ ॥ विरहिवर्गवधप्रघह.ली.हया
न५ विमकलीयके जैहमण्डनः ॥ विकचकेतकचंपक
चूतनन्धरतिमाधुकरीनुसमीरणः ॥ ९३ ॥ हराक्षिनिर्दग्ध
तनोःस्मरस्य प्राणोजगत्त्वाणइवेतिमंदः ॥ वियोगिनोव्या
कुलयन्वधीकान्प्रकंपयन्स्वाणुचयान्सनागान् ॥ ९४ ॥

॥८६॥

× गेह्वीव सर्वंगताः परिं सुस्तीन सांद्र छाया द्रुमा अनुसमापत
तां निषेधे ॥ व्यग्राउदीर्णकळगुडी सिकरास्च कीयानुद्ध
कुवोपिमुहुरा जिहुक्क कु वु विद्रू रात्या ॥ ९५ ॥ चिस्वस्तप
चावलिमनजिरीक म्लायम्र स्तन नदिनत्र वाळे ॥ बेळ
जसगान्नपतेर्वनं नद्रूपरमप्यांइवसबभासे ॥ ९६ ॥
वन्यावनिलावनसंहनेन शारखा शानकेषपिमोर्दर्को ॥ ९७ ॥ नद
भजे प्रथमं विनद कारिणां द्रुनोत्किरिवते: करज सनकें
चित्रपदा पतना भ्रमू विचपेटध्वंजस धे: ॥ चौरापि भः
शिविरैः सांचिवचनैर्दसाय ॥ ९८ ॥ अनेक वपैशिविबि
रिन

॥१७॥

86

रेस्तताथ भूरुद्याचैयं सा सारिसी नवारिडोः ॥ वन्येव
सालैः सुरभौ सुमनभोम यौ वो गृहद्वै वितता व्यराजन् ॥ ९९ ॥
समुन्नतावस्थवलु छुमंडपांसु विस्तृतां काडपटावमुस्तदा
संपीडितायाइव पारितोषिकावबद्धेन भूमनं पदस्तुसपः
टां ॥ १०० ॥ अनेकपो पर्यापिवस्य मंडपा घनामही धोपरि
सारदाइव ॥ कैश्चित्सध्याभ्रनिभाः कैश्चित्तथा वर्ण
पयोदसदृशौ विरेजिरे ॥ १०१ ॥ सेनानिवेशाः पार्थिवीथिवा
हुभिः कौडीन्वकारेव वनौवेधाः ॥ वसन्तमप्पांसुमनः प्रसा
दिनीं रम्यां ऽुका पयुलारसाधिकं ॥ १०२ ॥ राजांगनाः श्री
का ९ नकौर

॥८७॥
87

ललवाहनानन्दाचूतारयलो निजवाहुदानतः ॥ सकंचुकोऽकं
चुकिनः स्वगर्हि पो मनोजमाचं मनसायमुपरे ॥१०३॥ राजा
वरोधगभिसाळरसाळसाकाऽञ्जुत्तारित्ताव्यवसनाभर
णोर्विश्राळाः ॥ कल्पद्रुमाधि कुसुमांसवक्काबभ्रकुः कोऽपि
सभ्रूपसविधैं नमहेव मेनि ॥१०४॥ उद्दिष्टकाडुपटमार्ग
समागतेन शान श्रमाम्भृदुसुशीलसमीरणेन ॥ निद्रां विधा
यत्रायने समयव्यनैष्ठुर्विस्मारितांघ्रिकरमुद्वसनं नमुं
छं ॥१०५॥ क्षोणीभृदाश्रयमकोषरसाधिवासं कल्याण
बुद्धिविबुधार्थिनिरन्तमेषः ॥ धर्माभिरूपो रिचळपाविर्व

॥१४॥

हुत्वा हिमानीतत्त्वाङ्गीं च नूनमविशत्कटकं पयोधिः ॥१०६॥
॥ छ ॥ छ ॥ यन्मानेनि पूर्वबन्धु ॥ यामो यन नयमो च सिद्ध
रूपया दामोदरेणोदिते काव्ये श्रीभगवत्प्रसादच
रिते सर्गः सप्तमः समाप्तः ॥१०७॥ ॥ छ ॥ ॥ १ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ दोर्भ्यां भिः सरकमलनालवन्तवा
नैर्विश्वबन्धुन्नणमेपि जाग्रदयगण्यः ॥ वासलीव
नस्तु पुष्पाविक्ता कष्य वर्या वामाभिं सचने विहारमा
न सो भवतु ॥ १ ॥ सामन्ताअपिप्रसमतनोयथा स्व
पुष्पाणामेपिवयमीषु रगनाभिः ॥ संनसोपवनम

॥८८॥

ह्रीं स कांडव स्त्रौं: रीणा स्यत्र छति मनु त्रयानि सर्वः ॥२॥
पुन्नागः किसलय बाहु पाशा बधा सद्विदृढ परिरभमा न्या
न नागः ॥ त्र घुम्नां कुर्वीक किन [illegible] द्द नतिचाप प्रोद
य घिरसुमनस्छि तन फलैनत्र ॥३॥ कोनाकाप्यनिसु
मनोजकेलिस क्ता कांलाये कुरुबक कंटक द्दं नांगी ॥
सीकारस्फुरदधरा विधूतपाणिः ॥ स्पष्टं रसनुभवमा
पबोधमाशु ॥४॥ कोनोरूपरिमिहिनां घ्रिसजवद्धा
रूढ ने स्तुममा पद्येनुं नागी ॥ आश्लिष्यप्रियमनभवन्म
नोजपुष्ट्ये वामा ह्रीरिवकामबा पापाणिः ॥५॥ नि
तरति गुरुमुस्तुकं नि कुंज नान म्रा प्रियवचने र्यधः स्च

रति

॥१॥

सरव्याः॥ पुष्पोद्यभ्रमरभयार्दिवत्रेवश्याः छिगं सद्व
तानिमिवडुमेवकारा॥६॥ कृपैकपदमधिपस्य
नामितां सस्कंधेन्यस्तुनन्तुरत्नौघाभरुहस्यु॥ पुष्पेषु
क्ववयपराभवद्विनो षाद्दु कुड्डौपलि पादपौनदासीं॥७॥
सद्युष्पापववयाविधौ समासजती स्युव्यक्तसूनवलि
नभिमूकभागा॥ सैरंध्रीसरूपमदर्शयद्भसहि
खुङ्गानामथाकिमसाध्यमस्युपायैः॥८॥ धर्मोमि
सरसहकारकेसमया कामस्यान्तिनदशिकीमु
रव्यान्यहषः॥ धुन्वानेन वमेपुमंजरीत्वारासानच्य
न्यान्स्वगृहगमायभीषयंत॥९॥ दलीकाप्यनुनयवा

॥२८॥

श्रि २

क्षुद्रबंधरिवलामानिन्यायुद्धेऴनयाबहून्यहानि॥
नमर्थिःत्रणपिपुरः हनेप्रतिष्ठाप्यस्त्राणीन्मुहूर्तव
क्षयुतोहसाव्र्यं॥ १४॥ ॥सु— मौधेर्श्वसुशमनतिरी
तेनमेदहेपश्यंनहोहिपाइवोनिसारूभूस्य॥ केकेषुको
यायामेपिवेसुजातिसंगेनस्य॥सौरम्यसरिवसुमेनागन॥ ११॥
पश्यमामनिमनिरतनलशारवाप्रसगनवमेपुकुबभग
माळा॥सूरश्रीगिरीमनिसस्मिननिशम्यझेपद्यावकितह
गासतियेगास्यं॥ १२॥ त्रयुताव्युतरथरतरुकमहूश्रा
वेणीवोपवनवसतसिंधुजायाः॥ सिंदूरेस्फुटतरीकिंशुके
समेनासरिजेकुसुमेनपुष्पेहेमेत्तक्तिः॥ १३॥ ऽऽऽऽऽऽ

॥२॥

रामाय पावरस्पा नक्षाहैतेर स्रौकौः स्चामान बहु मनुतेभि
ह्न धावसाथौं॥ मव्या चाइनितुहसतिपुष्पहासेऽरन्योन्य
कृतवकपर्णहिस्तेताक्षाः॥ १४॥ केन क्याळ धुक्कुसुमछेदे
गुरुत्वं सह्वियहुणगपगौरवाह्वयुक्तो। नह्वेनुः प्रथममहाद
केनरदासौंनिध्य निजमहनामहागुणाय॥ १५॥ केन
नो५ क्यानवक्कुसुमद्धकेगुणानौमाहात्म्यपरमिथ्यतेवखु
ज्यतेयतू॥ कोलाया वपुरिववद्व नाव्यपवैः समुद्गमेपु
पवैरतिभ्रयते॥ १६॥ पूळीभिर्गुरुतरकंटकेवेतायाः स
र्वद्गापयिनिधौ ववर्जिनाया॥ केनक्या सुमुखिविळौ
ऽऽऽऽऽऽऽऽऽकयाळिरागदोषाः केनपरिहृतनामहागुणेन॥ १७॥

॥१०॥

१०

पश्यसोमुकुलितमाळतीव्रयतैं कामिन्यः कुसुमवि
होपभुज्यमानां ॥ सीत्कारांचितनयनेन समदहासरोमांचा
ञ्चिततनुमंदमीशातोयुः ॥१८॥ पुष्पाणां बकुलमहीरुहो
द्भवानां आमोदै रतिमधुमेदुरैः स्वरूपां ॥ संघातेस्फुटबं
यि५ कुलाहृतेसमंतात्बभ्राम प्रियबकुलकुले बकीनां ॥१९॥
व्यर्थं तड्डानुरपि यामेषु स्वरूपं गृह्णातुर्मधुपतेर्नभोग
पात्रं ॥ भृंगस्याप्यफलमशेषजन्मयोग्यंसमाळसान
वसुमनोरसनमेजे ॥२०॥ आदेशान्मदनविभोर्वसं
तकन्या ॥ आरब्धे प्रियतमया स्वनमंदूसे ॥ दूसमेन
भिमलयो निरस्यमानसकौतैरभिभवतिस्मदार्दवर्ज्यां ॥२१॥
^ सितिर

॥३॥

श्यामां काअपिब कदंबकोरकाग्रे निष्फलं विरम चको
रस्य चंचरीक । चेलांतैः पिहितकुचामियोपि सस्मां कु
र्वंसस्वच्छनयनैः स्थिनाहसस्सः ॥२२॥ नर्तक्यः कपद
ल्लिन्नपुरास्तु वल्कुर विस्तारास्वच्छ कुसुमांशुकवृत्तसः ॥
त ५ गायर्क्षैः पिकतरुण्याः स्तुळास्य कारो वायुश्चैव सकलव्य
दिषन्नृसगीत ॥२३॥ स्वर्जूरकमुकतमालनालिकेरै x रैं: ५
स्तानता क्रमुरफलो कैरविरजो । व्याहर्तुं जनभरभ गुर
त्वमा सा नं ता विरणमुपायनो व्यहस्तो । सादरस्यदकळ x ॥२४॥
कुसुमानि पत्रवल्लीबिबोधैरिति सदजानिनो गतानि । कोला
नाकुचकठिणावमुन्नतल सपर्के किं नसकर कापयबांच्यपरस्परः ॥२५॥

॥८०॥ तिर नर

वन्यांतैस्तिमिरपुंजकुंजकांतासत्तुष्पस्तवकैर्नताग्रवाळर
म्या॥ दृष्ट्वा तेरसिकजनप्रहर्षिणीं तां अन्वीयुः शुभवयस
मनोजरंगा॥२६॥ कुरुवरेथ विलोक्य सरोवरं कमलजा
ळमनोज्ञाळैं नीकुळै॥ जलविहारपरे परितः परेनु करपो:
करपौरुपतस्थिरे॥२७॥ समधिरुह्य तरीः कतिचाधिपा:
कतिचनामलगाधजलेगताः॥ विरलवस्त्रधराः सिषि
मद्या४ चुर्मिथः प्रमदयोपितवासराः॥२८॥ सनवबालव्यसखी
करमर्पयित्प्रविशालीप्रतिबिंबविलोकनात्॥ भुजगमी
नविवर्तनशंकिनाम्प्रियतरायतरागमथाक्षिपत्॥२९॥
सुवदनावदनैः शतवद्दकनभद्रवस्मविभाति तोतर॥

॥७॥

मणिविचित्रविभूषणानारकेसुकमळकमळकचना
बभौ॥३०॥रसकेरदयितेपरिषिंचतिप्रियतमास्यवि
धौपरिकूर्णला॥यतिसपत्नवधूवदनाम्बुजमैन्दुकुळिना
कुळिनाळिदृगानति॥३१॥तनभिदूसरसःपरिवीचितु
कमळिनीकुसुमेषुकलाननां॥ततइतोमृगयन्तमसोमुहुः
सुवदनेवदनेस्ववदसरवी॥३२॥सपरिमनगतांके ×ष्यद
मळ्ळांतरपरिसिषेवसरोजमळिव्रजः॥सुवदनाव
दननतनउन्नतोदरवलीरवतीव्रगनासुवन्नू॥३३॥गि
रसिपुष्पनिभाअनुनासिकेपृथुळमौक्तिकभाजळ
बिंदवः॥उरसिहारसमाःकमनोवचुमदद्रनावृता

× यि॰ यि॰

॥७२॥
92

नभि पान्थ्यपातू॥ ३४॥ तनुतडिच्छसदुच्च पयोधरामन
नकरांस्तिमितौ श्चैळेते बरे॥ जहुरुद्दीद्यजना श्चिरमा
निता समदना मदना ~~श्चिरम्~~ मिताः नायिकाः॥ ३५॥
विहितकपवि निश्वसितो च्छ सत्तुळकैजाळसमाकुलि
तार्तुकः॥ जळविकारखारख भिको भवतु सुनयनान
यनाहितरागितः॥ ३६॥ विरादितातुकदैतनरवद्वलि
पिसुनिकव पयोहितिपर। मगदृशां रनिगुच्छमबोध
यज्जाडबनोळवतो नविवेकदृक॥ ३७॥ कनकमौक्ति
करतपरिष्कृतैः च्छुजना थितनौ सुरपत्रकैः॥ बहु
विधांशुजभंव ळितैर्बभौ सकळयाककयांशुनिभं

॥५॥

सरः॥ ३८॥ अगरुचन्दनकुङ्कुमसद्रसैः कनकसेचन
यत्रसमुक्षितैः॥ प्रियजनैर्व्रजेमप्यतिरागमैन् सवसति
र्वसतिः सुदृशामनोः॥ ३९॥ तरणिगाढ़नतस्मजवाग्र
मः प्रवहवीचिमिषादनुकुर्वती॥ स्तनतुनाभिवलिव्र
यस्तुभ्रुवाचरमेतरमैनेसरसीरसात्॥ ४०॥ अति
कनीलपयोवसनाच्छविंरुचिरादसेकृतसज्जघना
कचिन्॥ जलसमुत्थदृशीयकाररसानीघनरसातरसा
धिपतेर्भुवः॥ ४१॥ विकुलितालकशैवलसन्निश्च
कविकासिसरोजमुखीश्चकचित्॥ परिविवर्तितमी
नविलोचनामधुरसाधुरसाकिनिनादनः॥ ४२॥ वि

इतीयवोचर्वं २

॥९३॥
93
डोर

धुर्मुरवी वदनान्यधुरीकृतान्यमनिचीनि विमष्टदेवे
रोषकैः॥ अरुणपकेजिनर क्रोबनान्यरतिकान्वृति
कान्विदधुर्नवीनं॥ ४३॥ सकलवाद्यविशेषधिना
दितं बहुसमहिसमद्दजनाकुलं॥ धर्षिनेमानत
रीवितमीनरसुरसभारसभामजयस्सरः॥ ४४॥ अधि
नुवस्त्रसमुन्नतमंडपे बहुसुवर्णपटोल्लनकेतुभिः॥
घनलडिद्धिरिवांबुभि [illegible] धरैर्धनतां सुसरससारसर
सानभसः श्रिया॥ ४५॥ बहुकनौभरचद्रुजवाव्रत
सरजससरसीपुलिनं बभौ॥ न्टपतिकन्ययाबक
यावर्तनिजघनजघनवसनैरिव॥ ४६॥

॥६॥

फ. १

वरतनोरमतुलैति तारका ५ ग्रहगणा भ्रम भाति मि
तानरे॥ वदनमौक्तिकहीरकळोमके जवसमाकसमा
ननयाबरे॥ ४७॥ विरळवस्यसमावृतमगकेसक
कसुंदरमाकलितत्रियैः॥ मृगदृशां चमु देहिनृणामभ
ड्डावृनिकावनिकामपि दीपिनी॥ ४८॥ अ[illegible]तोन्नति रूणप
घूर्णितमद्विषुरितामिललावयवेष्बुरसो धरः॥ वरूपा
दैवतिका विहृतिः स्त्रियो रतिरसांतररसा सहिवारुणी॥ ४९॥
नभसिभप्रति मैर्जलबिंदुभिः शिरसिपुष्पनिभै र्दयि
ताभिथः॥ विनिहता अपि रागपरा बभुः प्रमदकाम्र
कामचरौरिव॥ ५०॥ इति विपायविकासवनीव्रजे

॥९८॥ र्वन विहारीमवाप्य मुखकुंभः ॥ मद करेणु निरीक्ष
६५ उपादिशाद्द् जवरं जवरं जिन मानस ॥ ५१ ॥ न मुंचि
रध्य जवाद्वीचि माद वेपरिव तोधि कुलै विनिवेदिताः ॥
सपदि लीर मरूपयदाव द्रुज वनो जवनो विनतीक सुतः ॥ ५२ ॥ चिर
ॐ ५ जन विहीन मनथ्यो लवं स्थिर सईव बरमस्त मयं भ २५
वतः ॥ अपरि दृश्य विधुं यह लारक जनसम समं
क्षिपदे क्षचित्तः ॥ ५३ क्वचन विहाय जवाद्वकमंशु
कसखिकिनेपाद वादधलीन वा ॥ न नहन सकनिरीक्ष्य
नितविनी स्मरमनारमतामभवन्मुदा ॥ ५४ परि

॥७॥

हृत्वा शुक्क दर्शिलकामिनीजघननाभिनितम्बवक्षि
स्तनः॥ मरुदस्वन्मदनाग्निसरवोन्नपारसहसासस
हसा भुवमाश्रयतु॥ ५५॥ अनिळनीतनिचोळकु
चावळासिमिलळवीकळसन्नूयनावळा॥ सुवृक्षि
तास्यवळम्नामिकुंडळा पुनरसोमरसो रव्यकैरा
भवतु॥ ५६॥ कचिनवारुणि वैईमदुभास्करे भुव
१५४ दरो षडजनो निजपूर्वजेम॥ संदियारुणिकारसिको
महानरमनेरमनेवरजोजनः॥ ५७॥ सपदिहृसउदी
व्यविभोस्चयं जलुविहारमनेकवधुव्रजैः अधि
सरागरुचापरमञ्जिमे लकुमुदिनीमुदिनीनमनाव्यहो॥ ५८॥

५८॥

घनतयथो बितनवस्य विभ्रपणा अपि विरागतनुः स
मरजयनूं ॥ मृदु सरागकैरभिहिरो थ तन्नरुणिमा रु
णिमानमुपायय्यौ ॥ ५९ ॥ जळविहारचन्द्रा दधिकश्र
माइननमोभरगैरोकरोत्सुकाः ॥ दृतविळबितमु
च्चविनारसाभियतमायमेमानमनाळयान् ॥ ६० ॥
मानवीयकिरणोस्तारुशारवाः पळ्ळवळमपि
कोरकस्य चः ॥ विद्रुमवमधिसायमनंगः कार्मुके
षुतरणव मियाय ॥ ६१ ॥ दर्पणजाळगतभानुमयूख
रवैभैदिभिःस्मरशरैरिव सायं ॥ मानसोन्नतिनतैः
द्वनरागैः कामहःसाधु च जनो भयदाः ॥ ६२ ॥

कोकवधूषु सरागमरोषं सान्ध्यरागवलि कामि
जनानां ॥ दृश्यमानुददद्दैनो न हि विधेयमनो प्यतनु
रागमियाय ॥ ६३ ॥ पत्रसंधिगतमित्रसदृश्य वैत्र
विद्रुमळलपरिभाव्य ॥ धनुमे छद्दवळेव प्यभि
सन्नुभ चुरिव निळयभिपकर्त्तः ॥ ६४ ॥ कोकवधु
रहन्नेनारिपोरप्यसत्काळरहळो कविभुवे ॥ मिअन
मळभनेबतद्दाह्वाकीर्त्तयेहि मह तावरितामि ॥ ६५ ॥
विद्रुतानि निमिरा प्युदयाइः पश्चिमाद्रिजळरोळगता
नि ॥ हन्नुमेवकविता धर्धे करोंघ्रिः श्च झंपमेति शिरसानु
॥ विवस्वान् ॥ ६६ ॥

मंडलीकृतधनुः कुसुमेषोश्चक्रसंभ्रमपरं सत्वारं वा ॥
न २ अंशुकावृतमभंस्मविभाति घ्नसगाभ्मेमुषितोरविबिंबे ॥६७॥
बिंबमम्बरमणेः प्रतिबिंबपश्चिमाब्धिपयसि प्रचकाशे ॥
कुंकुमैःकृतविलेपनसंध्यावीतकंचुककुचामिव द्यौ पो ॥६८॥
व ५ अंशुमालिनि पयः प्रविपन्ने वंशवोदृशो शालनविरज्जुः ॥
रु ४ सुख्यमेकमपर्षैयां सपि सख्यौ विदशेकिं नमृते बलशून्यौ ॥६९॥
सभ्रमोपिकलतांधिकरास्योराभिलाप्यकृवितोबरमोद्दः ॥
काश्यपीपतनमप्यनुवेळं वारुणीरिवतिरिने विन्दादाम्र
लं ॥ ७० रुक्मजं वसुमतीशशुपेटीयमंगोपनपरं नु पिधा

न॥ स्वामिमंडल मद्धरयन भानो बीज दूर स्त्राकला भ
मन्नोषः॥ ७१॥ पद्मिनीरसकौरूपभो कुसमत्रसाधसवि
धेवसमेस॥ नास्तु लीनमधुपो नंद्रष्टु कापवान्निकमरूपो पं३
स्तमयासीत्॥ ७२॥ धाम धाम निगलेसमयाभ्रिं कुजके
दरगः तानि नमोऽसि॥ प्रोल्लुसनिबहिरे सनिपातैः स्मोजस
नस्तु मुदे मलिनानां॥ ७३॥ साध्व्यरागपरिरंजिनमभ्रुको
पात्रमिव बहिस्तुलदं॥ १ कवोदेस्वराबररागो वर्तसे कुकु
मस्तु पूजितमनोभावः॥ ७४॥ भानुरागत्राविभर्ग दहीनस्व
न्यमेवदिनराचिनमोभिः दिपिविकरहिनमलिनैरवभावे
॥ भौहृदिचमूरजनस्य॥ ७५॥

॥९६॥

त्रस्थितदिनपतौ परलोकगर्तगह्वरगते तिमिरौघैः॥ भिक्षुधीव
रकिरानुगर्वैर्लोकमार्गपरिरोधनुपात्तः॥ ७६॥ कर्मसाक्षिणि
गतेस्तमशेषतामसस्तुतमार्गनिरोधः॥ नोबभौविवनियन्तृ
विहीनराज्यमस्तसदसस्तुवेविकं॥ ७७॥ भानुतीव्रकरदग्धध
राधारतनीळपरमाणुसमूहैः॥ संततैवजगतीतिमिरैर्यद्वत्तना
लदनुकज्जलकताभात्॥ ७८॥ भूरस्तलेवकमलोद्गतभृंगैः कोक
शोकमुनिधूमचयैर्वा॥ एषनाभिसलिलोदरिवलिताकृम
यानाविधयेतिमिरौघैः॥ ७९॥ सान्तनारूपापकापिमुखैर्व
र्वादृष्टमानसिंबयेर्विततावा॥ स्वामिमित्रपि [illegible] वंचकपापैः
संततेवतिमिरैर्नबभोभूः॥ भूरिभास्वरनभोऽस्ययुगमज्यो ×गुरु
तिषांकिमपिकद्दीनमार्गः॥ स्वागतान्यपिगतानिवदूसः

सत

१×८०×२

॥१०॥

चञ्चुरुच्चैरसैर्भिर्नियुक्ताः ॥ ८१ ॥ कच्छव्यापमस्सेव
मनोजभूपतेरेकच्छभाव्यानपेवारणं तितिं ॥ ज्योतिर्वि
वोरेस्वरूपानुसूदृनिकादृष्टा ॥ नाना सु[illegible]वभयहा x : स्वमयं
नू ॥ ८२ ॥ ५ ॥ यन्मातायमुनाधरीकृतसतीबानाथ
रिचैः पितासत्कीर्तिर्द्विजदेवपूजनरतः श्रीविश्वनाथ
स्तयोकियातेन श्रीनरसिंहसूनुनेन फलेदामोदरेपोद्दित
काव्ये श्रीभगवत्प्रसादचरिते सर्गोदशाख्योगतः ॥
॥ ५ ॥ ८३ ॥ ॥ ५ ॥ १० ॥ ॥ ५ ॥

॥१९८॥

॥ ० ॥ श्रीनिवासभट्टस्य श्लोकः ॥ काव्यार्थमिव काव्यार्थान्नयस्य धीर्विलिनो सबळे ॥ दामोदरकविः सोयमामोदयतिभूतळे ॥ १ ॥ ॥ ५ ॥ ॥

॥इति श्रीचतुरुदधिपरिखामंडळमंडितभूमंडळमंडनविद्वन्मुकुटमाणिक्यकविवरश्रीदबडयायोपनामकदादाजीविश्वनाथकृतौ श्रीभवभूसादचरिते महाकाव्ये ५ नाम सर्गः ॥ ० ॥ ५ ॥

॥ काव्यार्णोके १ स्य २

॥११॥

श्री गणेशाय नमः ॥ विभावरीसोऽङ्गनौस मुडचछे स्वामिस्व
सधेरबळ्मा [illegible]साशाया ॥ सधुष्पकै शाभरणैव कामुकीं बभौ
निजे शागम[illegible]साशाया ॥ १ ॥ खुमो किकु पृथिवि राजितो
तार [illegible]ितानभ ध्वं वितततनतातार ॥ ग्रहोऽहुसधे वि शादेः समवि
तं बभौनभः स्फारमिवा मभ्रूचित ॥ २ ॥ खुजातबिं बेरुडुभिः
स मततः पात्रैसुरो पुष्पाविका समंततः ॥ वितर्क्यराभारतिहै:
स मततः पपु, सहूतीवारि डासमं ततः ॥ ३ ॥ पी वासवं कोपिव
पावनुदसभु का ताधरोष्ठं चेतदास्यभेद ॥ सोतुं तथैवानुपका
मशदकु का ताधरोष्ठं चतदास्यभेदं ॥ ४ ॥ हूस्यानु नीतापिसमो

॥१९॥

न्तास्थितोकोपमदेनायसमानगास्थिता ॥ उभौरसेनाठस
मानतास्थितायवेद्यहूतीर समान तास्थिता ॥ ५ ॥ अस्या दृशः
पौब्यरजौ व्यथा हेरवै औब्मयै वाभ्यीति मुग्धकामिनी ॥ आ
दृष्टकातामपरीरसीतरी मुकुचुषबे वषवोरु सोलटः ॥ ६ ॥ स
र्व स्यधानिनः स्मरस्य निवृर्याहध्वंनिबद्धाथिर नौ सीमाकं
मितुकरक्रमगतंवस्यः शनैरुधेती ॥ वामौर्यौ मिलितैः स्मेर
चुनिरोतेरचिर्यकृदृगतैः स्मितैर्माणिक्य ठकको ठकुंठक्षु
माच क्रैस्मरोद्दीपनैः ॥ ७ ॥ कररुद्धकरसमदृहास्यं नमितास्य
ननेतिसाद्यैनैत्रै ॥ उररीकृतागर्भितैः निबंधैः प्रमदाभू
जतिदारसप्रदातु ॥ ८ ॥ अनुभावविभावससगर्भैः स्मितदं

...तुषि तर्जनाक्षिपातैः ॥ अपि वामदृशा कृतो निषेधः स्फुर
स्वार्थस्य विधिर्बभूव भर्तुः ॥१०॥ परिरंभ जवामनी कृतो य
स्तनकुंभाद्व्यथितो नखं विताख्या ॥ याकितो पा विच्छेद्य नाधिन
विभरुरोधाकुकर कृतोरुबंधा ॥११॥ वदनं सकच ग्रहं मुमुन्न
मया धरपानस्तनयोः कररसाच्छे ॥ मुकुराद धितो श्रितोरुबं
धननहने स्यवदस्तुका तराक्षी ॥११॥ रमणेरसभावतोर
मण्यां रमना पि कले नूपुरचुकूज ॥ रति निर्दयता सखी श्रुत
न्या रासिकरस्यात्मु स्तुतः प्रशंसतीव ॥१२॥ पञ्जकुंडकमाकु
लकं ससि तमाव को दृगानतास्य मकुं ॥ विनदद्वानं वदि
विवतो कुञ्जमाकव्यधर मुकुरचरस्तो ॥१२॥ कस्य तु पुरसिजि

॥१००॥ 100

तस्मिन कुंजे ध्वस्य क्रौंचीनिनदो पिककूजनानां ॥ रचितं मपितं च
सर्वदैशेभिवद्धन्मतमनोज्ञजन्यभावैः ॥१४॥ इति कुंजमधु
जम्भविशेषेतरुदेशे त्रिबिराचितश्छदेशो ॥ मदनोत्सवमा
केलध्यराजान्यनुरागीसमियाप्यपौरहूतीं ॥१५॥ पुरुकं
तदिशाकव्याधिनाथं समयायां तमवेदयत्सुप्रसन्ना ॥ अ
वच्छेवनिभिस्वकेशापावो व्यकरो श्रापरः कर किव्वाय ॥१६॥
उदयाद्रिगतस्तदा कुराजा जगतस्तामससतां विनेतुकाम ॥
चिरात्सार्थविधिप्रदर्शनार्थं निशाभावि अंगतो स्मरसद्भागो
ति ॥१७॥ शनकैरुदयाय ल सुधांशुः कलयाभूषयाम्ब
सांतरः किं ॥ कुमुदिन्याधिताररकायशापां परिगोप्यस्यचम

वेदस्तोचीरिवं ॥१८॥ अतिपाटलकुंडुरुद्दं बिंबोपि रक्तिमया:
समभुपागतः श्रियाया: ॥ चिबुका वच्चिकध्वंभो मुनोपरच्छपते
हे मनय: शिक्षो मुखोया ॥१९॥ उद्दयाच [illegible] गमो छिरतं
सुरपाशाधिरसीवक मञ्जुषा ॥ चडयागन्मुपरि प्रतापनाभो
मुखवरं डु:पटह: स्मरस्यनाभात् ॥२०॥ मिव: खकुमं
सह
साक्षीतव [illegible] पातोवारुपीसंगतोस्तो जागस्तेनध्व दोषोरिव
[illegible] माषिव जो ॥ नामसायारमधं ॥ वक्षोपर्यो रक्षितानीइति
नुककककारा वम्बुडीद्व आनीत्वाको पातेरक: कलकर
निकरोदितुं सोमन: समायात् ॥२१॥ ड्याख्यासि वंडवान

॥१०९॥

१०१

ळस्य परितः कुष्माण्ड हरो दृष्टयानग मुखवनु पथयनि
ता श्वासोष्मणाक्रि गितः ॥ रोहिण्यादि कुराग वानिवनशं तारा
सुतारावयं ताराजीवन नायको यखानके रागाकर ध्यानदिव ॥२२॥
मि रोगतेरा चिरचंद्रराचि विद्विजाधिपो रत्ननिधेः सुलोपि
सन्न ॥ ष्वनान भोगाधितन महतता कालोस्थि तद्याद्दियति सद् ५ ममप
रयः ॥२३॥ तरुसचि कुजपवारा सं धिगा भिः सितर वमेरु

कुण्ड ४

चिषिः नतालनाभिः ॥ विलसत्समती चिवासिनीना आभेसा
सार्थ मिवातिथि च्यचे ळैः ॥२४॥ अमृतद्युति बिंब मण्डलाभैः
कुंडके सह नमास्मजातवच्च ॥ प्राथि तारि मौक्तिकैः सुवाजै

वैन

रचकीर्वैरिथादि क्यक्तिक्रि कामि:॥२५॥१८: स्नात्मवाहि कांम
धेनु पयसाक्षीरा विषिरुदे ताया तः च द्भमिं गौकान्यु रसि वायद्रूर
कानवी हारुडं भित:॥ विश्यं तामस सच येनमक्ति नंद्मारे
रि वह्माकितां दे न्मावोः किरण्यै रमा दिवशार न्मेध्ये नं॥:
हृत ॥२६॥ डमानपाद तनयो पिच पुष्प वं तो रच्छपाहृ थो१त्रम
परावनि शौ रचक्षे१ चो॥ धान्यान्युद्र न्याने ऊनीतम रत्नपाणि
पादाहृतानिसुधियो मिथर त्वचो सेनू॥२७॥ रुपाच्छनः पूर्णफि
ॐ: कलानिधि: नामीव पाजिन्य भिमानिनीजने:॥ वियोगतो:

॥१०२॥

102

अतिथिक्कृतः शनैः मसतपक्ष्म भीतइवैस्य योऽवर ॥२८॥
स्मरवाणहतैर्वियोगिभिः स्थापनं चंद्रमसः । दिवंगतैः ॥ परि
भ्रैष्यविबेरयनी किं नाकि कुच्छोकेन कळे कईर्यते ॥२९॥ अ
कंकेपिव दंतिकोपिच महीविंब शशाशापर कोदिव्योमसर
रोऊ कीनमधुप पंके पयोधेः परे ॥ तरो छ कपये वियोगिव
निशाथैसीने त्राति पात स्फुरक्षुद्रमे दीवरमे चके ठुरजनी
नाथेसमुज्ज्वभते ॥३०॥ किमयाचच्छ पक्ष्मम वड्वाविक
प्रहार स्फुरस्फोतोत्थ किपा नवीजेनु नमसो दं शोदिजा

नीळभासिताः

नाथनः ॥ नेदं ने दीभिदं चनैवर सिक आव्यो किं राकर्णं तामा
किं छ्रादं यिलानि २॥ किं नु कला नाथे नरं उदयते ॥ २१॥ रस्याग
र्भिनकाम ~~[illegible]~~ किं स्फाटिकी पेटिका किं कर्पूरकर ड़ि
का मृगमदा पूर्णा नूतना रेखरे ॥ किं त्रैलोक्यजये ततज्यैमानि का
कस्य सभंग घे[illegible] राहु ध्यान परो नु तन्मयमनारञ्चा साहु धुर्दरम
ते ॥ २२॥ किं रामा नु [illegible] लिखिता [illegible] कः किं पारसीक रखनो
द पत्यो राभिमान [illegible] स्मारो [illegible] दः २३ ॥ किं वा चार णव
[illegible] दनः [illegible] किं वा व्योमसरो विसं विजृम्भ
ते चंद्रो घनाह्णि [illegible] ॥ २४॥ इति विशदतया जगत्सदीत चिरम

॥१०३॥

103

न ते२

त्वलो व्ययये निधे: स्तुतस्य ॥ पुनरभेदयोर्मिथोनुरागीर
सिकज्जनो मदनो स्वेषु सक्तः ॥ २ ॥ आर्येय धिय ण ... पको
नु३ के रागतत्वारभोग्या ना ॥ ऊर्ज वसंतनयने सुमनोजा पर्थीति
योग्ये ... ॥ ४ ॥ गीतिनरस्तुक ... व्यप्राति ... नमु के वर्णा ननो ये
ति ॥ ऊर्जे रिम नाति तिमिरे परिणत नवनी ... ताफेरे रंतु ॥ ५ ॥
नु पंगीतिं ने नु ग्रण नू अकुभिवन धुपोधर ... स्तु: ॥ वीरमुख्ये
के ... के ता: स्तु मनो वकी वि हारार्हा: ॥ ६ ॥ ... दिगिभनु:
केतनयवाक्या ॥ नु ... तमनस्को चानिभे वदनाश्च सू ॥ ७ ॥ अ
सारपतिके चानुवर्दनी ॥ तां रमया स्वा प्रेम निमग्ना ॥ ८ ॥ को

मिनितेद्यावतं गेमा णव कस्ये बभत ॥ यन्नावेद्याार्यअणनंका
मि न मुत्स्च ज्यगत ॥४०॥ उरुभान दामुद्दरतोलिकानभिया
स्वरिचस्तु अतो दितगुणअस्मारा हिता ॥ समुरीक रोषियदि
स्तृ कि पृथ्यामिमा कैवेछे स्वपोनप रिणपमे थ्यंजसा ॥४१॥ इ
कोप रायतो यौवन हानिकार गत वयो नैति पुनः स्तु दुर्लभं ॥ हृतस्च
वं रास्छमन सद्र तवये त्यपादि हृस्या कठ नाअवो चना ॥४२॥ रां
नैः स्यथंरा स्छमतो डितानृजिरः औणौने ॥ भे स्यपधैर्य ोवना ॥ तित
डिताडि दंतरस्छ तर्जन्यपि गो हकुउ ब्रस्वनू विभंग ॥ नैज गाद्दस्सासरपीं ॥४३॥
रह. वापा मही यथं रा रमयीस्तु यो वनासद्ध औने ओछपदारस्तुम ध्यमा ॥ सं
व. :त

॥१०४॥(

१०५

से व्यते स्मद्दि (कु स्वे न कामि नासरव्य नते ने स्यवद स्सरंवी पुन:
४८॥ अलवी न्व रत्त डुकि मिति ऊ जा टत नू होतवान्चे हर कर मु
पे परसात् ॥ नहि ने सधो वदनमाद्दि पती अभित क्ष राजि नि
ऊ गो दृपति ॥४५॥ (श्र ह्वतिचप छने त्र माव मे स्छ वचो मे स्प फ व्वय
कुल कोते यो पन कुध शीन्के ॥ हृ तपा तेह २ ॥ वामा छि नी पर्द बयो
= यद्यसि – धे : क जय न तु मुनमै ~~पर्यान्~~ सिय वचो भि: ॥४६॥ यद कु गा न तये त
या षित मुध मा क : स्वरिय ऊन कृ त त ऊ ऊं सर्व था ना वको क्य ॥ वन
मयय उ पासो माछि नी भो गिने कै रपिक त श पथत भामिनी स्य
ब्रीना ॥४७॥ क्षिते मानेन कु धे स्तु यि हि लमधु ना १ ह रिका न ति

कोतेकि कृष्णीणा रिच्छि तारित्स्यनिव्यय मपरा: प्रे नसाफव्य
मा जः ॥ मारामनो ययो या मुनिविरतिरसो रुह्ननि हलिस्व
कं मन्य बुद्धिहृ स्योदितैवंरक्त तनयन ज्ञ स्योग्धरालो क
नात्सतू ॥ ४८ ॥ ननरेय गमनं विधस्य बाव्हे सपादि निजा
ल्लिरता: श्रपो तिदृढ: ॥ समूढुपत्व वतीनानि कुञ्जसारिश
नके रूपयाहि पुष्पितायं ॥ ४९ ॥ मामा गौरिध्यांन भेषीर्विघ
न्मा व्याधो नस्यभो ॥ मार्गं हृष्टो गोष्ठ गच्छे: कुञ्जे स्तुत प्रेयास
त्तु ॥ ५० ॥ इत्यनुचारत्वालिव योभि: प्रोधतायता नगावेका
रेत्यापक मा व्यारचीयकरस्पा कामिनि यासं कापि निनाय ॥ ५१ ॥

॥२०५॥

105

हस्तकैव तन्वीसा मंदायाता पीनोरु साधू क्षिप्रयाती पर्ध्याणां
च्चपोजोभिः दृष्टैर्ध्याने ॥ स्तकेव श्रोणी चोश्रामातस्मिन्नेवार
च्छा ताभ्यां ऊंजे प्रेम्णोष्ण नद्युश्री उक्षान क्रीडा ॥५२॥ परिष्व
कां त ४ डे त्या माभिसारि कायानोथं प्रस्तुतं मिपतो निकुंजे ॥ क्रियेव
योर्भोस्मरे णयुनोः क्रीडाप्रहता चिपरीत वृत्ता ॥५३॥ कांचीम
णिप्रकर करै नैरायिते वीक्ष्योल स्वज्ज धनेरस्ता प्रभाप्रतीं ॥
रे मेपाल वृंनतिमिरे पि हासय नूने वै मुकु पि हितवती जघो
र्नता ॥५४॥ सरसीप्रसरच्या ऊर्ध्वानं विवरच्चे उपे डेव ज्ञांकुणभिरा
हुणो रच कर ॥ क्रियो तुगे श्रीर्ति शंभौ भुकस्य प्रदानतोध्यानतके
पिकस्याः ॥५५॥ मानायवण्मान नलीग भीर चित्त अक्षीनान
रवानार

पि हतियारानू ॥ पश्येद्धपञ्चाधिकशतशाखां शाखादिमानिन्य
त्पि कापिहृस्या ॥५६॥ रत्नकर्ण बाधमदेमदना ॐ ऽऽ आ त कमल
वदना ॥ हृनीगेहादेव गतवती हंसी ॥५७॥ पञ्चये
पञ्जाति १ चमेरं धुनोना हुकार्तस सल्लबहु ड्वमेत ॥ चहूकि तु रके ति
वहर्ष्रकराय करे णकस्थि नू ध्रुतवानर ने [illegible] कः ॥५८॥ वन्यावस्रं
तातिश्च का तिक्ष कां चने ड्रनीक प्रवाळ कान्तितो ष्ठ कवर्णरम्यां ॥ सो
वीक्ष्य चारु वयस्सं सुमनोजली नामी हे पि ता भज जगद्यकान्य
काले ॥५९॥ उक्तैव सा निष्टतनि कुणो का हुकेनाथकाता मदा का
नाप्य तनुरस्मि को ऽत्य तचानुमात ॥ सा ज्ञानदो लक्ष्य पुलकि
नः स्यफ स वान्यकस्या प्रेमा बा थि छ वस ना यो गिनी वा हु
रेमे ॥६०॥

गत्याग
विजित
वती २

॥१०६॥ 106

रोमांचिताकृतमधुपा नाली भासक्तायिताखिलमाना ॥ धूर्जन्ने
त्रावाञ्छितनकच्छचाभर्गा सी काप्यपत्तनवरत्त्वा ॥ ६१ ॥ स्वेकोतासि
सखिप्रसुं च विकपकेनोचिन्त कलितास्यपिकाते ॥ व्येतुतेभयमि
तो रसभावभावय रचरतिराग विभावैः ॥ ६२ ॥ दनावेत्ठ वितन्मग
स्कदितं तवाप्रियपसारवि अणायं प्रकरोतिनः ॥ इतिनवोदयधूरतिका
मिनासमनुनेतुमवादि मुहुः भावैः ॥ ६३ ॥ कांतेतेघनकोमलं
डच्छी विशाच्छारयामीतातकोतिनवाबरे रसेती ॥ स्तुरिलेधारसि
कजनप्र हार्षिणी यस पुष्पतनुरसभावुका विभाति ॥ ६४ ॥ तवेय
मनुमध्यमेतनुमंदनितवरच्छी रतवंसीतिरंजसा ॥ सुमनसासु
मेसोरिव ॥ मरारजतमेरवखासुतनुभातिघखीयेरास्यवाघमि
तकामिनारीतिरसोत्सुकाकामिनी ॥ ६५ ॥ अमुंचौच्छंपरयेप्रियस

रिवविशाखां शिखरिणीं महीं चालितध्वांतान् कुसुमशुभकुंजा
न्मुहुरिति ॥ आलिर्यथा विद्विन्या तु कश्चेतुं पेहे मधुभरान् अभ्रान्
क्रीणामुग्धास्मतगारतिः कांतवचसा ॥ ६६ । तेनापि मध्यमौक्ति
कं जं कामिनिहार व्याकुंचितं ॥ इदुमिनो हे से कुमारं रसन्मुखल
ज्जा पारागाढं ॥ ६७ ॥ कर्णांतियिआतविं वो व्यवीक्षणे स्वकरप्रकला
द्य धनंजयाकिते ॥ कांतेमहाभारत पर्वसु हितेकांते भिमन्युग्र
युता सिद्धिं चिर ॥ ६८ ॥ अस्याः प्रेमफलापि शोषापि दुनोदुःखा
सनो दुर्दृदः पांचालत्या रचनि स्मनव्य पयसः काम्या रत्न विद्यायु
स्फु ॥ भारसाद्य रसापि फलः लभेदन पोजातः किमिस्फलसुफलः सरयो ।

॥१०७॥ के इंद्र तथा नू करे स्मितं तन्मसद्रक्तां नेनेत्यानतां ॥६९॥ इति स्तुत्या
107 भिमानहत्य चौरै रभिसारै रतिरागभावुकावैः ॥ दृष्ट्वा दादश पादा
भवडज नोनी मदन छघ्य निभेवपूरिवाबुं ॥७०॥ अपिधर्मधुम
र्यमुख्य स्तूपेनुज कामो कृतराज्ये मद्भुतं नरं ॥ अथ वेद विधि
० जा५ श्च बाधितो न्यतू स्मृतिर्व्यार तर् वयुज नानां ॥७१॥ मदनो हस्त
वे मेव भाकृत्य या व्यथ रुं सः क्षणदां रसो त्कारस्यां ॥ समिये पद को
सं काणं विधातु । विकृति यातिमनः सतोधि सगानं ॥७२॥ हिमस
हसिसी करा स्तरू णां अनतीनान न चपलुपे बुरे डुः ॥ समवे वैविकज स्य ३
सोरतां ते रसिका नामि वषि स्मय यः स्मितां ॥७३॥ हिमानि भे स्वाः २
च्छिक्षत्व भामक्षि रुहा: प्रकपमाना विगच्छ स्वरस्त नकाः ॥ मिथो मुकुं स

इतदहतकोरका:कल्पेविरेजरसिकाइनोस्तुका: ॥७४॥ पार्श्वे
कयारहसिदन्ता।दीतिमुखा:सुस्वात्वचू हू वना: पूर्वहोन्नितभु
गनविन्स्मतपदाउ स्थायफ् सारिपा:॥ कैपेदैरुगारुविछपाछि
रपोविइपाठ्टिल नरत्तेणरेऊु:सादिसु रवअदरचर म दो पाराानुयो
नोस्तुका ॥७५॥ अन्नूय ततनरचोतानि पयसा धारानिनादाग
वाम थेगेरिसनि:स्यनर्थ वछयछापौ हुँह मिश्रित:॥ अन्याना
मपिृष्ट सरसंचपिहिता कंड् यनास्का छनारा पारत्तान्मूरवसीह
वोहूँ गुपिता:रााछ्रासुसडन्निरे ॥७६॥ ग्रस्त्र षेथ यचौपनानि
पछयनूभ्रा दोछयन्यारिडान्यभ: स्तृछ ऊयेनूरजा सिस्तुस
नैवबछी:रानैश्यान्वयनू ॥ कालानामसरी करानूकवछ यनूतेह

११

॥१-श्री 108 \ अयन्नूओषितां हं तेक्यो द अयन्नू स्तुमानि मिहि काध्यासान
कारीमरुत्॥७७॥ बहुाना ऊअयन्नू कर्यो श्यो रिसध्ये को
चर्च पानयन्रु ज़ुयो विश्व थयन्नू स्तुपुष्प रजसा सौ चिस्यमा
पादयन् ह सास्येद नयान्पुनश्चरत्ये प्रोत्सा ह यन्कामिनः
कांतानां भस्मवेस्तु न मस्याचिवः प्राभातिको मारुतः॥७८॥ नै
सेवं समयो वयो नवरसोऽतौति कें जो पिबा दृष्टापानवप
छवा गुच्छिद्वै यींतीं बाहिः कामिनी॥ रस्य कां कुच काले कां
न वमु रचीं चसौ णशावे दर्पणा सशाभिः प्रतिबोधयान्निबडन पे४
ग श्रीपोदृप्ययासीच्छनैः॥७९॥ कल्ये काषिपताय धौरितस्वा
नाकर्ण्य गतुं बहिर्दर्शयार्थयकेलावली गुरु जनश्रीऽनुतीसौ
चीति॥ कांतक्रोडगे भायताईववातानेच्छद्रसास सत्कर्योः सौधि

॥१७॥

व्यसुणतः स्फोन्यवृन्तान्धेषस्यव्दनोरभूत् ॥८०॥ प्रसाधयामी
मधुरैरुपायैराक्लिष्यनीवींश्लथनाश्रयस्य ॥ पदाक्षधारावपर्विप्रपा
तःपतकःमनस्यंदनशीलताभूत् ॥८१॥ हस्तेनैकेनवक्षोघनमपि
जघनेचापरेणाकुलाक्षीसंछाद्येवानतांगीस्मितलववदनास्वरसा
केशाकुवेषा ॥ देयमेकांतवासःकिमलंकुलितनादंतपक्ष्यंतीमा
र्गं काकुत्येवंवदंतीद्विगुणितमदनःसस्वजेप्यचुंबेत् ॥८२॥ घू
र्णद्विक्रविलोचनासपुलकासप्रेक्षमाणापतिसेर्ष्यंवक्षसिहस्तजांधे
तच्युतक्षतधरे ॥ सव्येवस्त्रमनीविबामनयनापापावसव्येंचबे
कुर्वाणासहसामनोरतिगुरोर्गेहाद्वहागता ॥८३॥ पीनाकुंचितसंह
तोरुवक्रेनाधाद्यवदास्वच्छीरोमाछीजघनं ॥ विवृतनयनसंवीक्षमा

नै५

१०९१।

109

ग्गा तुक: ॥ तिर्यक् सुस्मित सा मिकाकु चञ्चुभि र्दन्तागुळ्ळीतर्जनैः पार्श्व
तो वसनं त्रिलोक्य वयन कौतापातिनीतिवान् ॥ ८४ ॥ आरक्ताळसको
चनं सपुळकं धिस्त्रस्तकेशस्रजं जं भास्वो रः स्वरश्चमङ्ग मर नप्युन्म
ष्पत्र कुरचं ॥ पश्यन्तीं कर दर्पणे धर मयोन्दो रुरौवासु रसाद्यो द्यै
वा र्दृदृशा ॥ मिः स्वरसि कं रचो तान्नो गो हा हता ॥ ८५ ॥ देयमेवसनं र
सा त्वय कुणे किं तेन गुप्तिक्रिय: सास्य धा पितवा स्तिकं च जळ्ळव
रसर्वांगि ठासी च दा ॥ तोयं किं न पराहत पुनरपि प्रत्येति बुध्वा प्रिये
कोप्याळो त्वदीयाप्रियाक्षि मिळितैरान्य हसा त्रैत्य यवाक् ॥ ८६ ॥ कै
त्रयासक्त करा समुन्नत कुचास्य हापु मध्यापतीसंगेमध्या विभंगेर
किं न मुदः क्षेम ठावि द्रापि तु ॥ सीमन्तं परजे रुद्धुं विदधती नीवी
मुक्रिव धतीपत्र्यं ॥ मिंकुरे हु स्वं चपळ्ळ दृक् क्रीडा गृह हानिर्गता ॥ ८७ ॥

मंजीररावैः ऊरसुमे पुंजन्यमिद्दागिनिः स्नापानिभैन लागी॥ ॐ
आदयाचेळदातस्तनोघारिचन्नात्रपा थ्थोहस्तमडऊँ नेवा॥८८॥
हंसस्यपदूदयमेव्यतोविभोः परागमाव्यं स्यनिछेनमो यितोः॥
प्रस्तुतिबधातुसुमनोगणाः प्रियकोडान्तयोपः पशवोपिबधनात॥८९॥
हस्रागभाचांसिद्धिमानिछेनसघोगिमोभेद्परामिथोपि॥ प्रयोदि
तोः प्रेमभरादिवापुंःनिंसीममानदरसरसश्राः॥९०॥ परमात्वळशा
द्वळाशपीनेहरि पीनासमजेभिकेनतूर्णं॥ हरिपोमच्चरो विहत्य
मापोविनचोयादियथारूपीमगाकः॥९१॥ रूपादयितोदिगताळ
बोचानकैरचामिपायपा ८ ठस्रीः॥ अतिदीर्घपनभः पथ्येनोरिनन्नः
सुस्वसुस्यैनिचायासहैवचाम्यां॥९२॥ आर्यीरागवतीबभोचिरामि

दो २

॥१०४॥

110

नेभुनचागनेवारूणी रस्ये काचिरसो नरांगविषये नीशानि त्रोने
निशां ॥ रक्ताहैरथपचमरचर् वदैः प्रोक्ते पिक श्रेयसी सैर श्रीनिच
ये: गच्छ कुसुमनोतषा शा मैः पा डुरा ॥९३॥ तेज: प्राप्यामनोरु
दयाभिरितमस्तोमद्राव प्रकाशि दावा । निर्वायितोऽस्तु नागभिरिगगनेनी
कनी हरेद्युमतः ॥ यस्माद्वातेन मरव्यारवरतर स्वादि संगारगो कोविच
स्यान्नू उन्नीतः स्वस्म स्नभातिप्रियराशि विरह्यचासुसं तापन ॥९४॥ श्राप
शेन आर्कोर्ध्यानि क्षोऽत्र पूचम पर वेरोचन मंडल तस्मात्सिंधुजकं तात
यहाख्वीत्यादि क्रमाधहृ भो ॥ सर्गारंभादि नोपमेनि रूपमप्रत्य
षकोऽकं तदा तस्माद्वेति संताक्रीतः स्नभच त्वत्यदस संवादिनी ॥९५॥
पूर्वदिमाश्चीत भतितराशिभि रसि प्राउह्यतः कोऽन्येपी ॐ अंतीनिहितो

हितायजगतो दीक्षायमानाज्ञवन्वा ॥ पिंडेगतेरिववेघवेद्दविधये
ध्वांतक्षयेगोधनव्यापारायपराजभानुरतमोह्नानुः प्रभातेक्षणं ॥ ९६ ॥
धंतोधानूकारिणःकौरैर्निशासयन्निवडाययन्नूहरतस्तारागणाग्रतो
प्रभांतदाधिपस्य पादयन्नचोडुसा ॥ आगाद्यागिरिगह्वरान्नुवाहि
रहन्नूआलोपयान्नूकाननव्योमोद्दीपितसर्वलोकं दृगांतपरा
नतोभानुमान् ॥ ९७ ॥ स्नात्वाबाह्निन्येधीरो भुवनजननमनो ॥ प्रस
मार्गेविधिस्सन्नालोकेगोजिह्वोरेर्विपिननगो महीमंडयन्नूलोके
पूज्यःहोमागोरप्राथिद्दोविपानेचविभजन्नूच्चिदेभ्यान्नूसूर्यथांति
तारांगाणांस्त्रं डुंदुकनूडंचकनतानुरागद्दीक्षितःकर्मसाक्षी ॥ ९८ ॥
सूर्येचज्ञमेसौस्तुमेरुतुकनादेडौतयोराश्मिभीरेजातेप्रुदयासांगो

॥११२॥ हृच्छुतुलासो नर्य्यपात्रेस्व । उत्तानां घ्रिस्फुरो घ्रिमध्यरुणायुक्त
धन्य प्रथी धवलाव न्वहंसद्धर्मं दिवुमर्त्यमा नौविंधात्रे वसयोजितो ॥९९॥ धयेर
सद्धतकेडु कपुगकर ॥ धवेनौनिर्य्यं नटीवविवभो पारेवर्त्यतो ।
अस्तोद्दयाधिगतचंद्रदिवाकराच्यो न्ता पङ्कजस्फुमनाश्यवता
रकाधौः ॥१००॥ स्निहूर यतिभाः शिरसु कास्याः कास्मीरपंक
प्रभाः स्त्रीणां वदासि तेरिकाणिच्य गिरा वोवार्चिबो बावि
व ॥ किं उत्का इव पङ्कजे कि सत्वयाब्दमी रुरायेधियप्रानुर्भा
नुकरागवादिस्यातैताः प्रावाक दण्डाइव ॥ १०१ ॥ चिरमुषसिवि
तेर बुद्ध चितयानिर्हि स्व परमपि निजराज्य रचस्छ तो रचस्छ चिरं ॥
विविधवच्चनमाब्जावामिनो व दिलोकाः भरतकुब्ववरतंश्री
यामासु रर्थ्याः ॥१०२॥ हे धर्मराज कुरुराज कुब्जावनसध

मीदिवुप्पयप्रशस्तां परमयगयप्य ॥ उशिष्टत्तो कम रिवर्वं रचद्यावल्तो
केनीस्यावजीयपयह्रोरु धुरं धराया ॥१०३॥ कव्येवुपयमवाःप्र
भोतवजेनागायति नामाजरसावके चाधिष्ठभेप्रदं सुधिषणाधी
छंतिसवीद्विनु ॥ पादावक्रेशिरसा नुते नयनम स्कचुं समुत्कहि
तारत्नपी उनाग्रहि कुश्रप भमधु नागपंडरहुरस्कुर्दं ॥१०४॥ रातोभा
गवराधवौनिषधराट्वैन्यः हयुहै हयो होय्यतिश्च शिविर्विदेहट
पतिभीष्मोव विविर्वि-केमेत ॥ नरागसेव ध्दरविर्विदे हतनयादंवायह
त्यारमाशर्यवीचस्सर स्चनीनळ व ध्दरः ककथ्यापादो: सं तुरे ॥१०५॥
ब्रह्मैके अक्तानिहितीयम दिच ब्रह्मा च्कते वारचप श्च तावैवक
गानिपंचयम होशत् तानिदं यानुयन ॥ पंजाथोसुरपाद्पोरत्तद नुष
हृशारच्चापि ते-चनीयः बहुसंख्याः शकं कारकारसदा भेधायुको:
शाको वीध कारका: २

॥११५२॥ ॥—श्रुताः स्तुते ॥१७६॥ द्वीपाः सप्तार्णवानि सप्तनु नयः शैलास्त
थारिवधपः पुर्यः सप्तावभात्काश्यमरुतः सप्तोदितावासराः
अच्चौदिव्यत योगज्ञाश्च यस्यः शोभोत्तथात्पुर्न योध्यक्षोन
गुह्यानिप्रकृतयः पेरतवेश्रुताः स्तुते ॥१७७॥ (रुद्राश्चैक
कतादशाद्दिर्सोः (१) ॥ब्रह्माणोपिनवोदितानवरसदानदाश्चन
यातंयाक्षमारवं डाश्चनवयहा श्चनिधयः स्थापिशब्दकार
सा ॥ मत्स्याद्याश्चदशायतारतनवोपिच्छोद्द शांगेषु तावद्दः
स्तुर्यकरास्तथादशवातकं व्याणवाः स्तुते ॥१७८॥ रुद्राश्चै
ना॰२ कादशदादिसहिताः स्तुर्याः फनिश्चोदितागाय त्र्यच्यवता
धिकेनसहितामासारिचैक कादश ॥ विद्याश्चापिचतुर्दशा

नि १

मुनि ३

यममवोल्लोकाश्च रत्नान्यथो ऽदम्यादीन् दृशापि पश्यति श्रयः कल्याण
दाः संतु ते ॥ १०९ ॥ मुग्धा कस्य कलाश्च घो ऽ दृशा नयागोर्या दिकामात
रः श्रीविद्यावरपाणिगो नमेप्रोक्ताः पदार्थाः स्वराः ॥ राज्ञो राजकला
श्च समिद्धशाताः स्वदमात्मनरुणाः शाया प्राणाधाः सकला भवं तु स्व
तो भव्यायबहुमीपते ॥ ११० ॥ द्वीपा श्चापि नवद्दयानुगुणिता विद्याश्च
पक्षान्तरात् व्यासेनाथ पुराणनाम कथितायथार च षष्टादश ॥ पर्यातिं
प्रथितानिभारत महाय्यथेतिहासस्य च अत्यर्थस्मृतिकारकाः
न्या सकलानि यत्र शुभाः संतु ते ॥ १११ ॥ एवं मागधबन्दिन गल गिरां
बुफेविनिद्रो नृपः प्रातर्निर्यायविधाय च पुनः प्रारब्धानिकं रचासित्य
निर्यातकिं विरावसरायनिनदः उद्घोषयन्नाशितं प्राप्य पलेक्षि

धिं वि २

॥१२३॥ 113 आदि २

दहो भिराग्वं कुरुभिः प्रसक्तैः पूजितः ॥१२॥ कल्याणभा
वपरैर्वर्जितैर्भावैः प्रेषिताङ्गः श्रीकृष्णनिदुष्पथकुर्विनीतः ॥ व्या
ज्ञाडु पायर दनेक विनीतभावैः पण्यागनेवपणदत्तमनाः स
धर्मे ॥११३॥ पुनातीति पूर्ववत् ॥ याति श्रीनरसिंहचित
नफले दामोदरे पोदिते काव्ये श्रीभागवत्प्रसादचूरिते संग्रहा
ये कादशः ॥११४॥ ॥ ॥८७११॥ ॥८७
श्रीलक्ष्मीनृसिंहाय नमः ॥ ॥ अन्ये ध्रुवे वो योदितारिपक्षानि
स्वधर्मे धर्मपथा भिक्षयरान् धर्मीष्मकुरव्यान् ॥ आज्ञारत्नमानुब
सेरयः किल्बकर्मकृतः स्वधेष पापापपाकर्वेनदत्तदहिः ॥१॥
नेनचतृष्णहुकारश्नगाः सम्ताया प्रसयेपुष्पे भगनाभिसुवारि

॥१५॥

नाया ॥ दृष्ट [illegible] ज्ञ युर हृ पथि [illegible] पि नाया रे हृ : अन्न [illegible] मु पवीपान
नो दितायां ॥ २ ॥ उ सर्वेषु मो न कब्द्धया सद्दीसि स्थि नेषु द्देवे छि बा [illegible] यता
तेषु पपा भि [illegible] षी ॥ ३ [illegible] सभस्त ज्ञनना पुराया गाथा : प्रस्ताय मुच [illegible] — न्यः
ब्ल मनाः रा अनिः सम्रुचे ॥ ३ ॥ वै ज्ञा न्य मे गि दिवसो [illegible] वसरा यही
नो यो गो त्र वं पु सुह दा म पि [illegible] क्रोय ॥ क्री ज्ञाधि नो दूर यितै रुथि
विः तो ऽर्थि राजा कार्ये हृ वीत यरिता वरि नः सभेय ॥ ४ ॥ [illegible] कि मानु ब्द
वयः सत्व धार्म राहुः स्याता हि ना रिव ब्द कु रु हृ कोज्ञ राहुः ॥ सु
श्राव्यमन्त वद्दाकु विरा द्रव धर्मे [illegible] न काब्द नेयन पश्यितेन धर्म ॥ ५ ॥
ज्ञानन्नपि छब्द परं वचन सतस्य भी [illegible] भिः कन नि वेधम पी [illegible]
अंगीयकार पपा कृ दे न मे व राजा ज्ञायः सु बु द्धिर पि मुच्यीत ना चा काब्दे ॥ ६ ॥

॥१२५॥

115

भीष्मो विराममनयद्वदनं विदो पादास्तौ गुरूअपि लघू न्युधमुद्धिरं
तौ ॥ तन्नाथ भव्यमनुभाव्य यथा प्रभावं चक्रे निबेधमितिनो शुभमे
तदद्य ॥७॥ कृत्वे अधिरु मतिं नापि सुयोधनेन द्यूते गते इह राजेन नाथ यु
धिष्ठिरेण ॥ दान्तुर्वचः अलमदोऽ अलमेव कृत्वा श्रेर प्रमे यदि दुरोदर
मासु याहो ॥८॥ द्यूते प्रतः कलमनेनाक्र पद्यमदौ त्वं साधिके समन
जयघनधर्मजन्यः ॥ श्रोत्वा युत पुनरनंतरमेव कृत्य याहोः जिगा
यस कुधिष्ठिरको शालातः ॥९॥ रत्नाश्वदासि वसनाभरणादि कंय
द्यह स्वकारिपणितं पुरतोऽस्पेणा ॥ तत जितं जितमथादि निबाद्य
दायैः द्यूतच्छलैः शकुनिनाविविधैरुपायैः ॥१०॥ पश्चात्पुरो हित
पर पणितधुरादि दुर्गादियो उचचरः सकलं जिगाय ॥ ततत्कलिः ध ॥१॥

ळबछेनयच्चो नुकछेः असैतयाग्रहपरो भयदाशुधर्मः ॥११॥ भीमेन
नेत्रवळनेनतथा ऽर्जुनेनवृभंगतोपिनछेछेनरदागुब्धीभिः ॥ चेळाय
छेलाद नुऊनकेत निषेधेप्यविश्चितवद्सावपवृत्त्यपाधः ॥१२॥ रा
ड्ये जितेचसकछे पतिते ळहेरत्नी हास्येनकिंचिदवशिष्टमितोसितायां ॥
प्रोवाचयुधिष्ठिरा ऽनितानुवाच पार्थो प्यस्त्येव किं प्रत्यपसीतिशुवौ सार्यः ॥१३॥ स्त्रे ५
तस्मिन्क्षितो स्वयमभ्युत्थितेनः स्वसादात् थ्या द्रंष्ट्रे टूपर्यं थाशोदयितो
तदादातू ॥ हाहारवार्थे सनऊनिष्ट सभास्थपार्थाः तस्थौ रूपो नुऊयुतो
ऽसुचयेव्यपाशाः ॥१४॥ ऽीवैवमदतीमिषगः किछपांऽपुचानू छुछ्या
धिपस्यवस्तुरापुरादिकतान् ॥ धन्योऽस्मि स्याविरलं राकुर्मि ऽानन् चर
प्रेष्ठपरं कांक कछेवरं उ ऽआहारर ॥१५॥ आस्मानमेवहपीतं किळमता

॥११५॥

x यतानू १

मानः पार्थान्च दास्यनिसह स्याप्यपार्थान् ॥ पांचाब्ध राज्ञ तनुजाद
रणार्थमत्ये दुःशासनेन विनयव । इति शासनेसः ॥१६॥ १ चास्तस्त्वयैव
विजिताः खलु पाडुपुत्रा द्यूते पणेन महता सविधे सभायाम् ॥ आनी
यताद्रुपदजा च विलोकनाय ते स्वसाद्य तौ न इति धर्मविदा विचारः ॥१७॥
मन्ये ह्यवाच्य यदथाग्र जरा शासनेन स सांयितयं छ दुर्योदर जं स्व
कर्म ॥ तत्या तमेन मुदित । विडया स्वयस्वसं पावयन्मनसि रिव न्त
इनयतरछे ॥१८॥ मे द्रभ द्विष्यति कुछ नखराद्र मेत नैताः पुरानच्यव
यनसुख । कि छेति ॥ भीमानिव्वाजुनधनजयदाहु भीतो दुःशासनः
त्वरितमदागतिजगाद ॥१९॥ धिङ्मातुधस्य चारित छ पांडितस्यं
धि वचैन मयत्र जरिमु स्वपरानाभिस्वं ॥ धिक्कौसमस्तजन प्रज्यतमोच

वृद्धौ या व्यस्मजं न वि निचार मनोपयारान् ॥२०॥ यद्देव्याशु भविक
क्ष्म नया ममो ब्छ त्रै गो क्यनाय कायिकी षितमेव भावि ॥ भानु चास
नयिधौन यित्डवद्धः सर्वः स्च धर्म निरतः स्तु हन प्रयाति ॥२१॥ एवं
विचिंत्य निज मान सर वधी रोगच्छन् शनैः पुनरपि त्वर याक्षपोन ॥
अभ्यागमत् द्रुपद डावसथं स्ववीरः सिद्धैरिव रछुब्ब नभीष्टमुपास्यदे
व्याः ॥२२॥ तु हां तम दिर मसौ प्रावि वेचातस्याः दौ वारिकान्तति निरोध
करान्निहत्य ॥ क्रोधो यथाह नशमादिगुणो बछेन चित्त सतः कवि
भराहर पाय बुद्धेः ॥२३॥ अप्येतथै ववि निवारितस्यो विदक्षो दासीवा
नैः कि मितिचा उत्थितैरुपेता ॥ कृष्णा प्रपारित स्वहस्या विलोकुनाति
त्र ब्धो शचीमिव दद शिशु रागनाभिः ॥२४॥ तस्याः प्रेभातीभर कुं ति त

:द्रौरितइ०पा०९

॥११६॥

116

यद्दुरेष कि पार्वती कि मुरमै वत्सर स्वतीय ॥ किंवा त्रिलोक जयिका
मविक्षोः कळ चामित्यादि स्वगायती ति चिंतनानाचेते ॥२५॥ कंदर्प
बाणक्षत रंध्रमनः सम्रुहहु स्मावली ग्रथन कौतुक बद्धाचिता ॥ सा
स्माद्धीनं नुसती अतकी तद्दृतात्लावण्य कीर्तिरुचिरा लालिनास्वदन
स्या ॥२६॥ सुवर्णवल्लीव सुधार्द्र पद्मा स्वच्छंग पुष्पस्तबकानतान
वा ॥ स्तहीनतनुः पुष्पवती कुलोन्नुरवी दुःखा स्तेन नै देवि हर तराता ॥
॥२७॥ सीमंतसिंदूर रत्नपुष्प कौशिक तीर्थं किमस्या जननि दृष्टिमद ॥
सरस्वती जह्नुसुता कलिंद जायोगाधिक दर्शनतः प्रकामद ॥२८॥
वे कामदेव जनहारि शरण्य आभावि मुख्याश्च पुननु बद्धाः ॥ चिरागिणि
स्याः कच जालबद्धे मुक्तामिषान्मानरस दृसकास्ते ॥२९॥ छलनाटचड्डा

॥श्री॥

९८

द्दं फलोविकाति सीमंतगमागोयमपूर्वरूपः ॥ स्वरश्छेपिन्द्रस्तच्युत मर्मभेदी
दारः स्मरेणेवधनुः प्रयुक्तः ॥३०॥ नेत्रे कि मस्यामृगमीनकंजचकोरजै
त्रे अविरोधय काम ः ॥ संभाव्यावेमास धनुरत्नानु त्रैः भ्रूपद्मयाविन्यज
स्वार्थकामः ॥३१॥ नाम्ना कि मस्याः शुभनासिकायाः स्तुवर्णगंधाकृति
मार्दवेन ॥ तिलप्रसूनमायाः चिदशाग नाभत् रस्यानत्रि लोक्यां दूयितास्तु
शाणा ॥३२॥ अथ स्तुपार्श्वौ श्रवणौ सुदस्याः सद्दृ समुक्ताः आनेरुद्दृस्त
त्रैः ॥ यत्रानुबद्धाः प्रविलोक्यनेत्रचकोरयुग्मं चाकितं च कास्ति ॥३३॥
संगे स्तु केचास्य चकोरयुग्मं रुद्धं मिथो नासिकयाप्यपांगम् ॥ गच्छन्न
च कर्णौ तु कपारा भीत्याग नागते रचीकृरुतो कम स्याः ॥३४॥ एतस्य
त्वादे मृगनाभिपंकविशेषकं कामं चारअतीमः ॥ भ्रूचापनारक्तानतिका

॥११७॥
117

अयक मारात्सतां मर्म भिदं विशेषात् ॥२५॥ अस्याः कपोलौ नु करौ स्मर
स्यरेत स्वीकि रेखा छ तलौ वपूर्वौ ॥ अयस्य बिंब अविलोकये घः शतक
र्तृ नौ यानतोधिकः सः ॥२६॥ कांताधरो रक्तबिंबोपमेरवः सु धौषधी
क्वाधिक सोधासिद्धिः ॥ यो दृश्य भायौ पिबि योगभाजा मनगस्य जीव
न दोविभाति ॥२७॥ जिरौ मुरवेन द्विजराजभासा द्विजौ ग्रापस्यान्द्र
च पंक्ति बद्धाः ॥ बोधि त्रयमध्यतए बद्ध मतो बलाद्या पब लाकिम
षा ॥२८॥ द्विजारस स्मारस्य वास्वर का:ष्ठ हा यदेत पिवयः कपीना
सरस्वतीपूर भरेत दारस्य तीर्थ स्थितेः पुण्यफलं [illegible]ः ॥२९॥ प = स्थिदेनरू॥ ३
शन्मुरवेंदु लुप्लितौ पि धाच्चामुरवं हाखिब्या गुप्णोरपेण ॥ स्थितं तत्र
छुसां ज्ञानेनेनु राश्चत्रदो पाकरो न चाम्यतिवामुपके ॥३०॥ कण्ठ

मुखेंदो रमळस्य चेंदोः कळंकिनः साम्य न चो निरस्तं ॥ मलायको
मुष्य विभा हुँ का मा कृपा परा किं तिळ कं चकार ॥४१॥ चंद्रस्य बिं
बस्य मुखस्य चास्या बहुं तरं साम्य विधो प्रतीमः ॥ धत्ते कळा षोडश
कं स्यां दुग्धि यं चतुः षष्टि कळाश्च पूर्णाः ॥४२॥ पूर्णः कळंकी न मु
खेन स तु कौलिके न याद्दौ यन खैः कळाधरः ॥ अस्याः प्रभा तु वि
तयाश्रयी पत स्य घ्रौ तु स्यां यो भि भि ताहत तः ॥४३॥ यद्वै तदास्यो
पमितो कृ कामननेः रुचा भा या दानैरळ नं च्छादि का न कता दू ॥ सत
र्यं तेनाप्य नवाप्य निर्मळं वपुस्तदेव ब्रतामास्थितो न्वयो ॥४४॥ सु
वर्ण गुलिका न्यरुणाधरच्छदे सुधा स्य पूर्वेदु मुदीक्षणाद्यतः ॥ जी
वन्यव भ्रू र्पि सुतुच्छ दर्शने निर्वाच्य तापर्यरस्य किं पुनः ॥४५॥ आ
ह्लादक सेकथ मप्यमुष्याः सुधा सुक सो नि राये पि साम्यं ॥ सुधा

॥११९८॥

118

स्य

सुधाकारिवचो धरस्य माधुर्य्यमास्वाद्यि धोकधर्मः ॥४६॥ तारंकस
गमाधिकशो भमास्यं चंद्राननायाः प्रसभीद्यशंके ॥ सुवर्णचक्रं द्वि
जराजराज्ञाद्धि द्विजाधिराजो रथमारुरोह ॥४७॥ तारंकदयञ्जलमा
स्यमंगनाया वीक्ष्योहे शरमागतानोः सुधांशुः ॥ सौहास्यं परिकल्प
यन्नयं रथस्थो हतीतिरस्मरहरमीक्षणे पुपाते ॥४८॥ कश्चावयाः
कर्णद्वयकनकतारंकनिर्जितोधिकाभेरथ्यं पर्के पितवसातिकेतो
नानिवयरः ॥ रथस्थस्य भानोः कृतनियमनः कुंतलमिषादनि
जं स्थानं गारिहतनिजंकचं स्याहिं तुमं ॥४९॥ अंधोपमातः सुदती
द्विजानां पुरोपमादाडिमबीजपंक्त्या ॥ यतो रसरक्तक्रिकोधरोष्ठ
बिंबे सुधासाम्यमुपैति रम्य ॥५०॥ वरोपमादाडिमबीजपङ्क्याका
तारदानां अस्तुम यतोत्र ॥ चकारिचिड्कामिषतो रुणं च पर्य्यावर्जी

कैतवतो द्वष्टानि ॥५१॥ कृष्णाधरे बिंबपदं सुधांशोः रसे रुणा चेषिक
वस्य योग्यं ॥ लावण्यरेखा कृतिसौष्ठवानि केनोपमेयानि मनेति
चिंता ॥५२॥ कांताधरे मल रसोक्तिसदेति तथ्या काव्या किरस्य
सविधे निशामु वसंति ॥ मृगायतिनापि च वज्रपाकुरुतु मंतिवस्य
पुष्पं यतो वज्रमपि दाडिमबीजपंक्तिः ॥५३॥ सुवर्णकांतामस
सकवर्ड सुधाश्रवर्ड । चिबुकं किमस्याः ॥ यद्वर्ध्वगसौ धारसे
धरे धरंतानागिनापासमुद्रीपरिसारः ॥५४॥ सताधरामच्चागृ ७४
साधरसत्स्यानपात्रं । चिबुकं किमस्याः ॥ यस्माद्रुदस्तादधरेग्र
यातं सुधारसस्सद्रसिक्ताः पिबंति ॥५५॥ केचेयं शृंगारमेघः
सुतरां तिलकानिराळव धारा दळ्ळती च्छूमध्ये वीर्दिता धो वि धिर

॥११२१॥ ११९

मछ न क्षी नासि कामा गंगा स्यः ॥ प्राज्ञानु स्नाता मस्मि न्नधर
भुयिस्तुधारूप माना नतो धोमा गृच्छे द्विस्य धार्कि चिवुककप
ट तः स्चर्ण पात्र स्तु धा र्थे ॥ ५६ ॥ विपश्चि रौत च्चुवु कोप भानै
नापि नोक्तं कवि नाभिबधे ॥ अतोस्य [illegible] रौको नार
सो कुमार्य लाय ण्य सौ द य विशेषमूर्कि ॥ ५७ ॥ प्रव क्षिणा वर्त्ति
तव यैरे स्व: शरेवोनु कं वु पर पुष्छ के शा: ॥ यं प्राप्य पार्थो ऽनये
न: स्तु रायो य स्तुरचर: कामऽनगऽऽनयाय ॥ ५८ ॥ अस्या भुजौ
त्रे क्ष्यमने लिलक: क्षि ह्याग ळे वं प क पुष्प मा ला ॥ स्मेरे पार का
व्डस्क ताचि गौकी ल्लिछ्छो रत्न रूपया स्नोरुजाद्धिपा नो: ॥ ५९ ॥ सु
वर्ण वक्यो क्रद नी ल ऽ ज ख ज ऽ ज बीर स्क रमं ऽ ज ख ऽ ज ऽ ज पास्तुमें ॥
बिंबस्य कुं दानि विक स्चेरं बुजे दृष्टक्रमादे नद पूर्व नोबद ॥ ६० ॥

॥६॥

वातावर्णनश्रृंगिके इय उत्पावस्या: प्रियस्वातजो माना
शिशिते कृर्णवार्पे गुरुं इतिनवाग्द बेतिलेक र्बल:। अथानन्तोनुम
र्ले नवा क्व अपि तत्र योतरे वा पभोवा भा नाभितिरीलिस्व
रतयेयद्व परी सरतो ॥ ६१ ॥ अस्कन्मतारचूर्ण कलोर
वस्या: अचोवीवि मनेतितर्के: ॥ प्रथीस्कुर्गस्य कृतारव
स्था ४ रे पस्छापोरच र्वस्तुधोरचपुर्यो ॥ ६२ ॥ दुर्गापुरी प्रपरिरवा
पक्षीति: स्मरो पतोरस्या भवि चौकमारतो ॥ विधायरत्ब्र अ
पकैर्वर्वोतो कृपासव धावपि वैरमावात् ॥ ६३ ॥ निधान अ
भो अथके तवेन सरछापितोधि भकर च्च जेन ॥ अस्यायत:

॥१२०॥

ति छगतिरोम पलि बणोरगीन्त सा वि चेवनार्थाः॥६४॥स्म
रः किं तारुण्यं दबम माधिरूणे धि क वळं विनिडेर्तुवा
छस्य दि ह बभ वार्ह थि नयन ॥ पनोह्रानीद्व्यो पर्हदम
वेदे पोरिचेते विभाधो दं वये लगर छ त्रिरवरे स्याःस्तनभिषा
र॥६५५ ईचानभीतोर्तु वरस्य मुष्वां वीयाधनु वां नागु
णा निधाय॥ कवे नुवोकी चनयो ःकजे षु कामः पुनं जी
वनत हा कामः॥६६॥ ओवपयपीयूषपरि कु तायाच्य कारिता
नीतान वरोमराजिः॥ एपीद वाः छ्गेगताप्रवे पीरचच्छ

गयक्षेः प्रतिबिंबितेव ॥६७॥ देहेनु पीयूषसरस्यनुष्या
र स्पाहितायचस्मरमीलत्प्रतीतिः ॥ यत्र च्युतद्भोऽरएवमुग्धा
यकोरिति रोमावलिकिरीटवानोभात् ॥६८॥ स्तवीकृपरो मावलि
मायनाद्यस्याः शाके दृशौ कौ कितद्वयधन्या ॥ स्मरो महेशाभि
ञ्जिगीषुरेनो कृपाणयष्टिं तत्स्याचकार ॥६९॥ रोमावलीमु
र्ध्वकुचौ समीक्ष्य कं दर्पवीनेवचित्वदन्योनीति ॥ मन्ये यतोऽ
स्याः स्वरसार्थदर्शी यत्ना नरवो द्वह नमतरेण ॥७०॥ गंभी
रनाभी रुचिनाळवाब्ज रोमावलीचारु अधाभिरामा ॥ अ

॥१२१॥

श्रीगण

१२।

स्वांस्मरो ध्यान भुवि प्रसूता लोमेरि के छो सक छाम
वैमि ॥१५॥ विकस ति किंतु ना मिरव्यातगीर्थे नरुपया म
नसिङ्रु स्तु रवदे स्मिन्त्रोमपंक्ति छ छेन ॥ मर कतरु चितोयं
दीकिरतो न ~~स्मरणा~~ हृयुधो भु न हृदय पस्ररुनो बंधनाय
रनाभि ४ स्मरेण ॥१२॥ गभौ स्मर यदि हुडे नगेनम्हेनो भव सोह
नानौ ॥ क्रिकष्टा बरा द्दर मनिरिव वभाति रो मावेष्वीचे व को
र स्तूर्यैः ॥१३॥ नाभ्याल्वयाछ प्रभ याति भव्यानव्याऽनना
दल्नतो वसेव्या ॥ क्रबोक्षुग डाचछ गामिनीय रो माव छीमा
स्यनुवे छ भस्या ॥१४॥ मायाहृत निंयातिहि क-यके तितथ्याऽ

॥८॥

नोतिमं भमानसेय ॥ स्वछैव ह्र्यवोषि देहयोयेद्दुख स्ना
× रम्भार बोदि विलगनमैच्छो ॥ ७५ ॥ सुवर्ण रभाग्नति मैमहर्वोदुकि
यतः हछ मिपादि भाति ॥ त स्वर्ण म छानिच्याफ़ताहि छुक
वो रसछी पच्छ कुमभेनतू ॥ ७६ ॥ इतः ऊचमे हीधरवि
तारतस्थे नाभि क्र दः तयोः छपुक संचायरखवं छनुगी
मे मध्यमे ॥ स्मोर् पासरपिः छता विबछि बं धमैः का
मिनी चारीइति म महे सुरवाविहार सिद्धो किंनु ॥ ७७ ॥ + सदा
सरो आदीमैता हुरु नार ज़िरी बागव तिकां विनिमय
कुवोः किमुविाधेर शोभैः सुछ तिता ॥ छचाया मध्य

११२२॥

श्रायमारात

स्मा व्यानि धर भयो रेखू ७ ॐ चयो: तनो ॐ गाशकी चिव

क्षि स्तुद्दवं धनमधाम् ७८॥ ॐ पावुब्बौ रखूप्त: कटि

दीपिवमध्य: कृशातर: पर निम्नो नाभिर्न तुङ्ग थु ळ तुङ्ग न

जघनं ॥ शरीरे स्याएवं रखव ळ नाविषमे कांतिमस्त्यौ

यळीसोपो नै: किं चराति स्तु क्ले नो: कामनृपतिः ॥ ७९॥ र

सोद्दे कामेच्छ प्रचुर पुपवि नाधिवसतौ निर्तं बं काभिन्या:

हथु ळत्तु रस्तु घनजघनं ॥ विरूयाद्दि कोधाकूगन थ्रस्थल

या वस्तु मनिका स्मेरः किंतघु कृस्सम माधि ग टं रथ स्यांविदुधे ॥

८०॥ कामिन्याजघ्यनं घनं कारिपाोर्मु क्षीपमैयसद्द्ये

वं सत्कविसंप्रदाय रचना स्वांते न मे रोचते ॥ लोके स्वायतनं सुव
र्णसुधया स्वच्छोन्नतं निष्कलं कृत्वा पुष्पदंततः प्रपायतश्चेष्टे
ऽनुगोपस्मरः ॥ ८१ ॥ स्मेरेण लोकत्रयीनेत्र्या जितानीः वीनि
डागारशिरोनिवेशितो ॥ एतावनोयं यस्मित च्छ्व जाभकोरथो
धनी धन्यतमो धनंजयः ॥ ८२ ॥ त्रिनेत्रेण चो हृतधीतिहोत्रत्र
स्य स्मरे यस्य यतः किमस्याः ॥ आपप्य संपूर्णसुधास्वरस्याः
पदं धराङ्गं कुलिने चकास्ति ॥ ८३ ॥ हरागिनावि ध्वस्तमनोभवे
ण कायप्रतीकानुवसत्यमुष्या ॥ वर्णोऽगवद्रो जनिने च बाल
व्या जातस्त्वरोद्धृग दृगेनपुष्टकं ॥ ८४ ॥ समस्तधर्मादिपुमर्थ

॥१२३॥
123

महीय स्तुरवधदान्यं कुपद्मगभाय तं:॥ देवोसितो यच्चमगः
म धर्मवान् अस्या स्त्रातियन्ति अभार्यतामिति॥ ८५॥ ना xयर
मेरधरत्साधं दे मागतायां अहं किमथ्येति च यद्धराको॥ प्रक
न्न सर्वास्य कर्व क्रिसंगान्नीसोमहस्र महतामुपैति॥ ८६॥ अ
वर्ण्णपो वीश्वरवौरिय:स्थ केंद्रहां उधन्यं च जीवनं कृतं॥ अ
विकिये पाक्षि तमा मरस गरावेह प्यमुषिं स्व दमहद रांगता॥
॥८७॥ अस्यां सदानं दीनिवासपर भौच्चक्र सका रांछदं गा॥
कि कार्यो॥ हरजनीकारपरस्ताप स्त्रीस्मरोर होगोनु वसस्य
उस्व॥ ८८॥ घनं रमण्या उधनस्व भेति यन्म रसन्मत्कूण
कं भसान्यं॥ स्त्रानेयतोभाय पिङ्क उरारापत्रं धुरोमारक्

पातपत्रं ॥ ८९ ॥ सुवर्णरंभाधरबीजकंदद्वयं जानुयुगल
रूपयाः ॥ तस्योर्ध्वे तु शाक्यमयोर्ध्वभागे रूपे च लत्पन्नगराश्य
दण्ड किमेतत् ॥ ९० ॥ अल्कोमशाचोरुयुगान्तराण्याः सुवर्णविपंक
दुर्बीविशेषं ॥ वेत्ति ऽर्द्धं ऽक्रोति कामिकाम्यं कोनावकोयया
निशाकामुकः स्यात् ॥ ९१ ॥ स्तनपरूपं कमुद्वतमेतज्जं पा
युगं कारुबुकममेव ॥ स्मरस्य लोकत्रयजैत्रयाने मञ्जीर
चैलोहरशावयकं ॥ ९२ ॥ पृथ्वीनुरुकमस्यानिधानगर्भौ स्तुग
दगुल्फौ स्मरबीजरूपौ ॥ वात्स्यायनोक्तागमसारभूतौ द
हामनोनिर्वृतिभेति भेऽस्याः ॥ ९३ ॥ पादौ मदालीसुकोमलौ

॥१२अ॥८ ५

१२५

श्वावारलके खौ किमूपासं गौरतिकामयोः शशिन खोतु खे:
शौरे: धूरि नौ ॥ ह सौहसक नाद नादित सुराध्वानौ नु सन्मान
से सञ्चाराति बु धौ वि राज तर माव ब्जोदपायाः १८ शा ॥ ९७ ॥
पादाग्रधार पीव लडु पार्ि कन को डट भि जंघो रुद्द १२
स्तं भो दौ गुल्फ जानु स्फिक डट्ट वक्ष नव्या ससं को चश
ळि ॥ स्मारागार चकेतुः ह्रथु कक्षा पुग सैवमम कुजानु
पगानूर्ध्वं गाळी तस्य चौर्ध्वं बिळ सलि विधि नाजे त्रयान
कृतं वा ॥ ९८ ॥ अस्याभास्त रवि वि धुम्यवदन केश्यलुरा
कूर्चतु स्व्यातो वत्सरु हौ गुरुः कटिर सौकेतुश्च रा मावाकिः ॥

पादौमदगती स्तुमंग ळमयी मूर्तिश्च सौम्यः स्वरः कामेनोद्यावि
निग्रहाय हृत्तायचयग्रहैः किं कृतं ॥ ९६ ॥ दृष्टिर्वेगवती तथा
स्यस्तुभुभारस्य च ढ भागाधिका ळधास्याः कबरीच मौक्ति
युतासैवाचिरेपीपुरः ॥ प्रत्यग्वागपि नर्मदा ऊचवटी तुंगा
पिशोपाधरः तापीमध्यइतीवतीर्थ निचयीभूतातनोः स्मारि
मं ॥ ९७ ॥ अब्जाद्वद्वं वतूर्णोन्नत ड़ुपरि कुदळीस्तंभयुग्मंच
चक्रं चापी सोपानकळा प्रततिरपि धरोतवचांपेयपद्मौ ॥
अब्जः पीयुषबिंब कनकातिळमयेंदीवरे चापिचापेच
हाईस्तत्तचराहुः कथमितिविधिनानिर्मितं चित्रयंत्रं ॥ ९८ ॥

॥१२५॥ कांतैषा कुसुमायुधस्य जगतां जेतुः किमन्यन्न लोनेत्रास्यरस
कश्म २ न हस्तपादं युगुं छायासा अनुगानो परा ॥ चारुआणा स्थितिर्य
125 स्त्रिके वलमरे यायुसरा स्यायुधैः हृष्ट्वा धैर्यंदरा पराक्रमवतो
धाचारचक्रस्याकृता ॥ ९९ ॥ जने बुद्धं नके वापिके नरच
र्णे सुगधीति जगत्प्रसिद्धिः ॥ अस्याः शरीरे स्वच्छं दृढवय
लेनत् सरो जगधे पि सुवर्णकाते ॥ १०० ॥ जगत्हेतावंपकु
मालिकाभिः अलग कार्नरचारस द्रसेर्थ्या ॥ कोश्मीरपीठैः
किमु निर्मितौ पाससल्लागधेयं ननु पाउवानौ ॥ १०१ ॥ धर्मे
रता इतात चराभि यो तिरकायवस्याविभवोपिनिर्स्पपा

र्थः इ यात्के रु व व अहेतुर्न्न पिच्य नस्या भु मने च रुभ्यं ॥ ७२ ॥
पांडोः स्तुता ः श्रेष्ठ स्तु रां शज्जाता अनाइतिव्यासगिरो हिय
स्मात् ॥ पर्यायवृ ज्ञानु बिबु स्य भुष्याः क ः गानिधिं च क्र
न्होर होगाः ॥ ७३ ॥ अ छे चतुः पाक्षि क व्याहृ भोगस्तं
रच्या व रगा किं नियमोय थो स्च ॥ अक्रोह तः पांडु स्तु रौर्भि
यस्त्व स्पतिदर्पाओ ठ रसाधि ढु से ः ॥ ७४ ॥ एव वदन्मा
न स एव तस्याः इ र्वा गसौदर्य पञ्चुः अफर्ष ॥ धानुः इनितध
न्यतमां निजाक्षो ः क ठ्यापधा कृ वच जागाद राज्ञः ॥ ७५ ॥
॥ ॥ ६६ ॥ ॥ पन्मा गतिपृ र्व वत् ॥ तो न श्री नरासिं हयिंत नफ

१३

१२६॥

वे दामो वरे पो दिते का ये श्री भगवत्प्रसाद नारिते स्वर्गो
गमत्र्द्वादशो ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ १२ ॥ ॥ ॥
सर्वांगसुंदर तनो ः प्रजयाति पुर्य नेचोति तु धधि षये ः
सरस्याविगासी ॥ ३ ग्रासनः स्थे नेनि जायज ग्रासनोथे
श्रातो श्वनि न्नभाक्ति नरूपवि धं जागान ॥१॥ कोयं पुमा
नविदितार्थं तु पेति हरा हो वारि कर पिच्चकं तु किनि र्नि
षि ह ः ॥ द्वारि रिच्छता श्च मम ॐ चगता मु ङि थ्याए वंचु को
प नर राज सुता ऊ वाक्षी ॥२॥ राज्ञो समस्त जगाती तळ्ळ
वास समा जां सु हान ह्दि व्याधि धिनं जकदापि दृष्टः ॥ तुंसः पर

॥१३॥

स्य य दुपागमनं धिशिष्याविज्ञाप्य हृतनमरिवक्रं निजभानु
पूर्व्यां ॥ ३ ॥ अत्रागमो यदिभवेद्विदितो ममैशौ रथ्यैवभास्यभू
श्रो ३ विनालवतो विनाचाः ॥ फेरुः किमेष भगराजगृहं प्रविष्टः किं
वाधनं ऽयशिरवासु पतं गुएव ॥ ४ ॥ यद्भाभावेष्यति सुरा
सुरनागयक्षरक्षैः गंधर्वजैवु नतुकेश्च न ज्ञापदग्धः ॥
यु स्वार्थयन्निधनमेवनिजे प्रयाति पार्थे घ्रुतीर्थसलिले
निजेचापशांसे ॥ ५ ॥ द्वारस्थानिहत्यकृतवारणाभरीय
त्नान्नू हुः ज्ञासेनः स्वरि नमचस्मेति सुहो ॥ इत्साजं
चिरसन्कृतपरि तोंगनाभिः विद्भापितादुपदजेतिचकार

॥१२७५

तर्कान्नृपा ॥६॥ दुःशासनो ननु समेमितसुयोधनेन राज्ञे स
मर्पितमुपायनम ॥ शिथिलितेन तत्र ॥ योग्य विभागम
पि मध्यमसौ प्रजाघ द्वारच्छा नयाद यमस्य गतस्य तर्कैः ॥
७ ॥ राज्ञोस्तमव्ययम निश्र बलसानुजस्य राज्यं तथै
व तदधीनम थाधिसैन्यं ॥ किमेन्यदेव ममभवतीति कि
मप्यनिष्टं नेत्रमुकुलं स्फुरितवाक्षिपामध्य राज्ञः ॥ ८ ॥
व्यासेन कि मिपतयैश्च नु राज्ञः स्वयमुत्पातजं भय
मशोषणमीपतीनां ॥ राज्ञः त्रयोदश वत्सरमोविपिनेनि
वासः चोक्तः सत्पवसमयो ननुद् स्यतोद्य ॥ ९ ॥ द्यूतांजह

नामधुमेवपयेः सभायाएवकृतंबनदुरोदरचौडई श्र ॥ प
चैवपाडुतनयाअपिवीरधीराः सर्वोच्छिकाकृतसभेतिमु
दुर्विदद्ये ॥१०॥ धृतेरथाः छलीडितापिनैवधाधा
र्महा: रेचराज्यकुरुवेवेभ वदेवोदिगम्यः ॥ एवश्रातोपि
बहुधापिनिवारितेपि नत्यज्यतेव्यसनमुग्रमिदंनृपे
ण ॥११॥ द्यूते जिगीषाभिनिवेशकोपात्ताभ्योचरतनत्र
मत्तात् विवादः ॥ यादैकार्थि: सक्षयएव तस्मात् रचमिथो
नानाविधिः क्रमेण ॥१२॥ धर्मेतिधर्मनिश्चयानिशास्त्र

॥१२व॥

१२४

रौ वो मिथे ऽनुजाननुभूत थैव समान बुद्धिः ॥ द्यूते निपाप कप
टाचरिते ऽस्मात्तो प्राविष्टमानसरु दंडि महाद्भुरिचित्र ॥१३॥
सु यो धनस्ता मभनाः समीक्ष्या श्रेय सिनी शास्य सहानुज
स्य ॥ द्रौपदिं जय यज्ञमह यथै ध्वबध मिव द्युतसभां च
कार ॥१४॥ सभायतोयः परीहास आसीद्यावी बव ह्याहृ
पुरागनानां ॥ [illegible] मा [illegible] जोतेश्वांबरे सिमनू फ[illegible]नु
तस्येदतु परिच्छितनः ॥१५॥ स स्थभृतः स्य भुमहातपतिज्ञ
वीरो भीमार्जुनाच पिथमौ रिपुहोनेय यम्यौ ॥ एवं पुरोनखु
रमानुष नागपक्षदे स्यादयोपि गदिनु रथनाम वाक्ताः ॥१६॥

इंद्राद्यो पि मम भव्यवती पतीनां अद्याभिधेय मपि नो ख्वरि
तुं समर्थाः ॥१६॥ त्वासना गमनम त्रवि चांक मे तत् प्रत्यु हरत्तय
कमवो बद्ध थ्या सुतानां ॥१७॥ इत्यादघने कारुनीतिकल्मकल्मा
न्दर्शकाकुव्वा श्रौक जब्धा विव्वादी ॥ उच्छ्राय तूर्ण स्तन भा
र खिन्ना कद्यां तनुं सात र ख्याड्गाम ॥१८॥ पदे पदे संभ्र
मतस्त्वय कतीपार्श्वे चनिश्च पीरभावयंती ॥ गव्यत्सरतु नक्ष
त्थकेरा बंधा त्यामोहमे चापि ज्ञामबहुकृच्छ्रा ॥१९॥ हा नाथ
धर्मदपत्नीम धनं ज्ये वा भाद्री सुता थिति मुकु विव्लव ऋत्यवो

॥१२९४

यतू ॥२८॥ कावादकाशिवयुवतीवताऊ चमाना निषं कृतंकपट
नोहतके नफेन ॥२०॥ धर्म धार्मिकधुरधर धर्मपत्नी स्वीय
मिंपीनपि ऊधर्मपुरे चहिवा ॥ यातलयी शरार धर्ममका
छधर्मः धारणामसत्यमव धर्मित्वं धर्म धर्मः ॥२१॥ भी
मे चा श तुभरभीमनार जम्रुतं मृत्तिक हि भुवभवनाभयदान
भव्य ॥ नर्तिमिति न हि भवेद्वनाधिनामे चान्तरिक्षोति श्रम
वलीतिनने स्मृतिः किं ॥२२॥ हे पार्थ काः गुनधर्न जयस
व्यसाचिनू या ऊतछे य ऊछे वर बवीर्यश्रिंधो ॥ सं सज्य
मोनिंजपराक्रमनुत्व कल्हो किं वाविजोव्यवीसतम

प २

॥३॥

नसीशाडिछेठो ॥२३॥ पावाश्चिनाविशारीररुचातिक्रातौ वि
द्याविनोदनिपुणौ विनयप्रधानौ । विक्रान्तशाक्रविजये
ति पराक्रमाढ्यौ त्यक्त्वा कथं नु दयितां कुजनेऽप्ययातौ ॥
२४॥ हा नाथ नाथ हृदयेश जगत्परेश त्वद्दर्शनाय गमने
ति मुहुर्विलप्य ॥ मूर्छाभरादवनिपृष्ठे विरौ पगाश्रीवा
नाहतेव कदलीसहसोपपात ॥२५॥ कस्मादिदं किमितिके
न कृत पापोस्य यामेतत्सम यद्योग्य विधिदत्तमापा ॥ को
ऽहं कः किं कथयामि तेः सखीनां वाक्यैः प्रतिध

॥१३०॥

130

निपश्याद्दिदुपीव भूव ॥२६॥ काचिद्दु धावत्कुचसीकर
ताकदंत काचित्स्वकार हृदये नलिनीदलानि ॥ काचिद्वि
लेपकरपाद तले स्फुरीत पाटीरसद्रसमुपन्ति मुक्ताय ७५
तू ॥२७॥ वीणामवादयदु पञ्चपाच कापि स्वे मातरिव नल
हृदयाञ्जनिरुद्ध नेत्रा ॥ काचिद्रुरोद विवशा श्रय अँतका
न्याकृच्छगुण प्रकरमाञ्जनि काञ्चनोच्चे ॥२८॥ अद्यप्रभृ
त्यम ककुम कुंदचांपेयबिं[illegible] कदलीतिलबिल्व
कानां मातलिंग हस्त्रसि दिकासिं ह मृगोडुपाना नेत्रा
दिसाम्यरचनाविहिताकवीनां ॥२९॥ अद्यास्मिञ्जगतीतले

॥५॥

३२

ति मलिने सौंदर्यमस्तं गतं चातुर्यं अविनष्टमेव चसलां यद्यपि
रास्तापरा ॥ सो जन्य नहु दृश्यते क्वचिद् पिआये पाहि क्वाचि
नास्ते हः क्वापि गतो बताप यश्च सा विस्फूर्जितं ब्र न्मणः ॥३०॥
हा हा हेतु पदा त्मजे भिय सरिव आशा प्रियेव सच्छे मातः स्वा
मिनि का गतिर्नु भवेदस्माकम स्मिन्क्षणे ॥ धिक् आपानून
चयेप्रयाति न मनः शोकेन यद्दीर्यते धिक्जीवितमप्रो
दका हा सुखं यन्नानुनासि गतं ॥ ३१ ॥ पाशा कापि गच्छेयका
रचि ओरेः कारमीर मेवाधेक ऊर्ध्वा मकृ भियेष कापि
यशु चा कपूरनीर वर्षौ ॥ हाहाकाररवे विउप्य चमु ह्वर्को
दधौ ।

॥१९३९॥

१३

कराभ्यामुरो व्याहत्य सैवच्छ दत्तो वक्षः स्वजङ्घयोः पारं प्रयातु
परा ॥२२॥ भाता काऽपि जगाद पुष्पलतिका हर्म्यस्थिता भ
प मुञ्जे कच्छे सुन्दरि धेहि भूषणविधिं संध्यासमीपे स्थिता ॥
आगतातत्त्वजिह्वकुर धत्तायनश्शृङ्गार सर्वस्वदे तस्मिन्भा
मिनि भावभावन पराकृष्टाः स्वभावैः स्वभैः ॥२३॥ पश्चा
च्छीतावके पराव्यरस्वयस्काप्येण नाभिद्रवैः प्रत्ययप्राधर
पल्लवेष्वमय यावत्तथा धूपयतु ॥ तन्व्याः पुष्पपट प्रती
कानि चयेसङ्गतमन्ध्रपाविधौ कलाकं कतिका शिरोरुह
दले स्नेहेन काऽपि काऽरोत् ॥२४॥ काप्युच्चस्वरमेव शोके

॥५॥

२३

विवशापादे पीदे प्रतंयत्रवीलक्षे कच्छसमा गभोयभवि
तार्कि मोनमाऊवसे॥ वासयछकु रुस्चहाद विरागजीना
धिनाथसखिआयोयाति वररिक्रियः सुभगलापस्कः मुनो
रजनातू॥२५॥ चिवस्छओतिमां गछे खिनिहि नोभुदिय
मुन्हारचज्ञ ब्रेस्याधः पतितासस च्यभभिमां सेरछ्रेकानो
चत्॥ कोपमाऊरु भामिनिवमधुना जिछोरसो परिछ
तेमोन स्यागतएवयाति सेरसोनं दअयोगेः जनाः॥२६॥
पुन्नागपोभाभ्ययोगऊराछोजिछुं सखीसवरा नं
लोकाचिदनेकवाः स्मवदीअम्योनिकांताछितिं॥ मञा

॥१३२॥

यंतीं चिरहो बन्धाप्यवयवैः खिन्नैस्त्वतुं लत्स्कृते तिष्ठतीभव
सीभिन्नसद्ध्रनरसे जीत्यकलमाजीवय॥३७॥ पुष्पेषुस्मर
बाणताधस्तु दृढायाम्योऽङ्गे करतासन्नव्याकुविषा
त्कतावयवसितापाटीरपंकद्रवे॥ स्नेहस्याः परिपूर्णता
त्वयितवत्स्याद्याहीनन्ता पश्चिन्यामतिहिस्यंनार
तिपतेः शार्ङ्गविक्रीडिते॥३८॥ इतिचित्तीपतेमासांनि
कंरहर्म्यमध्येश्रीरचपीरिपामानूव्योमधूपी चकार॥
स्पर्दिसमुपनीतगन्धचोरदंतं अकज्जयदेतिखिन्नोमा
नसेपार्थपार्थः॥३९॥ ॐ कि रामिवमहीध्रंभर्गबापाग्रंपा

॥६॥

तः त्रिपुरमिवग्रहस्थं समग्रहरिपार्थोताः ॥ कुञ्जनमिनहरुर्गे
दारयाभासवाक्यं द्रुपदनृपतनूजाभिरहतं हृदस्य ॥४०॥
हाणकरे धनुरनुदाणभासनं सेसं चाळ्यनं गुणमियेषसे
मां भिन्नेतुं ॥ येवरश्चलत्वयमनेक कळ्वपातेः क्रोधोद्धुरः प्र
ळयवाद्दिरिवोर्मिलोळः ॥४५॥ मर्यादयायज्ञविभो द्विधै
यीचितो द्दष्ठामुखं धनुरनुक्षणमेनभयः ॥ आज्ञामियेष
कृपणाचरितं निरुत्तुं संज्ञानिबंधपरमानुषकारधर्मः ॥४२॥
ऊर्ध्वमयज्ञ निर्दै मसौधिभाव्यकौताविमोगकलुषाकळवि
नहरिः ॥ श्रीकोमि नृपहृदयोऽनिरुद्धनेत्रः सततमान

॥१३३॥
133

सद्दैघेत्तलापयिचे ॥४३॥ यित्तेममद्यच्छतिकिंकरवाणिधा
नः पांचाळजाविरहवक्लिरातिप्रवृद्धः ॥ नेच्छामिजीवनमत्रो
षनिमेषलेशे लोके शेमांनयमनो दयितास्तियत्र ॥ मम
र्सदयायजनुषोभिनिमृत्रितेन पीडाघयज पद्नुनेवमया
विषह्या ॥ पूर्णानुमत्यतइतोहरीटति प्रयांति प्राणा ममाद्य
यदितेसुखेना कुसिहि ॥४५॥ आसन्सुखानिचरितानि
नृपात्मजाया ‥ तान्येवशोकसलिलेद्यानिमज्जयंति ॥ मांदै
वहीनमतिहार्दवशात्स्मृतानि क्रुद्धे विधौभजतिमित्रममित्र
भावं ॥४६॥ अस्मिन्क्षपोतरूपावाडिजपचनेवासामोदरी

॥७॥
३५

स्तानभरे पार्श्व भानतां गी ॥ स्तुभेभयिअमनुदं भसनानिव्वेन
स्मृत्वा कथं न शात धापारि यासिचेतः ॥ ४७ ॥ कृच्छातिकृ
च्छकेवरीकृतच्चि तत्रच्छा पुच्छाति मेधिर ह कृच्छ गतिस्म
ताद्य ॥ रेखाधिराजि तरदारुणादं तवस्त्रा लीलाविलसुध
चने कृशा कानिचिचित्रे ॥ ४८ ॥ संस्मृत्य तन्मम मनो भवती
प्रसिचिन्नं काष्ठे कथंचिदपि भामति रोषभाजं ॥ पादानति
प्रणयवाक्यसुहृद्विशसे स्वक्रेपिनोऽसवचनैरनुकृच्छ ८२
मातुं ॥ ४९ ॥ स्मृता मनो भवतीतन्मम शोकखिन्नं केलीक

॥१३५॥
१३५
दि २

धारसु कुपिता व्याधिताभिमाना ॥ उक्ते असा दकरणे शपथेरच
कीये कुसुमभयास्पदेसापरिषध्वजे मां ॥५०॥ पांचाळराज
तनुजा नयनारविंदे लीलाविनोदनिहिते मयिसाभिला
ष ॥ चेतः स्मरस्यनु कथं विरहाकुले मे दृश्चिततागलमिवा
तिगुणानिधाने ॥५१॥ ईदृग्विधापिनविभुंचतिवंदवक्रा
स्नेहानुगा विरहतापन शाम मां ॥ चेतः कथं नुतदियादृ
यिता स्यजे यत्कौतेनीतिभि युते रुचिकोपकारः ॥५२॥
कांतानुराग परिपूर्णमना निजा के स्तुसेसु रवं मयिमगाह
तिखेदाविन्ने ॥ चेतो यशो रूपच्य चारयदि हृचिता स्मरसामु

॥८॥
४२

हृः स्फुरति मे शातधाम्नेवोद्य ॥५३॥ धिक्तां सुयोधनमर्तुं क
पटे करान्शिं धिक्त्वां स्वये । जितु रवो न वद तिधर्म ॥ धिक्
मां च येन नु हरामि शिरांसि बाणैः एतादृशोपि समये पृ
ष्ठकर्मभाजा ॥५४॥ एव मित्थमनसि अतिघाधिके
षात् क्रूराकृतिः सपदि वीररसाङ्कुरव ॥ सर्वाः सुसैन
मुदितं स्वयमेव मत्वा दुर्योधनश्चण्डभाजि बहुधा भिनि
द ॥५५॥ कांतात योविक्ल पितरूपजाख्यवीनां दुःशासनः
सपदि संयम ज्ञान धावत ॥ सोधक्षिता वतिसुधाश्च मदेय
नाध्याः दुर्योजकछे । विनिपपात स परस्त्रयास्वधः ॥५६॥ म

॥१३५॥

135

उज्जे श्च पार्थासि मुहुश्चि जरात् तारय्यने च: शिलापतन
रिचिन्तसमरुक्त गोचर:॥ जुचेपँ पितुर्जननि...यजडु ष्ठ
धावे स्यागतवाँ चरितस्य फलं नयेव॥५७॥ य: कूपम
न्यमलेनास्य करोति सो स्मिन्धात: पतत्यपि रश्मि स्सरिच
बाजनोक्ति:॥ तथ्या धर्मात्र जननि शोकरीरहे तोमे
पेयवमानुब्ज जामिनितजातरे तो:॥५८॥ धर्मेपाधर्मे ये
रितस्य युधिष्ठिरस्य भावी जयो यज्ञपरा...ए पनून॥
यस्ते पितोहमध जन्यथेज न्यभाव आप्त: परंपरा येते
परित: स्थ्बेस्मिन्॥५९॥ अस्मात्थवापीपतितस्य राहुंस

॥१७॥

मागताः कञ्चुकिनः स्त्रियोपि ॥ द दृष्ट्वाचिरं राजिलवध्रुवं
तं सह स्तानाछंडनहस्तुः समेतान् ॥ ६० ॥ काचिज्जगादे चारी
छाहनेनाच्छितायं यौवनः पुरं धिनाति नरमिप तेः बूतीति ॥
काचित्करे कृतशिखैर्वनिहंतुमेच्छत् व्ययरस्य सोतन
इतो विचेताननोक्तत्व ॥ ६१ ॥ काचिज्जघान खकुच्चुपक
गोलकैस्तं व्याघारयका ऊचयुटकैः गुटिकाधनुर्वेः ॥ हृ
रान्नृपाधिपसुतापिततानरवं इयगेहगतोपि रिपुभिश्च
डनैर्नविध्यः ॥ ६२ ॥ संप्रार्थिताभिरतिवेपथुसाभिषाक्यैः

॥१३६॥

136

उः शासनोथ विनयावनतः सखीभिः ॥ मुक्तान्तरीयनिव
यनु[?]साध्यरूपुनारवाम्गो[?]कुतिरसौ वाहि राजगाम ॥६२॥
पार्थैः स्वधर्मनिरतै रपि संकटेषु वैर विधायनतु सदृश्य
एव नः स्यात् ॥ धर्मे ज्ञय खलु पुराणविदो वदन्ति लन्मोप
स्वस्य पुनर ग्रज एव बोध्यः ॥६४॥ उत्को नमादि च गतःक
तिचित्पदानि ध्वितेक रोदिति पुनर्वहि स दिहानः ॥ श्रेया
न्गुणो विरहितोपि सदा स्वधर्मः तस्मान्नियोगकरणं नृपते
र्मेमे इ ॥६५॥ एवं द्रौ[?]काम नानि उ धर्म एव भाव्यन्यथा
नेति भवाति मुहुर्विभाव्य ॥ उः शासनः सचिव धर्मे त्यज वेनया

॥१४०॥

स्यं जो वाच वड्चप नो पम मान्तु हृधो ॥६६॥ धूर्ते जिता
त व विश्वासि निडजीव नाथाः १ स्पेनवी मा मुरु कर्म केवे
षु सस्तु ॥ आकाशिनि सि मह ता अपायो ने राइया स्तु झे भरां
ऊरु कु ऊ रुघ अरूद हा झी ॥६७॥ आ कर्ण्य वाच मितिप्र
र्णि ड ब्बाद्वि प पा १ चूर्भं गभं गि भर भावित कोप वक्रा ॥
हृतु द्यो तराग्र च ब्छ दोष त्रस ख्या ष्णा वा ना हते व सस्सीप
र नो उह ब्बा न्युर ॥६८॥ भ व्य विभा व्या थ निज श्रियाणां
निर स्त मोहा ध्व ना चे न धैर्या ॥ ऊगाद हुः श्रो स्वन मान्तुवा

॥१३७॥

137

क्यस्याराति हरीकृतमन्नारतीसा ॥ ६९ ॥ हतोध युः यानदुष्ट
बुद्धेः सभागतो भूद धुनैपयातः ॥ प्रस्फुरमेधलिङ्गस्य धर्म्यं
सभामधार्म्यां भावि धर्म पुत्रः ॥ ७० ॥ सुयोधने नच्छछपा
त्रादायैः युधिष्ठिरो धर्मपरोजितश्चेत् ॥ स्वतो निवृत्तेन्य पपा
धिकारः यदास्यनस्यादिति धर्मसेतुः ॥ ७१ ॥ स्वस्तितेआ
पाउपक्षियार्थं मनोरथं नाहतिरु विनीतः ॥ स्वम्यान्तजा
यातनयानुजास्तु विधातु कामः स्वस्वमेधतेकुः ॥ ७२ ॥ क्र
सैनद स्याहतमानसो सौ क्रोधो हुरोधि स्मृतदेहभावः ॥ र

॥११॥

ये पके चो षु करं प्रसार्य सभां बिनेतु नरसैच्छदेना ॥७३॥ हा
हारवस्तास्य रिया रिकाणा भुवं दिवं चादिगतस्त देव ॥ हमा
तेमेन गदितु त्रिधुं भीमविभु नकवारण्यमीशो ॥७४॥
करेकृते तुंष्टउनेन तस्याः कयेषु शकेवदना स्तुधाश्चो ॥
राहुर्मुहुः आमस्तु ध स्तु धौंश्चौ विश्री बेभिागरच मिछन्न पक
र्षतीति ॥७५॥ रोषारुणा क्षीहभुवे पशुः सा शपस्यबोध
त्स्कुरीताधरभ्रूः ॥ इतो बिहरे पसराभु नोचेत् प्रागडुने
षुडच्छनाह्न हैयं ॥७६॥ अगिकेतस्तो पतिभिः अतश्चेयोस्य २२
तेनाशउरवः अर्जुन ॥ धर्मस्य संस्थापनमप्यधर्मक्षयो वि

॥१३८॥

घेयो यि मुनानि वांवेतू ॥७७॥ तुम्ह: तुमानतस मीपरवस्थि
ताहमे केवनस्क कमे ततू ॥ गंतभ्य मेयानुमनि आग्रियापासँ
सामी पमु ह्यामपरास्क मोपां ॥७८॥ यिसे यि यार्य स्पति पेछ
वांगी सो भ्रायडु: वासान मन्व गछ्तू ॥ मुस्का कको नारुदती
हिनाला छुस्ते मडु: कौरव कांछ रात्रि: ॥७९॥ ह्यापाअम
रवी ठगदनाअ विहनू भ्रमो फिर तीशानके जे गाम ॥ रू
डाह्या कौरवना शावृधे बीजानि चं डी वमु रवंपती ॥८०॥
रथ्याजने स्वअनिराह कंवैर निष्कामिस्ये तदोत भ्रवादे: ॥
हस्ता सभाहार मवापकर्च्छा कुच्छाध्व चूडेवसभा दि धक्तु: ॥८१॥

॥१२॥

द्वारश्चैर्हरितरणकं अन्नाक्लैर्विज्ञाय दुःशासनं ॥ पांचाल्याधिपजां
प्रगृह्य नरसाग्रात् सभां देहकौ ॥ कंठ्यामस्च रवे ज्याभिभि
रसौ विज्ञापितः सत्वरं सौरसाहं मा ऊनिं समीक्ष्य सक रोगा
ऊं जहासस्फुट ॥ ८२ ॥ ॥ श्री ॥ ॥ यन्माने ति पूर्वचत् ॥ स
मोचि व्याग ळ भ्यो दशनया दामोदरे चोदिते काव्ये श्रीभाग
वसादचरिते सिंहास्य कारुण्यतः ॥ ८३ ॥ श्री ॥ धृ ॥ ॥ १३ ॥
अलैरधर्म मीते नाविजिते सभायां धर्मेश्च धर्म निरते परिलुब्धाध
नेन ॥ आनायिताद्रुपदजा निज कामबुद्ध्या दुःशासनेन दुरि
रितवासनेन ॥ १ ॥ ता आह पापचरितः किं धात राष्ट्रः पार्थीगिन
दत्तानिजवैभवजीवराष्ट्रः ॥ चामोरुमे × ऊं × ष्ट्वीर्ट तिपह्रुषय

॥१३९॥

वा भ्रमुरं राज्ञीभवाग्निमपिपमान सजं हरोरु ॥२॥ दासायिता
स्तारूपिते पतयारचिदानीं लखातिपेऽपवधुर्जित कामरामा ॥
यो म्यानस गतिरसाविव पुष्पयस्त्योः सर्वात्मनाप्यनुचिता
कदळीवदयोः ॥३॥ अलेति दुःश्रवचन विनतानना सा कोपाश्रु
पूर्णनयना स्फुरदोष्ठनासा ॥ ऊचे सतीव्रतपरा तिरूनाह संतौ
सं वीक्ष्य भीममपि जयाव हिपधुरसं तो ॥४॥ पउत्तः कथं नपतती
दुरात्मा भाषिपरस्ते जिह्वोपरीक्षसवि धेरचपरान् भिज्ञ ॥ येनासि
लोके गुरुरत्र अपिताम हाद्याः धर्मानुसारि णर मे पिहितेरतास्ते ॥
॥५॥ आजौ विकृष्य मनु भीमगदानवोरू रचश्रानिदं नसन्त्वित
न्यनवं तथोरु रात्रिं नयतु ऊरु वं शायिनाद्यहितो गाधारराज

॥१॥

त नयो दर धूमके तो ॥६॥ यथासि धर्म परता त्रिजगन्निवासे य
द्यासि सैव मम भर्तृषु मय्यपी त्थं ॥ सत्येन तेन सह सा जत्रापमि
पापिनू धर्मे नरस्छ मिषया शफलोकम्पिनू ॥७॥ स्त्री धर्मि वीम
पिक चय्रसूर्य क मां दुःशासनोति रुदती यतु पाञ्चकर्षी ॥ येच्च
स्यैव बक धर्मोक्षपात्रगो कभाकृते यो बि इष्टोथ भवितावतसा
तु जस्य ॥८॥ धर्म स्थिर अयुतु धर्म परे कनिष्ठो भीमार्जुनाव
पि यमो समर प्रतिष्ठो ॥ नाद्य द्विषाम सु कृ ताम यिरं करिष्ये रा
ज्ञी सतीन वमदं सहसा हरिष्ये ॥९॥ जितस्सया धर्म परो धारा
जा युधिष्ठिरः संसदि कृष्ण पारो ॥ नाय हि धर्मः किं छ बाहुज

॥१४०॥

१४०

नोविधिं समुल्लंघ्य कृतं कृतं न ॥१०॥ स्वत्वे गते कोऽबकस्य दानं
तर कुर्वीत कोऽस्मादपि च यादवीत ॥ विचार मूढः स्वत्वे ईशः कर्तुमि
च्छेद्धरोऽस्य पात्रेः ॥११॥ नस्यागनाकं दवीहशद्दानयो
ग्यात तथापि भागधानेतान स्वहोदराणां ॥ मर्यादयाद्य ममध
र्मपात्रे चकाले नान्यस्य दानमपरं न कथं विधेयं ॥१२॥ एवं
श्रुतिस्मृति पुराणविशेषविज्ञैः यद्बोध्यते न गुरुभिः स्वपरे
ई रात्मा ॥ मन्ये कदेऽपगमस्य विभुत्वमेत दृढा भमेव विरसं पर
विनपानकानां ॥१३॥ स्वाद्विः समास्वनपुष्पापरिकल्पिता चेत
वाक्यमेव चानिऽधर्मपरे च्छरतौ ॥१४॥ ऽऽऽऽ
मे२

॥२॥

नोयेधदास्ति दुरितं दुरवापपारं शांतं महद्भिरखिलं च जरा
ममाधं ॥१४॥ एवं विनापवचनैरति भक्तियतीं नानाविधैः
परिषदं परिबोधयंती ॥ ॐ नीसुताहि नमीतं विकलंप्यदु
र्योधनो भुजमवोचन दधादिह ॥१५॥ यस्मादियप्र
कृपतीह चामरतलज्जा दुर्व्यारिणो च सदा शोटपवलावध्वाः॥
पञ्चयसुरसस्तुचनपेषु पतिधर्मीषु नरवंक्रियासहहराध्य
प्युषवस्योः ॥१६॥ सर्वांगसुंदरतनोर्वपुराययताक्ष्योः लावण्य
जतिपतेरपिमोहकारि ॥ वक्षोनितंबजघनोरुविशेषमध्य

॥१५४॥
१५१

दृष्टाफलं नयनयोर रसिकाः स्त्रियां तु ॥१७॥ प्रोक्तं हि पंचपलयोर्वि
दिता मिथस्ते पण्यांगनास्त्वपि नता दृशामरसा हि ते ॥ अस्याः फ
लाचरणशील कुलाभिमानः सौभाग्यकारिवसनाहरणं पुनः
स्यात् ॥१८॥ धर्मे रताः सततमागमगामिनोऽस्याः मनाइ वा तिल
कितं समवेक्ष्य वर्ष्म ॥ ज्ञानाविभागपतयः पठु वद्धि लज्जाः पार्थाः
चिरं कुरु कुलस्य कलंकभाजाः ॥१९॥ एकांगनारतिरताव
हवो मनुष्यास्तेऽयानुरक्तमनसौ मिथो विलज्जाः ॥ अन्यापि
के नायिदिन कदापि दृष्टं दृष्टं तद् घय्यी रत कुरुपुंगवेषु ॥२०॥
।पि२

॥३॥

५३

जायाभवति पुरुषस्य नु यांगनायाः भर्त्तारएव मनसि खलु जाति
भाषितोर्थः ॥ पार्थैरकारि विदितैरपि चाकमेतां त्राणं विलसि धु
कहरीरसिकैरनर्थः ॥२१॥ जायाप जस्य जननीव वधूः स्नुषे
व ज्ञेयानुजस्य मरुतामिति सेनुराद्यः ॥ पार्थैः कुमर्थनिपुणै
रपि वर्यधर्मैः उक्तं ध्यानतु रचकर किमेस साधु ॥२२॥ यद्दाय्य ×साधि
नेकजनकेषु यसोदरेषु संभावनीयमखिलं दुरितं विगर्ह्यं ॥
येषां च मित्रभनिशं हितकारि कच्छ पदे शायिरिलोव्यभि
चारतच्छः ॥२३॥ यज्जन्मचां सन मखं पितृवधहेतुर्येष्ठ क
याय जवधोपि सुकीर्तिकेतुः ॥ व्यारोपि मातुलवधेन जगत्सु येनं

॥१४२॥
142
४६२

तस्मिन्पुरः स्मरगुरौ किमकार्षमेषां ॥२४॥ येनार्भकेनु विहितानि
च पूतनादिदैत्या ज्ञानानि कपटैः महता भवाब्धेः ॥ दुर्योधनः स्वच
रि तैर्मनसो गगनानां तस्मिन्पुरः स्मरगुरौ ०॥२५॥ गोपांगनाअ
पि भुनक्ति तदीयवेष भत्र्त्वे बेर तीवरातिरं ग फ बाहृतीयः॥
साध्वीहरिः वत्से नपुरे वद्दाः तस्मिन्पुरः ०॥२६॥ ह
त्वा कालिंदितनया सलिले गतानां स्नातुं व्रताय वसनानि
कवबवसरद्यः ॥ यकोपि ड बनमतीव सतीडमानां तस्मिन्पु० २७॥
चौर्यं च गोपनिकसेषु निविद्धयद्हृतो भावैः सदेवसवयोभिरव
स्यमार्गः ॥ यक्रे समाहितसुपिधेक्तो रससस्य तस्मिन्पुराहि ॥२८॥

योऽजातएवविदधेस्तनकंशरीरंपीताम्बरंचतुरुदायुधहस्तमाद्यं ।
श्रीवत्सकौस्तुभमहाद्भुतमच्चैर्ज्ञातमैस्तस्मिन्पुरो ॥२९॥ योऽनादि
तानिभुवनानिचतुर्दशापिवक्त्रंप्रसार्यसमदर्शयतस्वमात्रे ॥ ना
भक्षितामृद्दितिरेदयितुंमिषेणतस्मिन्पु ॥३०॥ दासीऽजगाम
मथुराधिपतेस्त्रिवक्रां अज्ञातवृत्तिरजनेऽपिहितांविशोकः ॥
स्नेहःपारचजनवशीलकुब्जाभिमानःसतस्मिन्पु ॥३१॥ डि
म्भेतुहरमथिरात्सुभगांसुभद्रांपितादिपुत्रकुपितेषुयोऽन्य पि ३
मोदत ॥ सत्रप्रतापिरूपसम्प्राणिनादिदेशान्येतस्मिन् ॥३२॥ य
स्यापजोपवनतःकिरूपारिजातंहर्तुंप्रियार्जयदफनोरमपीज्जित

॥१४३॥ 143

जितस्य ॥ मंदाक्षमभीप हपिनाभव दार्य चितेनास्मिन्सु० ॥२३॥
यो मा गर्थ विजितवानाभि या स्य क इव्याजो द्विजः सहवको दर
फाल्गुनाभ्यां ॥ वैरोचनाभि युधमिवो च्छ स्वर्गकार्ये स्मिन्सुरो० ॥२४॥
यच्छानि वो हृतिपूर्वं मनसो गगनानां अन्तार्थ नाकपदमत्र स्थिरय
अस्तु हाव ॥ एकाग्रतेन पदपद्मोकमनमत्र पुंश्चया नाहशं कैतेरायिपुरो
किं मम कार्यमेषा ॥२५॥ पुत्रं स रुच्यवाक् आपितरावपि बालजः
सन्तू यो वै नयन दलनस्य कृतकोवमह्र वा ॥ तत्याजितः पुनरमु
चिर्जे हो दश्योन दृष्टो पयापर वरनः किं च हरे ष्ठ कर्मा ॥२६॥
चेध्याय स्व विप्र पदनाज्ञान फप्रदता जेष्वी नपा उरदहो हतेच्चो
रच्यर्थः ॥ स्या ब्देहनास्तुततासरथि तारस्य चोकेतास्मिन्सु० ॥२७॥
अ१

॥१५॥

यस्ये दृत्वा निसाम्निआचारितानिभेदुप ओकसय्यायाधिन्ठसोनिसदेव
तेन ॥ इत्यातिदृस्योऽभु महान्भाविनेति वाके ठंके वापन्निउछ्छतेःफळ
मेतिसर्वः ॥३८॥ इत्याठ्योगस्तुपरितु स्य ३न पागतां पः स्त्रौ ठस्य पू
जनमकारपदधयमू कं ॥ एतत्कृतःफळ मभोऽजितदे यसर्वे रु सातवर्ष
मनुळं किळसधराचं ॥३९॥ देवर्षिमात्मजोऽभु यं किळनारद यः स्तोत्र
गतं पुनरने कामिवेषमापी ॥ आत्मानमेकमधिदर्शितवान् रुहेषु ळी
लाःसहस्र शतशतःकळयन्वि चित्राः ॥४०॥ यो मायितावततता
पितामहेपि गोवत्सगोपवपुरूप धरो धरायां ॥ श्रीवत्सपन्नजवधू
रपिगोरसादी बाळ्येपि हृत्परिचरित गर्हिन्दुसमःकः ॥४१॥ यस्या
दृत्तोमितरसहुन्नरकांगनानां नाभोगहा अभाविधावपि शोषमा

॥१४५॥

१४४

नी॥ धर्मोस्य ताहशीति चिच चरि त्रमीक्ष्य वृकु कुंतुन शक्यमु
रुवान्यति शेषकाव्ये:॥ ४५॥ कि वक्तव्यमतः पर अतिगतेषु
न्तान्निचोद्यारिते मत्यस्य कानेडेष्पुचल्कनाः पृषधाःस्व
सान्त्राज्यतः॥ भिक्षामाकु चरति चीरचसनाः शीनोध्ववारो
स्नकाः नानाः कानन के दुरे पिवमृगाः चरताडने प्योनिर्गो॥ ४६॥
दुष्लोछे दकरो मायापरः केवल्यं क न्त्वया॥ कृष्णो भिज्ञ पाण्डया
ना कव्यापायाक्तनो मम॥ ४७॥ र्घ॥ र्घ॥ पन्मागेति॥
सर्गो यव्यागमद्यनुर्द शतया दामोदरेणा दिते काव्ये श्री पसादे चरि
ते सिहास्य कारा ण्यतः॥ ४८॥ र्घ॥ र्घ॥ ६७॥ १४॥ र्घ॥ र्घ॥

॥६॥

श्रीरस्तु ॥ ॐ लोतितुह्वचैमानि स्तुयोधनस्यवै गुण्यवाचकपदा
निजर्नोर्द नस्य ॥ ॐ छायपरामर्षिपापरतिस्चनिर्दा ॥ भीमंभ्रकोपभ
रश्रीमतरोवभवु ॥ ५ ॥ कोपातिरक्तनयनः स्फुरिताधरोष्ठः सं
पीडयन्करमतीमकरेणमंद ॥ ओवाच धर्मनयधर्मरतांपरि
धुह्मनग मौग्निवसौर्वमसो गभीर ॥ ३ ॥ स्वाभिनसवस
रौ ॐ रु पांडवानां किंचारिचक्षितिभुजामभिमानभाजां ॥
वक्रोणाभिजयपातिप्रियमद्यपानः स्नीबो गनामुरिमसोकदस
निपातः ॥ २ ॥ साध्वी ॐ कमभक्षीपतिपूज्यवंद्य पाचा केराज
सनयानवधर्मपत्नी ॥ कच्छस्तुकोमक्ष तन्तु मातिपूनश्रीक

॥१४५॥ 145

(इति) हंसगतौ बालविलोकयस्येन नदीनां ॥४८॥ पादाङ्घ्रिमे ध्रिपिसु कोमल
पादुकाभ्यां वैडूर्य नील भाधि सद्वचितेषु पद्भ्यां ॥ गत्वापदैः
त्रिचतुरैः स्थानेष्वारविन्नाजा ताथा नर्गनन्न रथाजिरगावता
च ॥५५॥ दासीचोतेः परिवृतारत्नकुलतोत्थोरेः याता मर्त्य पुष्पवल्लीका
स्यति स्म किं तासीत् ॥ एकैकवरत्न धीरगुरुतनद्रे नाथा नाथेल
यो भुवनविद्यतिपश्यसीमा ॥६॥ उन्मारतोने नहतकेन
गतायुषो चतुर्यो धनस्य सविधेनरसाकृतेयं ॥ गोऽसि हंसनिधिग
तेवस्तु कातराक्षी चातारमेव परिपश्यति सर्वदिक्षु ॥७॥ एतादृशी
मपि दशाभीतिकष्टरूपां आत्मां निजामनुदायितां प्रविलोक्य धीराः ॥
एते वयं अस्तु मस्वं दनवस्त्रभ्रतुभाः कोलाटदेशात्मापाइ यनिश्च ॥१॥

स्मः ॥८॥ येत्रिकमेबतस भास्तुनिजेपिजाने काध्यांद शीनि
ऊजनेष्पुरुः प्रयाता : ॥ जीवंतयपीह महाविगताभिमानाः भ
स्माइव स्थरनपूर्णमहोदराश्च ॥८॥ मानोहतः सदसि दुष्ट गि
र प्रयुक्ता : प्राणाप्रियो हृदयमत्र कृतं बलेन ॥१०॥ शालेमिचि
त्रलिखितानिवनिष्क्रियान्नो जीवंतिवेति न पुरुः पौरपत्य
तीयं ॥१०॥ तर्कप्रुनोप्य ऊषा व्वपरिभाव्य या सैतु पंच लक्षकु
रवमनाकुलिताद्य रियब्लागी ॥ नामष्प्रश्नु क्कब दनागवदके ने
स्य२ चादीनात्समीधिगतिस्थिरचेतसोस्मान् ॥११॥ नूनंवयं न भुज
जान महीशजावा नाध्यापियन्मनसि मानलतो विकारः ॥ मानो

॥१४६॥

न्मतस्य तमेव हि बालजौजः सेव्याः परोन्नीत षु ममधीशाः किले
शाः ॥१२॥ दुर्योधने हि तमपीद भीमिश धर्मः दोषोक्तयान्न नुपु
रासक्तं छ मिथिंत्य ॥ शालावदा गमन मेवनयुक्तमच्च ज्ञात वि
षं कथ छयेत् रवंवु कोपि मेघः ॥१३॥ हृ गौडुरो दर कृते गमन
मुक्त ५ स्वधर्मः चेऽन्योऽपि मानहलो समायाः ॥ धर्मस्य नलम पिका
ळ गामि समीक्ष्य साज्यं न कोळ मक्षिमान धनैः स्वद्गत ॥१४॥ चा
पोक्षताद्दपि नि ज्ञात्रैत दीन बाळ येषि ऊणास्य ननु वाकुज ध
र्म एव ॥ सत्कार्किपितं हि जाहित प्रशाम दधासि धर्मांतरंवि
पदकीर्तिकर हि पुंसां ॥१५॥ श्रेयान्युपै विरहितोऽपि ननु
स्वधर्मः संत्यज्येत प्रशाम एवम नोद धासि । कुद्दिर्विनाशसै ॥२॥

४८

ये प्राणि न श्यन्तीति यत्प्रोक्तं माधुर्भाविनि मद्यावानदे तत् ॥ १६ ॥
आपद्गता बुद्धिस्तु परस्य धर्मस्थितिदत्तु न मोधि तथा यमयो: सं
तोष्य ॥ का नाम दद्युनाथि विभोस्तस्य साध्यं तो कर्तव्यं च सुलभं
नवा ३ ननु वास्ति किं चित् ॥ १७ ॥ इदं तथैव करुणांस्य ॐ वेद माने नमो
श्रीनेनैकं तयम स्वरस्ना नूढी गीता रत् ॥ जेनु यदेह सिद्ध
यजितार जानीहि विक्रमपर: स्वरूपे शयाप्नुं ॥ १८ ॥ एते म
हाच्छलपरा: स्वच्छुधा मोराद्या: लंघ्यासिसत्यपर मंः परे श्रीन
श्चेताः ॥ प्रामं कर्त्तं हि भवनाश्रमं सर्वेत्यनीतेः कोदिव्यं भाडि
सरव्लसमपु त्रमेव ॥ १९ ॥ श्रीरामभक्त पतिः किंच्छ स्त्वयं

ध्ये न ५

||१४७||

147

वंद्यः सत्यव्रतः सकलधर्मविदप्रमत्तः ॥ विप्राग्र्यपंक्तिवदन
स्यशिरांसि बालोः च्छित्वा शुचिकीर्तिं स हतेन मानी ॥२०॥
धिग्बाहुजस्य जननं सततस्य यस्याभिमानेनिहतं सततं नचि
त्तं ॥ मानेहतः पितरोऽस्य दिवि येन करोति जन्यं स्वर्ग्यं त
द्यापयत्वरमसौ निरयं प्रयाति ॥२१॥ अन्यधृतेन भवलोके
मुख्यस्य शिरोयदुभयप्राणि दुरितेन बहूदितानि ॥ सत्स्वाः
तथैव भवतोपि हि विप्रभर्तुः पूज्यस्य ते प्रतिपदं चरि
तान्यनर्घा ॥२२॥ एतादृशः प्रकृपणोनिचयेषु बन्धुः जि
ह्मानिकृतेन भवरश्यमितो विधेयं ॥ धर्मं जहीहि च परस्य सि
कलादिजानां आज्ञांप्रदेहि पुरुषार्थपरोप्रमत्तः ॥२३॥ पाचो

||३||

४८

च्छराज्ञ स्तनयेनैन मनेकमतुं शक्याप्र दद्धुमथि शान्निजज्ञापतोपि ॥
आदेशमेव भवतः प्रसमीक्ष्यमाणा सीदत्यतो च विहिता नवि
मोक्षमातो ॥२४॥ धिक्कृतं नराधममशक्तमवीर्यबद्धं सीदक
च्छन्मधिने च मुपेक्षते यः ॥ आशां विनापि तव धर्ममतो वि
धास्ये दुष्टं निकृत्य रुधिरं रुचमुस्यप्रदास्ये ॥२५॥ यन्मां प्र
श्यति दशास्य कितै पशावने वा शरण्यमनुभाव्य ठंगनि
८ धाधा ॥ बाणेनाव हृद्दयो निशिते न तेन नेष्यामि पातिम
त्रिकामितः क्षणेन ॥२६॥ आदेश एव न च पूर्वमितवाप्ति नित्स
य त्स्वात्र धर्म पादपाच्छनमोयचयैः ॥ कर्तव्यमेव निजमानय

॥१५८॥ 148

रोगाभिद्रस्यैकाप्तः सएवममधिज्ञात मत्रपश्यन ॥२७॥ उः
चासनेन हतके नगतामुपाद्यस्हृत्नाः करेण तुंडिलात्स्यैः ॐ
राः प्रियार्थाः ॥ तच्छेदप यक समुंसहस्रानयेयं येस्वेवे तस्य
सदनं गदया शापेय ॥२८॥ यात्स्मादिमं धितुलिनारुदतीस्तुव
तीस्वरगाकका ब्धयेरण सप्ता विनीता ॥ विरवस्तुकेशवस
नाभ्यरणा रूदं त्योना थाश्रियोरस्यस गणास्य मयाविधोयाः ॥२९॥
विघ्नपरं सक ब पूज्य नत ॥ द्विनीतां योहवेयनूकुटिलधीः
सत्पेपणास्य ॥ धर्मस्य सेतु इति वेदविदो वदंति पात्वः स
धर्मनिष्ठयो शाभयाद् गार्यैः ॥३०॥ तस्मादयं बधुनयाद्भवत

घवध्यः स्वकार्यसिद्धिरनिशं मयि सेवकेस्मिन् ॥ अस्मिन् क्षणे
स्वगदया न यदंडभेत्यांनुछेयमुवताद्विदहाधितायमोक्ष्या ॥३१॥
दुर्योधनं सशाअनि ससुतानुजं मे मुष्टिप्रहारपतितं पातैरपा त २
ये ॥ दुःशासनं च पक्षपातान मुष्य कोणातिथीन् अपथ
गानिह कर्ममुरेव्यानू ॥३२॥ आचार्य भीष्मगुरु गोपादियो हु
कामाः जानीहि तानपि कळेवरबंधमुक्तान् ॥ कल्पोछितस्य
दहतो दहनस्य शुष्कपासाय व्वाः सुष्ठधवोत्थपवापितुव्याः ॥
॥३३॥ गांधारराजतनया स्ववधूरनाथा हाहेति भूरि रुदतीः प्रस
भौदर्यरियन्ना ॥ छेो काष्ठिन्नछितितनुरपटोसि बंधादेवाधुः
ति १

॥१५५॥

१५१

रवजानिकाच्चवर्ण्भारयेच्यी ॥३४॥ एकैकशः प्रतिभतानुवि
निपातयिष्ये नृसु कुंआसभांचसकलां पारेयतांयिष्ये ॥ वैरस्य
तस्य सदनं रूपतान्वि नेष्ये क्षात्रं अर्थं स्रुधवर्ण्लं सकलं
करिष्ये ॥३५॥ सुहृद्विशो त्वदनुजेनाभिमोनुसुहृतिष्ठेत
सन्मुखमशोवसुरासुरेषु ॥ दुर्योधनादिगण नोपितवानु
ज्ञानोन्धितेन संभवतिरूढपराक्रमापा ॥३६॥ यस्तेपराव
नयमापीरभोधनापरिमोचनाय नाशाय चाद्यपीतनस्य सुयो
धनस्य ॥ बहोमया पारकरोप्रविनात्वदाज्ञां दृष्ट्वा स्थितेन
पयथागमना उपस्थिताः ॥३७॥ रयेनाग्रेपतगाइ पीतेचकितासि ॥१५५॥

॥१५०॥

हाग्रतो वंचकाः नास्यामि भुजङ्गाइवारुण पुरो ध्वांता न्यशेषाण्य
प्यपि ॥ स्थाणु न प्रभवं त्यशेषानि निमिषं श्रीरामनामा यतः पाप
नीव ममायतः उरु रु सप्त सैन्या न्यशेषाण्यपि ॥३८॥ इत्थं को
स्यपदि समीरणात्मजन्मा क्रोधाग्नि ज्वलिततनुः तन्नूत्करोमा ॥
स्वरक्षा नास्मच्चलितु मुद्यमं चकार स्वाकस्मात् जोदारिवं प्रक
पयन्नरं ॥३९॥ इत्थं तत्वचनचयं समुद्गिरतं संवर्त ज्वलन
मिवोधिरवं दहंतं ॥ लोकानां त्रितय मपूर्वसन्त्यवादान् श्रोत्रा
त्य श्रामन्यरोऽथ धर्मराजः ॥४०॥ हे श्रीमन् श्रीमन् वर वीर सुधीर
शौर्य रत्नाकरारि परिमर्द नसारमेरो ॥ कल्याणमा तु भव

॥१४०॥
150

तोरत्र पि कोपकाळे वक्ता विवेकवचनस्य विनानयत्वो ॥४॥
॥ छ ॥ छ ॥ यन्मातेति हर्षयतू ॥ प्रातः पञ्चदशो हरिसिं हकपया
दामोदरेणो दितेकाव्ये श्रीभगवत्प्रसादचरितेसर्गः सप्त
संमतः ॥४२॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ ५५ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ शुभमस्तु ॥
॥ दवडचायोपनामादादाजीविश्वनाथस्येदं काव्यं ॥
॥ काव्यार्थविज्ञ काव्यार्थनिर्णयस्यधी वितनोसकळ ॥ दामोदरक
॥ विज्ञोयमामोदयति भूतळ ॥ ० ॥ श्रीनिवासभट्टस्य ॥ ॥

॥६॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥१॥ अनुजंपुनरेवनिश्च
संतं वाभिनं संगरदक्षेकेनामवैः॥ अतिरोषवक्ततनुंत
नूनीं चरणं व्याक्रमिनाह सामवादान्॥ ॥१॥ उदधीर
वते गभीरताद्या प्यनुवेक्षे चितसत्पदस्य दृष्टा॥ ज्ञात
धावडवाग्नितापितस्याप्यतिक्षोको नरपुङ्गवार्थ
वृत्तिः॥ २॥ भवतायदिकं ध्यतेरथवेक्षा बलदोषपा
करदृष्टिं जंभितेन॥ भविताजगदेव भंगमग्नं सुगु
णाब्धे कस्तुयोधनोवनीवः॥ ३॥ विनयोन्नयवि
क्रमाः सधर्माः पुरुषार्थविवेकशोवासमस्ताः॥

मास
× नवमुक्तिपथोऽस्ति सत्किंशुके वर मनःछ पसंगो स्वच ॥ अपिगीष्पतिर्नो पषमुखानी
॥ वचनानानीऽरी तिरीहरीहा ॥ × ॥ ६ ॥ ४ ॥

॥१५१॥ यदपि संतितपो धनाश्रमे बाधन हाट्टश्यमिथो
१८१ विरोधि सत्वाः ॥ ४ ॥ विशारदाः पदसंधरखव्यभाजः
प्रकटार्थगुरुरूढभावर्यसः ॥ इतरेतरकांक्षिता
गिरस्ते सत्तु काश्रीभगवत्प्रसादपद्यैः ॥ ५ ॥ उचिता
नि कुकस्यते द्यवसप्रियपूर्वो व्यानि सधर्मवि-कम
स्य ॥ मनसो मुदमोवहत्सत्रो यां ममसत्सा कुकत्येत
सः सभायां ॥ ६ ॥ नवधर्मपरस्य बाहुवीर्यं परमा
श्रित्य वयं विजेतुकामाः ॥ अतिरूढपदानरीन्समयान्

सुसाहायानवक्त्रःपक्तुमयितान् ॥ ४ ॥ ननुधर्म
महीरुहःद्वितीचौअलमूकःसदैद्विवेकगौरिवः ॥ स२
सितकीर्तिशुभ्रवस्त्रजालकःकलितःस्वर्गफ
लःसदेवपाल्यः ॥ ५ ॥ निषधाधिपतिःपुरा
सुरापांप्रकरोद्द्रूसप्रपाफलस्यकामः ॥ ६ ॥ अ
४२क्तो नवागतैर्नुविन[redacted]कोनापुरतःप्रपथियांबि
यांचकेमे ॥ ७ ॥ विजितेकंटालपदेसत्याविन
लादास्यगतामम्मापिससस्यसंघातंनपैसायैसा
प२ ता२

×महनामपियानिमान्यभावं नरदेवासुरकिंनरोरगेषु ॥ अनयाविजयमयज्ञोपयवत्र्यं ॥
किं धर्मेद्रियतो जयस्त्वतोंते ॥१२॥४॥

॥१५२॥ यत्पहरि नाग्रारवगपो तेनुतनारयोकोसिंधुं ॥१७॥
152 अपिदूरोंथिश्चरानभद्रोन्यपतिः स्तूयंकुका
वतेसईशाः ॥ नजहावृतमीषब्दप्यभीदमोश्रु
तकीर्तिश्रुवेनेषु सूर्पकामः ॥१८॥ अनयागति
पज्यनेबनोघैः अनेवायंनमुविश्वसंतिसर्वे ॥
अततोनिजवंशाजाःपविता अनयावेनुदितंद
दातिकोकः ॥१९॥ जनकाग्रजसूनुनासदंभंवि
हितेप्यदागपोसदस्यत्राक्यं ॥ गदितुंमदसाक्षिवर्त

माने प्यति पृज्येषु कुलीनधीराः वीरैः ॥१५॥ कप
टे सदसीय सोढ़ि सिद्धं जित दायेनदुरोदरे पय
धः। इतिनीतिवृद्धं मतो गुरूणां कथमस्माभि
रयुक्तमद्यकार्यं ॥१६॥ अथ च वारश्च विप्र भयभ
ज्यतरावृतू समयो स्माभिरव रेय मकी रायैः। नि
र्जधम वरैरनागसो थाः करणीयानि करे थारा
सनानि ॥१७॥ भवितायम महान्समाजाः एवाम
तिरारस्चारचरथोमहारथानी ॥ यमचचपंच

॥१५३॥
153

पक्षहीनाः न तु दीनाः पतंगा यैश्च नीनाः ॥१८॥
दयितोऽवविपक्षपक्षहीनो धा विकृतो या
स्यति वा घनानां ॥ विफलाः सकलाः केलौ
स्तो दोःस्थु जीव समरे न श्च जयस्य स्य सुरा
यः स्यात् ॥१९॥ अपकीर्तिरपि प्रभूतवीर्येष्व
धिकं कलापवमेव भाविबुद्धेः ॥ नवयेन नयरा
ज्यमग्र्यकान्तान वसत्सं नयशोऽपि नो विराजं ॥२०॥
अविचार्य सता सदापि कृत्यं न विधेयं शिव

भिक्षुतास्य च कीयं॥ सुविमृश्य पदं पुरः प्रदत्तं
न च वञ्चयन्न्य दवश्य पातु देवः॥२१॥ स्वसुताधि
ववत्तपर्प कपोद्रुपदो यास्यति शोकमोहतां
पान्॥ न कृतायुममागमत्प्रतीदृशसूनुवार प्रव
दिष्यति स्वभर्तृनः॥२२॥ इति दुष्ट विशेषदोषभा
व वरयावातनवाळमत्रघोर॥ दधते पि बहिर्नि
र्गमासुनाशोपदमाविपृक्त तपोरूपानयान्ना॥२३॥
समयेपरिरक्षितेवयास्मिन् समयकीर्तिभिरेः

॥१५७॥
157

ष्वपहारितस्यात्॥ भुवनत्रयमिष्टपदैर्जयैः पवि
त्त्वमेषांविहितयथातथं च॥२४॥ विदि
तेकपटमहांतरेतेकरुणार्द्रः सपापिनो
भवेयुः॥ जयश्रवत्तदायाकोदेवजगदीश
स्यचिरंयशोऽस्यनेः॥२५॥ सुहृदः सकलाय
ऐवतेषांश्चकुतस्माकमपीतिवसवेसी॥
कांजुनाचिनयातिसत्यधर्मः विपदोयवत्र
नेसपक्षपाताः॥२६॥ अजयेप्यभवत्सुकीर्ति

॥५॥

ध्या जगति रव्यातिमुपैति नः पुरेव ॥ ब...य त्नपरैर्नरैरसाध्य
कविता श्री भगवत्प्रसाद कवधौ ॥ २७ ॥ अतिदक्षधूर्गनाथ्य जी
वनाश्रा दीतिभीता समय...विराजः ॥ इति नो पयत्त्वाः प्र
पूरितात्ये दत्त...जीवितेनलोके ॥ २८ ॥ विदिताधि
बलातिशौर्यराजा सेकलाशोनतितिदृश्यते व्याचेत् ॥ म
हतागपनाथ्यभागभाजा वीर वीरे पाकुलेवय च धन्याः
॥ २९ ॥ बलवान्प्रणामी विनीतई शः सुवेपाश्चि त्पर
हबपेषु नरकः ॥ स्वनुतावतिलजितस्य दानान्नरएतेऽन

१५५५॥
155

॥३०॥

गती तच्छावतस्मात्॥सहसा मम धर्मरक्षपालैव्युषितवी
हरपाटवीद्दवाग्ने॥तपसो स्यफलं प्रयास्य स्तीर्थं कष्टि
मेनगदयानिहत्य सखे॥३१॥निभक्तजनेष्वनन्य
भक्तिं प्रसमीक्ष्यैव दयोदयं करोति॥नृहरिः कथमन्य
॥३२॥
था।त्रैलोक्यां परिगीयेन दयानिधिर्महर्षिः॥द्रुपद
प्रभवां सतीप्रभावां अपितत्पादजलोद्भवैकभावां॥
भागवानपि भक्तावभोकोभगिनीं भावयतिस्वमा
त्रजाक्षां॥३३॥कच्यादयविशेषसंकटेस्यामनआ

×जा३

रुध्य हरिः सभैव्यतीति ॥ असनामति नाशहेतुरस्यप्र
क्यौयैव सतां यतो वतारः ॥ २४ ॥ इति वेदपुराणवाक्य
गीतेष्वनुश्रुते बहुधा दयानिधिवे ॥ न हरे रुचिं विना
भवादृशाना ॥ नाहि धैर्यस्फातिरूकताश्रितानां ॥ २५ ॥
अथ हृषणस हीति प्रभोश्च केलिनो केति च मन्यसे
तद्दास्यां ॥ अवतारचरित्रमेवव्याप्यानुसंभाव्य मू
त्तूषणाकमुकं ॥ २६ ॥ प्रभुरस्ति जगरस्चरस्य उपूर्णः
प्रभवेजीः किमुतस्य हूषणे भुः ॥ शरणं जगतः कोर

॥१५६॥
156

पयसीशं ननु गच्छाम इतो न भव्यमन्यत् ॥ ३७ ॥ यदु
कथा न खलु मतिः कच्छो मामिवमरिष्यति ॥ न दे
वभागवान्द्रौ रिनिर्धास्यति न संशयः ॥ ३८ ॥ इ
तीविविधयचयो भिर्धर्मकृत्या पाण्डुकैः जलधिम
चगाच्छीरोदं ब्रह्मीमं संधर्मः ॥ अनुजमनुनयोथैः साव
पित्वाथभीमं स्वच कृतपणा कृष्णा वै कामपालं काली वि
रिंचनं नः कृष्णामतनिदध्यौ ॥ ३९ ॥ छ ॥ यन्मा
लेतिपूर्वं ववर्त तेन श्रीनरसिंहाय नु फले दामोदरेणा
दिते काव्ये श्रीभगवत्प्रसादचरिते सर्गो गतः शो
डशः ॥ ६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ १६ ॥ ॥ ३ ॥ ६ ॥

॥६॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथोत्कैतिभीमस्य चितेतिरिव
न्नौतदाश्चैतवाहयमौ प्राणकान्तौ ॥ समुद्धीदस्यूदी
नानदीनस्य भानूजगर्हस्य कर्मानुवेल्ले सधर्मः ॥१॥
अहोध्व तत्पुत्रेन दैतार्धं कृतं मया किं कृतं साधुसं
सद्भिगर्ह्य ॥ अयस्वांयतः स्वीदृशीभ्रातमवीराः
तथा प्राणकान्ता नृदह्रीप्रयातः ॥२॥ जिताभ्यां त्व
यैश्च तस्यो दिशोयैस्तथा पौरुषेनाहतेऽव्यमिष्टौ ॥
कृतारा जस्य ये सपर्यातिथीनां नृपाणां निजानां व
विश्वंभरस्य ॥३॥ समाजो पिक्को कृत्रयेस्तु प्रास

॥१५७॥

द्धः श्रिया कीर्तिपरैः प्रदानैश्च सिद्धः ॥ फलोयेस्त९

ते प्रतापाभिरूपा मम धूतदोषपाके नाथ दीनाः ॥४॥

इयं वक्तृभाकोमलां गीः स्मितास्या जगद्रम्यरूपा

ति पश्या कुरूणां ॥ जनावीक्षितुयां नदूरात्कश्चनो कुः

टस्तु भद्राधिका माधवस्याद्ध दीनां ॥५॥ मृयाद्धु

त कर्माग्रह्वात्किंकृतं वा निषिद्धेऽरय लोकेः स्तु

हृक्षिस्तथार्यैः ॥ कलेरागमः शीघ्रभावीति जानं

यतः सत्यमार्गेप्रप्यवस्थेदृशीनः ॥६॥ सदा वर्जे

यदसतीनि प्रयुक्तं महृक्षिस्तु दृष्टं वतत्तेथ्यमेव ॥

॥१॥

मयैनाहंशोनातिसंसारनसर्वैविरागह्यंदिशांप्रास्त
वतोमहीयाः॥७॥धिगेनञ्चसंसारस्यधर्मपुन
र्धिक्रियायोर्लौकिकाद्यंफलंप्राप्तमद्य॥ननुप्रा
क्तनस्येवमेपाकइदंक्रुविन्मोनिर्घ्नमेतत्तन
स्तत्प्रपद्ये॥८॥अनाद्यंतमध्यंचिदानंदरूपं
गुणातीतमव्यक्तमोजस्वरूपं॥सिसदासु
मायासमीक्षाविराजंभजेसिंधुजावकौभं
सिद्धराजं॥९॥विधातारमाद्यंस्थितिंचसका

॥१५८॥

158

रं कुधर्मस्य हंतारमजाप्यपारं ॥ स्वभक्त
प्रियार्थं गृहीतावतारं भजे देवदेवं च सिंहा
वतारं ॥१०॥ स्वपं कूर्मरूपं वराहैकसंतं धरा
धर्मं देवान्समाश्वासयंतं ॥ समास्ते भतः
त्वं प्रमायविर्भवंतं भजे नारसिंहं सुरेशानं
वंतं ॥११॥ रिपुजानु भागेन स्वं दारयंतं महा
वीरशब्देन खं पूरयंतं ॥ स्थिरां रोषतो व्यक्ति
रां कारयंतं भजे भक्तवाक्यं वाक्यतारयं
तं ॥१२॥

॥२॥

॥ रूपाजिह्नयास्वकिंपीव्होविहानंसदासक्तं
तस्याश्रितान्नूनमानं ॥ स्वजंतंजनंभाकुकेसं
दिहानंभजेसिंधुजाकोतमप्याद्यमानं ॥१३॥
बलिंवंचयन्स्वीयरूपवर्वैययुक्तस्याद्दिपन्बा
हुजातान्बहून्वीरचात्तस्या।रूपेयोजयन्
बाडिं॰वञ्चंविमुक्तस्याचसिंहाभिधंब्रूहत
नौमिभक्तस्या ॥१४॥ व्रभूतंप्रदीपंकुलेप्यं
धकानासतास्नेहलभ्यंविरंगोपिकानौ ॥

॥१५१॥
159

चारिचैपरैरतकं मोचिकोनी राक्षसानोभ
जेरुक्मिमपीशापतिंद्वेयलानों ॥१५॥ श्रितबु
द्धेरूपेण कारुण्यजालं नुरुक्षा रिनिक्षास
कलुकल्किकलीलं ॥ प्रपंचदुमाचवरोदाक
वाळेन्हीसिद्दंभजेब्रम्हविज्ञानमूलं ॥१६॥
मधुमुरनरकांतकायतुभ्यं नराकुरबकास्तु
रघ्नतनोंतकाय ॥ अघवघमयदैसनाश
नायप्रभुवरकंसनिषूदिनेनमस्ते ॥१७॥

॥७॥

नरहरिचरणांबुजे मनो मेच्छुरमतां भ्रमतो
विहायदेहं ।। अविरतमपि तद्गुणानुवादं कथ
यतु पुण्यचयेन भारतीमे ।।१८।। सुरवरतवभक्त
वत्सलत्वं तदनु च दीनदयालुता प्रसिद्धा ।। असु
रकुलविनाशनेपि नाकिः किमुरसुकेरं हुरि
तदयमो विभो ।।१९।। त्वहरे यदि भक्तवत्सक
त्ववितथं नास्ति जगत्रये नुगीतं ।। तवदीनदया
लुतापि चेत्स्यान्मयि दीनभजके दयां विधेहि ।।२०।।

॥१९६०॥
160

४

॥कुरुक्षेत्रगतामपांगपातैः करुणार्द्रैर्मम जी
वनं तथैव॥ कुरु हा मिरनेन नैव तत्स्यात्कृत
कृतस्त्वत्प्रभवोऽप्यहं दृशैन॥२१॥ अपराधव
येन वेत्र कोपमयि दीनेऽनाथे नाहं विधत्से॥
किमु युक्तमिदं त्रिलोक्यधीशे मत्तोके कु
प्यति नैव वारणेन्द्रः॥२२॥ अयि लोकभिदोऽ
नुजस्य जीर्णा परिगृह्ण त्वं भवभिदा पराक्रमः क॥
पुरुषोत्तमपौरुषं दाते कठिनमेहृदयं हृग
+ते+

॥४॥

ह्मिनसिश्च।दुरितैःसदृशफलदृष्टासित्राथि
ताचेखेभुनासुसाधुताते।।नहिकोपिविरो
षंवतेमेहकप० कृतोमदह्मिरुक्तः।।२४।।स
सारवेकेपतितंत्रवके सदिछयाकिंसमुपदासे
मां।। कृपनिपात्यस्वपरानभिज्ञदोछेगुणस्यानि
नरामयुक्तः।।२५।।दरिद्रोपिवांछायथारोकि
पूर्णांकरोसार्थिनः। किंपुनःश्रीसमृद्धः।।विद्यार्थ
तिळदर्मीपेतियावमानोळभेनाधीनदृषपांक

॥१६२॥

१४ पि२

म२

स्य या स्यैं ॥२६॥ नास्ति न किंच जगत्सु लवा स्यो
कुंचनं कवेर्हितु हि स थ्यैं। नास्मि तद्वहिरमेनाविचा
यं नाथ दूषण मके प्रवदो न्स्या ॥२७॥ जननाथ
[illegible] कोटिको [illegible] धः स्तवदासा अलि वद्धु भाहि
×स हस्व×मृतः॥ ममतावदसि प्रभुस्य मेकः शार
णं यान्य गतिस्तोतः पदं मे ॥२८॥ बहुभ मेरेनेकसं
चि भागान्नुपरिहीयत दये ति नेनारषु॥ उचि
तं वयि सागरदया याः नोविमर्श्य बिरुदं निज

।२।

दयाव्बो॥२१॥चहरे यदिनी तिनि छुवा दपरा
येम यिको प्रवानेसिवा।।नहि को पिजस्तुम
तुहीनो नतुयो ग्यः कइवास्तु तेदयायाः॥२०॥
तदमेपुरीयमस्य प्रपो निखिळस्य ग परंपरा
वथास्यो तू॥अपिनो म महस्व मीनो को के म
मस वीयमक म पा विपाका॥२१॥अपिकलुम
सा जनविवारु प्राकुपा सा कम तीवस वकेन।।
तदनन्यगतिर्नतः प दा ओ। लवको पापियतो

पत्र ८

॥१६४॥

वराद्दुरिष्ठः॥३२॥यद्दयापपदद्दिरप्यपूर्वैः
तवकोपाकरिपुजंगत्रयीशः॥अप्रियोग
यलांसलांशनानां।सुकृतानानिचयेगुपि
रवध्य्य॥३॥कपुद्दूकृतवरावरस्यपृपु
णाधः पतनबद्धेरस्तुतेन।।किमलःपरमजनी
यमीशः॥प्यनिर्णांद्दारगतोपकामः॥३४॥
तवसक्तिपरेस्त्वदकनिष्ठेः अपिसाकेतज
नैर्वनेचरैर्वा॥यदवध्य्यमनेकराज्यभोगा

मन॥४

यदा२

॥६॥

नुपदंश्राप्तमविंसरावकोन॥२५॥अपिपूत
निकानिजस्तनाभ्यांगरलंदत्तवतीजगजेमो
नो॥किमुतस्युफलंविमुक्तहेतुर्मरूणंवेस
विधेदुरापमार्यैः॥२६॥अपिदीन[illegible]तवेवेप्र ×दयोदधे×
भुतानन्यगताजगत्त्रयेपि॥समैचिनयेप्युन ×प×
न्यगत्यापदपंकेरुहमेवतेप्रपद्ये॥२७॥अपिदी
नदयार्णसोनिधेस्मिन्कृपणेवसदपंकजावलं
बे॥करुणांविलपस्यसोप्रतनेकरुणायानयदु

२॥

॥१६३॥ 163

नरदत्तासि ॥३८॥ श्रुतिशास्त्रपुराणवाक्य
संघैः शातजन्माघहरं नवेत्थ नाम ॥ किमसत्य
मुदीरितमदर्थं किमुतेवाममुदिशयनवेद्मि ॥३९॥
यिवक्रुगामि विमोलकाजिरो व्यर्थोभिनेत्रं वृपद
पांसुधूसरांगः ॥ भयहानिरितोपि कल्मषेभ्यो
न भवेन्नाथ [illegible] कोगतिर्मे ॥४०॥ जगदीश
ममापराध × तदेहि ^ धुस धोसल वपितेयदि
निश्चयं प्रपन्नाः ॥ परिशास्यरुषं द्वियामि

१७॥

विद्वन् कुरु विधेयं तत आशु मां बहिरस्थं ॥४॥

प्रमेदमरिवकं गतं बत परायुरस्मुन तहतंन

दनुजीवितं हरि पुळोयनाविगमेः ॥३॥ तोवि

दुरि नरनं भवलुप्त परेनारतं हिरण्य कन्नि

पोस्पोस्तु भरक मीणि ब्रह्मणि ॥५॥ परंतु स

कळागमं नपिय तीर्थसं पान्यपरे प्यटं वपावि

निभुवेस्तु मनसां प्रकुर्वति ॥६॥ मनोभवं तमे

रतसकळं शामदं प्राणिनां वि र प्रजानितं विनीकांकि

॥१६४॥

164

१७

तनमपि ब्रह्मणि॥४३॥कं रोमिपापं जानतस्य
जानतस्य तोपि संगोप्य विभो विजानतः॥ विधेहि
बुद्धेरिति मे पिकर्मभिः करोषि कोप मनसीद
मद्भुतं॥४४॥कोप कुरुषे रहरेथ दयावकोक
मागः क्षमस्व मम वान पदाब्जे ते॥ पापोस्मि
पापचारितः शरणागतो दीनार्तिहन्नुचितमत्व
रयत्त वेशा॥४५॥श्रीरामभक्तकृतनाथविज्ञो

॥८॥

भक्तार्तिहृन्दीनदयासमुद्र ॥ वैकुण्ठविष्वेश्वर हरेमु
रारे त्रायस्व मामाऽशरणं पुरस्ते ॥ ४८ ॥ उद्दमोऽशदा
मोदरविश्वनाथेत्यक्षयैर्वचोभिर्भगवत्प्रसादात् ॥
सदास्मतो शेषपुमर्थसिद्धिः सर्वं पदं हरिप
दे निमग्नं ॥ ४९ ॥ अपि पणसमयो कोऽपि नदीन
स्वभावो भगवति भजकेषु हरिभक्ते च भावः ॥
निजकुलजन पूज्यं नासिकाग्रे कनेत्रो नरहरि

॥१६५॥ 165

मनुरुदस्यस्तोत्रमेतच्चकार ॥४८॥ इतिध्यायन्नूर्ध
मौ ह्रिताह्रीतिह्रीतिधीर्मिकवरः परं पूर्वजं भणाप
रिमितगुणं पीतवसनं ॥ स्थितः सौ तस्य स्थिराधिष्ठ
रपिच्छक [illegible] दयः प्रसादाभीदानप्रवणसु
मनाश्चार्यमभवत् ॥४९॥ ॥ यन्मातेतिपूर्व
वत् ॥५०॥ योतः समदशोत्तरसिं [illegible] कश्यपाद्दामोदर पं
दितेकाव्ये श्रीभगवत्प्रसादचरिते सर्गः सप्तासप्त
तः ॥५०॥६॥१९॥६॥

॥१॥

श्री

॥ एतस्मिन्नवसर एव रिपुनीयेत: पांचाली वसनग्रहा
हतः सभायां ॥ कर्णादिभिः शकुनिविकर्ण धूर्तसंघैः
समं न्यावदद्दभि पूज्य भीष्ममुख्यान् ॥१॥ ब्रतश्रु
यतेवा नवाय सभाङ्गे सुपूज्ये ऽजने ऽजत्पतीयं जि
तकी: ॥ व्रतस्य मूकमेवैतया कोऽध्मेत न कदापी दृष्टी
स्त्री न चासीत्कुळेन नः ॥२॥ यद्दासती प्रोताविचारण
याकिमस्याः इत्स्यते यदि भवाद्भिरवाच्यमेतत् ।

॥१६६॥

166

यस्मादियं पणबकेन जिता सभायां । अस्माभि
र्दीर्घस विधेरयकुंधर्ममत्यास्सियश्च मघचनइतः
समुपेक्षणीया नास्माभिरेवचारितेषु शुभाशुभे
षु । दंडयानदंडयति शास्ति निरागसोपि भूपः पृथ्या
तिमिरयात्र नृपकीर्तिमान्सः ॥४॥ शुद्धांगनाः नरपते
रबलाः परैश्चेन्न दृष्टास्तथा यदि परैपि नयाश्च दृष्टाः ।
शास्येव सा सटीति दुश्चरिता पकीर्तिर्हिये न्नृपे पाकि
मुतेदृशावाकृत्रगच्छा ॥५॥ हन्यते नचेद्विर्लिरसावब

× बा१ × ड्रि

काजनस्य फक्तो नश्चरि ना च्यपते विशे बाल ।। बध्ये

दृ२२ तवा प्यसं [illegible] किळ [illegible] ढु जानों मस्यास्क पेळवनया

खुन [illegible] मयो ग्यं ।।६।। वोसंति काबकुळ पाटळि जा

नय्थी पुष्पानि पेळव शरीरळ नीम यरं नीं ।। आको

क्य शास्ति परुष पुरुषः कुबुधि वर्जे प घानुक

अन्तं तं अरवीं बुमाळी ।।७।। तस्मानितं बाले सना × ढ ×

पकषैः शा × जंते तं × स्या तुजे नाश्रु कर प्रसारैः ।।

ळज्ञा इ तिः द्वात्रि यकामिनी नाजीव ति मनि

न्मीति

॥१६७॥

167

जनैश्चाद्दिष्टौं ॥८॥ हन्तात्म... कण्यं तमाहुर्मन्दं स
पक्षपातः किल धर्मपक्षे ॥ अन्यां वक्तुं वन्द्य धीमद्
चरित्रं केवलेश्च दैन्यं दुष्पदो मजायाः ॥९॥ आसन्नवी
णाः स्वकुधर्ममन्दाश्च देशे नैसन्नतई शामानी ॥ उक्तिः
गुरोरस्तुचिता वदन्ये नैवाज्ञा कोऽहमितधीरधीनः ॥१०॥
स्तेन हा मयापि स्वकुले थराजन् वक्ष्यामि नच्छेदुमिताहं
सिते ॥ असाधुर्वा साधुर्वस्तः परोक्षं शपथं तिक्त्याः स्व
कुबुद्धिसाराः ॥११॥ दुरोदरादं तमिमे समस्ता जानन्ति...

॥२॥

पौ(णी)अपिबाळ्हद्धाः॥धर्म जहाति नतु वेत्सि वत्स निजां
स्वचित्ते कळ्यरचसर्व॥१२॥कुलांगानेयं द्रुपदात्म
जा तु वधः कुरूणामपि सद्विराजां॥गीजप्रधोवस
नाहमेः प्राकृ॥कारिष्यति प्रायवियोगमासु॥१३॥
न दूमुतां॥ पेस्स वनीव्र तापो भावीजस्य व्यु पुकी
र्तिरपा॥अस्त्य मुद्दिश्य जहाति॥जीनु हे स्येन
स॥पा॥च मस संज्ञायं सः॥१४॥ होभोस्तहोवितान
दानी मस संज्ञायं पालि कतोमिथोपि॥विराडार

नो ३
ग ४
xदिमो २

॥१६८॥
168

नेव्यनुभूतवीर्या अरिक्षमेवा कुळयेकुळस्य
॥१५॥ समागतेनद्भयुनाद्यधर्मे वदेहमातिव्ययवि
धिःस्वयोग्यः॥ कार्यस्त्वयातव मया लिख्या भान्
पंपांपुरस्कृत्य यीविकुव्यनेसः॥१६॥ कुळक्रमाप्तं
नियमं कुरूपां संसयद्न्यसाध्यं नवभाविकंवा॥
वंशेविसदं कुरुवसा केलो कर्तुस्फुरन्नाहसि
कोभहेनोः॥१७॥ सदं महीपाध्कवयो मिकोस्यप्र
चीनेमेव्यलिकृतोसवास्ते॥ यभीरवोजरोम

॥१२॥

गाकयो गान्रोगाश्च वा पथ्य कृतः शरीरे ॥१८॥
तस्मात्व यास्नेह विधिं स्वधर्मे विधाय पंचाक्स्तु
नीवतुष्टीं ॥ प्राह्यानि राष्ट्राणि स्वचक्रा परषां स्वचक्रा
त्ववीर्यपा विचारतोनः ॥१९॥ स्वहानि
यो वहिरितः कुरूणां सेदाईयं भूरिच भूपति
भ्यः ॥ एवं विभाव्याशु विधेय दक्षा सर्वात्मना
स्वात्महितं विधेहि ॥२०॥ एवं वमेतद्वचनं सवि
स्तारं सभावयन्यमम्मतं सानि रंतरं ॥ कृपादिभि

॥१६९॥

169

दीपितमन्युरुत्कटो क्षरिपु वायसफुरद्दनरः स
ठः ॥२१॥ अहोइमेसमहुरवोहितेरतोः पित्रापपि
याद्यपयापिपोषितः ॥ हितं प्रदश्यं प्रवद्दलिम
इवार्थ ज्जुच्छैःश्रु कौत्रश्रुतिसंमतैस्वरैः ॥२२॥ धर्मोपदे
ष्टार इमे परस्य नस्वच स्य कुर्वत्यपिधर्मकातो ॥
नटाइवस्वागेषु रामुनीनां श्रुकाः वाक्य परा:परो
क्षाः ॥२३॥ अनसंतुमे स्वाधुसंसन्निविष्टाः महा
लिरं हंश्रुकाश्वपोभ्रषितोश्च ॥मा हामानि नोहि ×नो~

॥१७॥

सामौनभारजोऽविधेयं मयाय हि तन्नैन माभु ॥२४॥
विपन्नरिपुयोच्छुपेक्षेतमांद्यादनुक्रोशानो वाविपन्नाक
पुरःसः ॥ रुजंक्ळीनसाराळ्कृत्सयिनेयथाप्यथ्य
शीळो नरो मत्युमेति ॥२५॥ महावीरथीराः थाया
स्तत्तजा अजेया रणे स्माभिरन्यैश्च वीरैः ॥ प्रसगा
श्चकेषु विपन्नाश्च मयानुकूळस्य काळस्य का
नः प्रतीक्ष्या ॥२६॥ इत्यचिंत्याळोळविळोचनाधरः
चकास नश्चोल्कुतहेमकंचुकः ॥ रोषान्मुहुः कृ
र्यकरः कृतत्वरः प्रोवाच दुःशासनमुग्रशासनः ॥२७॥

॥१७०॥
170
एषां मतं ज्ञातयस्त्वय्येत ज्ञातगुरुत्वा सुहृदां यां ॥ वे ×द्विधा१
त्वमेवासि ममोहितान्यो नाम ॐ । धिल्वबेनपुरोधिये
ये ॥२८॥ चेळ्ळं विद्याछाथानितं बवस्यादृत्ता जना
नासफळ्ळं कुरुध ॥ श्रीडानन्तं मेपीरहासतोस्यामह्
र्षीनमुमान्न द्वारयत्नं प्रवेन ॥२९॥ श्रात्वे वमोमिस
भिवाद्यनार्थं उल्लसत्तद्दादे शाविधौ पुरो भतृ । दुः
खानश्चेयमनाथरूपाचोकाब्धिमग्न । हरिमेदध्यो ×व२
॥३०॥ तस्मिन्दर्पणेभव्यविभाविनः कुळ्ळेभीष्मा

॥१५॥

हयोवागवद्गनाश्रौक्लोचनाः॥ श्वासापकीर्तिप्रख्यी
ततस्तुषी लोकेषु शोके स्तिमा नसोःस्थिताः॥ ३१॥
चक्रेकार कुर्वन्ति दुष्टश्वासेन दुःश्वासेन चाप्नकृतके
तासने॥ हाहारवासी स्परिष तस्माकुक्लो घोर्वर्षीति
स्मात्स्वममेधसंकुक्लो॥ ३२॥ युगान्तवाताकृतवाह्र
योयथापर्यायितः सहचक्लाङ्डासनाः॥ विलोकये
लोपरधर्मविक्रियोपार्थाऽनास्थाकुक्लचेतसो भ
वन्॥ ३३॥ मुहुः परात्मदृष्टश्वासाससाय कान् शास्त्रे

॥१७२॥ क्षुधान्पीडयतः कौरैः करान् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वा नकाळानिसमा
१७। निमान्सभ्यासंभ्रमा कंपनपूर्वकं जनाः ॥ ३४ ॥ काकु
क्रयः सर्वजना अधर्मिणमुक्तवि गुर्वी पितामहादि
कान् ॥ उदासूधाः केचन पार्थपक्षिणो बुभुषवः केऽपि
समुत्तास्थिताः ॥ ३५ ॥ अहो अधर्मो यमधर्मसूतिनि
दुर्योधनेनातक यापिना कृतः ॥ केचापिपश्चान्नभवे
न्निवासिनामस्मिन्पुरे शोइतिरत्कृतं जगुः ॥ ३६ ॥ ध धे२
र्मोधधर्मस्य महान्समीक्षितो यथार्थनाम्नो जगतीप

॥१६८

तीशितुः ॥ ईदृश्यसच्येपुरुषैरुपस्थिते यः श्वो कौनेर्व
हमपूर्वं मास्थितः ॥ ७५ ॥ श्रौडाश्वाधोरस्याय विनाग
जोः वेकाविनिष्पाश्चतुरर्णवाश्व ॥ पार्थाउपाप्याद्वसन्न
यानुगाः ताह्गविधौ धर्मवशाः समासतः ॥ ७८ ॥ पाण्डोः सु
तोयं कुरुपुङ्गवो यमयं कुरूणां स्वच्छपीतेः पितायं ॥
आस्थानमेतस्य सुखायनष्टस्यानपापकीलस्य सुयो
धनस्य ॥ ७५ ॥ पापः कामयते धजो पडवधूयो मात्तत्व
व्यां पुनः पांचाली सदृशीं कृत्वविधिनाभीष्मोऽदिसंस
य२

॥१७२५ द्यपि ॥ नैताहृग्विषये कुटुंबवसतिः कन्याप्रदानः स
पंसाज्योडुर्जनआनुदशीभिर हादिस्यूयिरेतभुजाः ॥
॥४०॥ यन्मातेति ॥ सर्गः श्रीनरसिंहयितनदामो कव्व २
दरपोदिते काव्ये श्रीभागवप्रसाद चरिते प्रह्लादशो
यगनः ॥४५॥ ॥७॥१८॥ ॥७॥ ॥
कृपाग्र अस्य वचनेन कुरु कष्टेदुःशासनेक्षिपति
धर्मविकारभीति ॥ मंदमुह्यः स्वैचकितैपादशास्तृशौ
तीसेवानुशारण्यमरिवरूस्यहृदानुनाव ॥ ७॥ ह

॥१॥

छाथरिव नहृदुयाश्रास माकुछादसीहाहेसनाय
वदनारु दलीमुमेोऽ।।मोहपिसर्वगमनन्यमनो
हुभावा च्यिलेप्रकंव्ययजगनीशमिदं जगाद ।।२
ये छेफरोतिकर मुकंटं ए षऊछे डुःचासनो यहु
पते नुषिकोविक्ळंबः ।। नोचे ह्वकपामयिकलापि
नूऊ तवाफळारम्योहीनेसुभिहिकुपापे सुभिषक्रिये
व ।। ३ ।। घातरयेदं धिशारपा।।वठुपाश्रयामोस
स्याष्यपोष्यदीयिलो कुरुपासुछेन ।। आनी यस्यसे

॥१२३॥
123

द्दम पाक्रियतेंशु कं यत्साकं क्रियातव विखारय तस्यरेश॥
॥४॥ क्यात स्व रातव गताक्क दयादयो ळ्ळे यामोक्षपो मज
पतेः स्फु त्मा विरासीत् ॥ या जाधि ळ्ळे प्रत्न पीतरचसुताभि
-धान यावहिर प्य कांशि पोरत्न नपेक्षताते ॥५॥ किं देव
कीरचित त पायस पात्रस कः किं रु क्मि पी रति कळ्ळा
रचीतिकुब्ध चितः॥ दोषे नु सर्ग परिपाळ्ळ ऊअभे पात्रे
षे विकासै परस्यर्ना नक्रुको विपयन्मे ॥६॥ किं चारिव
ळ्ळे रातव कास्थे दनन्यभक्तिः केनापिपाप्यरिति ननु
पीडितोघ॥ यत्सकतो घलरणायतदे कोपिपो हूरग

॥१॥

तो विलधिनं अपो षियन्मे ॥ ७॥ अद्यैव वा तव वि
भोच रपप्रपन्ना व्यासा बरीषशुक सोहूवनारदा
द्याः तत्वार्थबोधककथाः कथयन्तु रचभक्तैः व्या
सादिदूगिरसिय समुपेक्षसे मां ॥ ८॥ यद्देवदेवविषं
यं प्रतिजगान्नाभयुक्तं वक्तुं अन्तरथिवचांसि नयस्त
वांति ॥ कार्यं किमत्र वचनैः मम विश्वमोत्ते विविवि
भावय स्तु भाव्यमरो षमीदो ॥ ९॥ लोके नानेत्रयफग
पतिकि मिवास्यसाध्यं । विश्वस्य सर्गभरणाहरणक्ष

॥१७४॥

१७५

मस्य ॥ पादत्रयेण सहसाक्रमत त्रिरेको कीमन्याह

शांत दधुनाम यि भाव मेति ॥ ९०॥ तज्ज्ञानतोद्यक

म क्षेपणरक्ष्यते स्वेत्प्राणाः प्रयांतुसहसामममपूर्वमे

व ॥ एतेन कीर्तिरमजाभवतो भाविन्नी धर्मश्चरा

ऊनि दुरोदरजोच्चरुः स्यात् ॥ ९१॥ सहमरक्षणके

ते भवतोवतारो धर्मध्न आदि पुरुषो हरक्षस्रावे

व ॥ उद्गीयते समय एषतवैक स्यकर्तुं कम्मायते मम

रमेग्गनि मेषमात्रं ॥ ९२॥ रंस्यान्तपेः सततमेवपस

देवर

॥१७४॥

सततमेनपराद्दिनायदीनाश्यनन्यगतयोप्युव
क्ताविशेषात् इत्यादि सर्वनिगमागमसारवि
ज्ञेविज्ञाप्यमश्शमानाभिः किमिवास्ति दैवं ॥५३॥
पांचालराजतनयाभगिनीमुरारेःपांडोःस्नु
षामपिदयास्तुतधर्मपत्नी ।। पश्यत्सु भीष्म
विदुरादिषुपूर्वजेषु त्रोकोपिगाबनसमुद्धरत
न कोपि । ५४ ।। तातस्त्वदीयचरणार्पितमानसो
मेभ्राता तथैवपतयस्त्वयिभक्तिभावः ।। साक्षीव
यन्

॥१७५॥
175

मेवहिं निघसीति दास्यकर्मेपि सीति किं न द
हदो मे म यादयावे ॥१५॥ विध्यं डको[illegible]टनि
केयस्य पर पाखिन्नः श कोसि खीघ्रामह नाम
यने मुरारेः ॥१६॥ नः खगेश्वर तेन क गता वरासा
तच्चौ रूप विभुमत मम दुर्विपाकैः ॥ १६ ॥ बध्वोकु
शान्मासि सुखागत आह किं मामं बापि नाथ तनुजाः
किय बंधु जायाः ॥१७॥ नसु पर्ण परि रक्ष जग
दमो देव पुनः पुनराचेतनचे मान्त्या ॥ ४७ ॥ कान्तावना

॥३॥

र्थमभिमानकृतः पुमांस्तो मातुः स्वसुर्नतु तथेति
कृतेजनोक्तिः॥ तथैव यद्भगवता जनकात्मजा
र्थेनाकारि किं विस्वपितुर्न कृपाषिमेवं॥ १४॥ गो
प्यः प्रसादमरविन्दनिहितं यमापुः ब्रह्मादिकैरसु
लभं च सदा भुवंति॥ सर्वोविभोर्न पितृपुत्रसहो
पि ३ दराद्यास्तस्यामुना शमकोलमणागधेया॥ १५॥
रथ्यास्य भीष्मात्मजाश्रहितके रवत एव सैन्ये। प्रच्छाय्य पितातत
मानस्थ्य ई॰ रसा। अविमत्थ्यराज्ञः॥ यस्यो रूपप्रकटितं निज
पाठः ।२

॥१७६॥
176

वद्दृ भार्थं मंदास्सुरक्षणैक्कवेक्कगतं ममाद्य ॥ २०॥ स
स्याःकृते वरेभ्यो विभाव्यवैर आकल्पभाक् लव
लोकि × ××× पारिजातं ॥ पार्थाहितो स्वसुरूप
दयतश्चारित्रे शातव्य नन्यशरणाकरुणा तवेह ॥
॥२१॥ स्नेहोविनश्यति सुहरानिचासतोयलभ्ये स
डुकमधु नावगतं वयीशा हार्दसमक्षमनुकाक्ष
शानोचरयन् भाव्यदर्शिनते ध्यशान्तामुतावा ॥
॥ २२ मत्सर्वकर्मबलवद्यदिमन्यसे तदादेशानरस्त

॥७॥

मस्त्वैक वचने वेत्सु भयो विकल्पैराद्ये तु वै
वफल्ल भाक्कमर्थाद्धृतीये व्यर्थं प्रस्तुत मरिव
ळं निरिवळे शांतस्यात् ॥२३॥ बीजांकुरोपमम
न ४ नाद्यं कर्मवै ह्यागी गुळ स्तनु द्याव प्रस्तुत शांतस्या
ल्लावै षम्यनै क्क रूपतेयमिजो छिकवेसस्संम
तश्कातिमतं किमन्तोनि गाद्यं ॥२४॥ ऐवं विक
ल्प वचनेपि मयेवा भोग्यं कर्मेति चेन्मनोसि
ते स्मिंजगत्रयी का ॥ उरीकृतं न दस वस्थापया
प्रयांतुग ह्यस्कपंव दयितां भवतादयस्स्याः ॥२५॥

॥१११॥
१७७

-जनकोपिमप्रादद्दौ पतिभ्यः पणानि धौमुनि
धौमुनि वेषयतिवाग्भ्यः॥ वामिनोममभात
जाधिकासीयसयोक्तिःकिंस्तुविस्मृतादयाद्दो॥२६॥
आगयोक्तिमिमांनिशम्यलालस्वार्थविश्वस्त
मनामुदासदाचो। उत्तरीकृतरादोपास्तयद्वक
नीहविश्वासाकृतिः सतोद्ययोग्या॥ २७॥ अ
यवाभयिकमर्दुर्विपाकैः करुण्येसदयोपिनिर्द
यश्चेतु॥ परिबोधयभाषितेनमातनूयदस्तोर्ते
दर्शापितानुविजह्यो॥ २८॥ अथपोनयोपिस

॥५॥

अथवारुनयाधिराजस्य यं जनयिष्या: कळये
मयेति विवच्या:॥ अपराह्न मनसजोदवायैत विनि
धायोत्तरमद्यनोददासि॥ २९॥ उभुनो नानिजज
हाविदोष गुणा माधवकुरगनाभि रेव ॥ मयि
पापचारि त्रानिश्चयच्चेत्यायिकारुण्यमव श्यमीश
कार्यं॥ ३०॥ वकुवकमयुतमीरावर्यं जननीवा
वकभावतोमयोक्तिहे येदय्ययादयोदधेनतू जन
यित्रीवरित्रिमौर्वि मावयाग:॥ ३१॥ जयशाड्गदा

यो ऽपु इ-पा

॥१७८॥
178

सिचक्रपाणे जयवैकुण्ठ नृसिंह दानवारे ॥ जयसिंधु
सुताप्रियचित्तचोर कीर्तिवरे शार्ङ्गपाणे मुकुन्द दीनां
॥७२ जय गोकुलगुरो दयामय नाथ जय केशव दामो
x श्च४ दर विश्वनाथ वन्द्य ॥ जय सकल ज्ञान प्रतापिन्
य पंचानन वक्त्र तेन तोषित ॥ ७३॥ जय मत्स्य
कूर्मरूप कूर्म दंष्ट्रिन् जय सिंहानन खर्व भार्ग
व रामा ॥ जय दाशरथे ऽच्युताग्रे ऽनघ जय बौद्ध
प्रियकल्किने नमस्ते ॥ ७४॥ उक्त्वेति साधु दयि
तानन्तु निगमार्थं दृष्ट्वा कुशाकुलं दृष्ट्वा दयान्त

दाज्ञां ॥ सं पाद्यचेतसि निमीलितने च मैद्धत्वाप्योर्ध्व
यान् मनुसंधतीपरेशः ॥ ३५ ॥ तदीरितमथो षद्कर्ति
कुवनैकनाथो विभुर्निशम्य करुणाकरः सचकित
स्तनत्वोद्धितः ॥ अनाद्दतानिज प्रियाकलितवीटि
काहृतः परः स्वभक्तजनवत्सलोऽतुलबलो गदामाद
दे ॥ ३६ ॥ अवीक्षित सुपर्णमप्यहितपादुके प्रस्खल
त्पदो द्रुतरिचत्कुलदुसनमुच्छलन्मौलिकं ॥ तिरस्क
लकपाटकांतारैतसुस्मितापांगयुक् प्रियोक्तिरिक

॥१७१॥
129

कृतो द्रुपदजादयाथुर्दत्तं ॥ ७६ ॥ सुवर्णमणिभाजने विर
चय्याञ्च संदुग्धसाधनार्कम धुपायसे रमल्लपाकश्या
७६ केचिन्ते ॥ समर्थ्य मुनिद्वेषकी च्छ्राजेगिरौ प्यनाकपमि
न्मनोऽजवधिजय्य १७ तू द्रुपदजाशिवि द्वो हरि: ॥ ७८ ॥
नाथस्वामिन्न हामितइति प्रपवाच सुपर्यस्त्वा
पश्चान्नत्सद्भुसभासर्वथानावलोक्य ॥ कश्चे: स्वच्छ
वन गतमनाः स्या० तद्दीनेकर्बधु: प्रेम्णः सिंधुर्त पगु
= डगाम२ विजवान्नागस्मारच्च्यजितरच्छे ॥ ७९ ॥ ब्रह्मेशाद्यैर

॥७॥

मरमहितैर्वंद्यपादस्यविष्णोरंघ्रिस्पृष्टात्रिभुवन
गुरोरानताप्युद्धतास ॥ पृथ्वीपूताभवतिसुबद्ध
भीरइत्याश्रमेनमेकुशंसर्वंःशमनुमनुतेभाविभ
व्यप्रभावं ॥ ४० ॥ रखांकाक्जुध्वजसरणि पादप्रांकि
तेष्भुमिद्रतेवैकुंगेपद्मोकुवद्पधनेरुद्दवाकूरमुरव्ये ॥
प्रेमोद्रेकात्सजलनयनैःशिप्रमदामु ॥ ४१ ॥ यातोद्रीन
त्रातामुवद्धोधिसन्यासैन्याःपुरस्तात्कंवोस्मा
तरुभयितुमितस्त्रुर्णमीशःप्रयातोव्यग्रःकिंवाकथ

॥१८०॥

१८०

मितिभवे द्वाकुके सर्वलोके ॥ त्वद्यन्माक्लाकिताक्लितमपि
ज्ञातमार्गो तुर्यातीते साद्दर्थ प्रदच्चैः पवन जवनैः पद्मनाभः
सम्भ्रमेतू ॥ ४२ ॥ नीचैरुक्कसितं मुहुरपादिवापीतैः सा
कन्यादिभिर्जन्मांधाम सजर्य च काशीवगिरः क्रूर
श्यकर्योकृताः ॥ धर्मोऽपिसि भिनोक्ति देव व शात स्वास्मिं
स्तरच्चापिते द्रौपद्याः किञ्च पद्मनाभक पयापूर्णप्र
फलतापितं ॥ ४३ ॥ माभैषी र्गिनिलमच स्तुभगे
स वीक्ष्य मामागतं लभ्रणार्थमशेष पीसुख कुरु
प्रापान्ब्रह्तुपुरः ॥ धाम्नोभ्रात समुद्भवे न कुतुकप

च्यनुमदाइद पांचाव्यीपुरतः कुराण कुरूपः प्रेमणाज
गादासक्तनू ॥४४॥ दुष्टैर्वहं रिसुभग त्वच्छेसुभद्रा × कदर्थितां गा धि २
धिके येस्तान्यार्थशिराहृतान्मम रुषापश्येर्न कोपप
त्रतेन ॥ऽऽऽ॥ यत्कोंग अतिवीक्षितुं पङ्कजसुर्व तस्याः
प्रियोक्ते हिमैः दीनानाथ दयानिधिर्वस नमोनी रि
मम्माजो हिंडो ॥४५॥ त्वच्छाप्रेष्य स्तुवीस्मितात्रे जग
तांनाथं पुरःस स्थितस्यधन्योयं किमुत षमः किमुम
हाव्यामोह इत्याकुला ॥ नेत्रोन्मीलनमीलनेस्ततइ

॥१८९॥ (४)

तरत्रसैन्ये पन्नगाचेक्षणा पत्त्यं नीकिंच पं कन्याक्षपदयोः
प्रश्चिन्नगात्रापतत् ॥ ४६॥ चतुर्भुजमुदायुधं कनक
वाससं कौस्तुभोज्ज्वलं कृतवं वत्सभूषितं कपिनासा
प्रभुं ॥ अमो बुकपाम डितास्य कमलं घनश्यामलं प्र
रूढ हृदया भिडुपद जाजगादास्यन्तं ॥ ४७॥ स्मरवेधा
न स्था तर्जनानिजनका धीशभगवन् दयालो दीनानांश
रणकरुणा वधे सिगमितः ॥ मयाकष्टे दुश्चारितमभ
वत्पूर्वजननेदृशोयं नस्याकः किमयफल मेनस्यमानि
ता ॥ ४८॥ विमोविध्यडानाफगपदानिशं स्तर्गभरणका

॥ ७०॥

यानामीशस्यागमनमनुकंपां प्रथयति ॥ मर्यादमंदाया
गतचरणरक्षं प्रथ[illegible]तोमुखाकुलते[illegible]मध्यानि: पदिचन्द्रि
ते:करकमर: ॥ ४९ ॥ अयि दीनानाथाधिदयासु दयाद्दृष्टि
तरमा नवस्थिनाशस्याकुले प्रकृतिसुकुमारे वितनुयां ॥
समीरधीरयावसनयकुनेर भिंभरहनकराभ्यासे येम
परिहरतुमनुदृतमिमं ॥ ५० ॥ तदासौ पांचाली चरण
परिचर्यानुकरणो भ्रमोः कुर्वती प्रत्ययातानकपट
कल्पितोद्भ्रांतचरितां ॥ विभाव्याभव्येह: कुकुपदगप

॥१८२॥
182

श्चयन्स्यरतां दिदेशास्याव स्थाकर णमनुजं मन्युवशागः॥ ५५

क्री वर्ष्मणोस्याः परिखंडनार्थ तोदुःशासनेसर्पति सद्‌
मुधनः॥ मर्यादेशास्यानियच्छितोवसौ तादृश्येतुवेध्यो
क्कनैरिवार्णवः॥ ५६॥ पुनःपुनःप्राक्षेनवापपत्रियाःस
सुव्यथिताणपिधर्मभानिनः॥ पार्थास्तच्छमीमोस्तुजि
ही पुरंजसाद्भिया प्रियायाः सरूपापिनास्थिनः॥ ५७॥ च्य
करंक्षिपलि दुःपदप्रवं गोत्रसायोगिनीवर्विनिर्मभिसू
मासेनते॥ सागतनौः क्रतमनाः परमाद्यकामाध्यातो
कदैत्यरिपुमाधवकृष्णरामा॥ ५८ आकोर्षितेय्यवसने

॥१९०॥

पिमहार्थमन्यतुहृष्ठाङ्क सार्थिकितादर भीजनीर्घः॥
दुर्योधनश्चमुकौरतेदशोबयो षिद्दै दाध्युडै चखरितं
प्रशाशारमर्दः॥ ५५॥ दृष्टेदर्शीनचकदापिनविक्रान्तं
तिभाव्यर्यवेदनविदाधरक्नुधीर्वै हरष्णु॥ सौमियमादं
चक्रीकतण्हीरिनाथ्यानाथ्याधिपापिगोपितावेबुधैः स
तीषु॥ ५६॥ नरश्चअजेनधुविकर्ष तिंदुष्टभावेदुरस्तो
लगुं वितकृषामुकुल्वायितादृशी॥ वातोहतवकुदर्की हृष्णु
चेपथुःसानिःसार्यमापक्लितहगथासतन्वी॥ ५७॥

यथा यथास्या: क्रमनिरुक्ततानुकार्य जाबभु: पार्थमनो
भिरुन्नता: ॥ सथानयोनारितकुचुफोलध्रुमनोरथोस्थे
नपळाडुकदक: ॥ ५८ ॥ स्तुवपरि भोपमित पयोर्वी: अ
स्या: पुरोक्तसद्दशोपमद्य ॥ पल:स्तुवर्णा कुकरस्द्दमस
त्वक्रू निसारितानुक्रमशोधिभाति ॥ ५९ स्तुवर्पा वरक्ष्य १९२
प्रभुयाभिकृतने चौजसो डुधज नानशोक्तु: ॥ तावीदि
तुंश्रीभागवप्रसादमाहात्म्यमावेद वेदश्चकोधा ॥ ६०
दुष्टयती भ्रापृदतीडुकवऔप्रभागत्सार कळिनान्यई

रिंताः ॥ तदा रथागां कृगदासेरो रुद्धैः श्रीकृष्णमुसंकि
तमन्युद्धत ॥ ६१ ॥ तथैव भ्रामरुतो ब्रुधुर्यर्ने विना
बभ्रुवसानिलमुहुर्मुहुः ॥ पवित्रपातार्थ्यच क्वांकुक्वा
च कांसभाज भोभाबुकश्राभिनी विभ्मोः ॥ ६२ ॥ तथा
च पौराभिपिधिगिरो धिपेभियोपि केस्पष्टतयैव ग
र्हिपः ॥ उच्चायजग्मुः क्रमशोभिजात्मयान्धर्मे रताः
केप्यवदन्नुनर्यस्ते ॥ ६३ ॥ पितामहाद्यैः प्रतिघांतरैः
कुरुश्रेयोर्थतो धर्मपरः समीरितो ॥ पांचाळजा संस्तना

॥१८५॥ मनाथके नर्थे कालैः खिन्नमना अभ्युद्धृतं ॥६४ स
185
त्तोधनाशं जननस्य जानन् जनेशमस्मान्नय मा स्म खेदे ॥
मतः स्तुलोयं तव मातुलस्य संगे नराजन्नुपेक्षसे किं ॥
॥६५॥ असंख्य वर्षैर्जगतामलभ्यैः पांचालिकायाः
म्नग व प्रसादे ॥ यैर्निस्थिते कौरवसंदिरये पि कर्मारि
लोयं न्नस्यपोतिमंदः ॥ ॥६६॥ भीमार्जुनौ भन्युवशाद्
यौ संप्रावित्तुं विर्धं मनोवमव्य ॥ धर्मस्य सेतु अति
बद्धवेगौ रामस्य पूर्वौ परगाविवाब्धी ॥ ६७॥ अवेक्षित
सं विन्नयन दयापरे पुनः परोः दुह्यस्तु ह्यीतदौ ॥ व्या

जाह्नेद्वा दक्षा नर्षस स्थिति गुणाढ्य मे के बलिनाम कल्प
यतू ॥ ६८ ॥ पार्थास्ते बलिनः प्रकोपम लिनाः स
वृत्तिस शालिनो धर्म झाम नुसारि पिक्किपि नावास्थोर पो २
रीकारिषा ॥ कोलात्मा फ धर्मोद्देशो न च पुरः कल्प्या
तस भाविनो भीष्मादीनू विदुर इ थान्तप वरं न ताल
तः आरिचता ॥ ॥ ६९ ॥ यन्मातेति ०॥ सर्गः श्रीनरसिं
हृषिनान फचे दामो दूरे णो दिते काव्ये श्री भगवत्प्रसा
दः चरिते व्ये कोन विंशो गतः ॥ ७० ॥ [illegible] ॥१९॥
॥ ७१ ॥

॥१८५५

185

श्रीगणेशायनमः॥ ततो धर्मानुगतास्तथा द्रुपदजामंदानु
यातास्तदा ततो पंचपुरोपकंठमुषितांज्ञापानुकु
र्वंति ताः॥ आरब्धाः कतिता प्रकारिचारितैर्दोषपू
रिताः सांतराः कौतारोद्गमसंधतरे जुंसमंजाविब्र चरा॥४
राः॥१॥ तथा ताः पुरभेदमेवि×रा× रहितं धर्म
जाग्रयोभवन्संशावानरवः श्याकेहरोचो
षानुकारोबवौ॥ राष्ट्रसहनराष्ट्रसंतुरौ कुमि
क्रातेयतः पांडवामे घाजि छुवेरं प्रियायावद

॥१२५॥

घुः छायां च वर्षं शानै ॥२॥ लोकां प्रस्थावाः पाः
प्राभिन्नकरणानाम्य इवोर्ध्वं गतैमेघैः सांश्रुकम
डपाः परिगतैस्तै धुसरार्पुभिः ॥ सिंधुरासजाः
नीः समभ्यर्च्य जलधेस्नेहं सरूपामुह्नः संपाधानि
शामासतेगतभया वर्षास्तुवाव ब्जिपाः ॥७॥
सेवंते वल्लभीस्तेनानराना मुग्धस्त्रियो नायकाः
पांथ्या दुर्दिनमेव न प्रहृदया जानंतिदिष्टस्मराः ॥
केचित्पंकावहारिणो विपिहृताः केचिद्वसंया

॥१८६॥
186

श्रिताः केषां तस्तु दिनं चतुर्दिनं महोन्नत्यं च के
षां महत्त्व ॥४॥ धारासंमुखमेव शृंगयुगुलं दं
त्या कपप्या श्रयं गतु सामनिमीलितः तादामस
रेण्हावलि गावो दिशः ॥ मेघे वर्षति कुत्र चित्र
महिषाः प्राज्यो भ्रमवाष्पोगकूः रोमंथ प्रव
मुखवारुपादरेखोऽस्पर्हंत आशा गजैः ॥५॥ वातां
दोलित पल्लवा श्च पय सारस्नाता वियुक्ताः फलैः
वैराग्यां कित मानसा इव नरास्तिष्ठंति वृक्षा वने ॥

॥१॥

विश्वैककल्पद्रुमनैकदृश्य नरकासुरो ममः गो वपूरणीकवे: भिनोद्येषु विवेक एव न घुनीकि दार कुव्योंमसां ॥ ६ ॥ सद्यः स्फुरत्कुरंगशावनयनामीलामृदुः स्पृशंथो रागिरंगस्य परार्धिन प्रियमना क्वापि मानानयः ॥ रौक्वावज्रनिपात नाकिहृदयाः पूरश्चोदिननकेपिनोघोषापूर्णाः गुहाभिर्यः प्रतिरवैर्यातं नु दृष्टं सहो ॥ ७ ॥ संनद्धा अपि स्फुरत्तीव्रकिरणैर्येषां स्तु वर्षा हि नाः

× नन्दी: पा०

॥१७॥ चि घुसाल वालैश्चभद्र धरधरा स्वस्थ्यापि कारकि
१८२ राः॥६॥ वदयर्यजगोपमी पाभियुक्ते द्विमाभः
कपोमु कोभिर्हरिलम्तु शाद्ध कमहावसुविभ्भुः ×दंलवान्र
[illegible] ॥८॥ आकाशो भगणाद्वा द्विशिरस्वरपा
पिं० ५ केयके शाइविद्यो पाजिकुसुमवजाइवरवके
कापासपुजाइवा मुक्तौ धाइवरत्नपप्यविप
पौवाजाइवभ्याष्टि कासन्नेम घापिनिःस्तावक
वक्तु वर्षासु वर्षोपका: ॥९॥ सर्वे स्वस्वकुकायमा

स्थपिहगाः ।९ पर्जन्यधाराहताः हृष्टामाश्चकि
चुं कलैश्चीनगतैः चिंतातुराः कातराः ॥ भेकाः पक्ष
काः स्वरान् क्रासिकट्टन् कुर्वन्तुत्साहतः स्वार्थे
यन्तु रहोति भिंगिळोगिळे वर्षास्तु सिद्धोश्वरं ॥१०॥
सूर्याचंद्रमसोरि वस्त्वनिळयो वर्षाभियाक्ली
नयोर्लोकानामुद्यास्तमानसमयज्ञानं नया
हनिर्त्तो सिंधौ ध्यानमग्येसमस्तजगतो मग्नस्य
यन्दुर्गातं चांपोजस्य यन्त्रोपनिवहो नीरंगतो लक्ष्मो ॥११॥
×भूतन×

॥१८८॥ 188 विष्णुर्व्यापिघना घनै र्जगदिदं संक्षावित
रा द्रासैः हृष्ट्वा यादिवपुंडरीकन यना श्रीविष्णु
मूर्तिः श्रारलु ॥ क्रो नो न्यो थतया समुहो नमि
वानदेन य सर्वनः सावै रच स्वाहि नेरनाः स्वीव
षय व्यापार कार्ये भुवन ॥ पृथ्वी साद्रिवना
द्रि गोपुरपुरप्राकारसौधोन्नुला मृगाश्चेतच
x वर्षम्र२ राहै विभुनादं नो तेवा बभौ ॥ नीरोगा स्तुवमा
नयास्तानइलश्चेरः श्चन घः कृ ग्राः प्रसेयप

॥१२॥ ६२

॥३॥

सर्वास्त्रियो प्यधिमलांस सद्वृलिश्चे कायः ॥१३॥
न घः स्वच्छजलाः प्रवाह पुलिने कूपाहिदे षुदैकेः
स्वच्छाः शातवृक्ष ग काः कटि कुचो मुग्धा विशो
काइव ॥ मार्गाः सहमनागमो विलंब तराः सर्वे वि
पंकांतराः काव्युर्वं विजहुः जलान्यपि नदा कु
भोद्भवस्याद्भुवे ॥१४॥ कौमुद्या जनि को मुदांशु कु
मुद्वानेषु चैका सिकी चे चालेषु च वापिकासु
सरसी छाविबभ्रवभा ॥ कासारेषु नदीषु चा

॥१८६॥ ह्निविकसत्कैलासरूपा ब्ज व्रजः सर्वत्रानुयत्कारमा
रविजयप्रस्थानवस्थाक्वयान् ॥१७५॥ स्तयाश्चाः
परिभाव्यश्चारदघनानूत्तंकाकुलावर्षुकान्
पावर्लिस्मचिहायसानुसहसाशार्दूलविक्रीडि
तैः॥ यस्मादन्यत्र्कुमेवलाघवमिया हस्याव
संतान्दिपण्यासौजस्तलिगोपिमादवमगाद्धिव
वश्यतेजोनिधेः॥१७६॥ अंगिःसमस्तारसत्नाष
इलारसस्यपार्गः नकेवलमकारिरलजैनस्य॥

॥४॥

२०

बाह्यरत्न ये व च हि मे न म नो भू वा मि र्य नो र चो ष
प रि र भ कू ला नि शा यां ॥१७॥ शो ष्यां ते श वि मु र व
यो स्य प लो भि षि ण व क्री क्ष ना स्य म व्र को क य नो
ति ४ श्च किं चि न्ह्य ॥ सू नो भि थ्यौ रि नि थ प्र मो न भा जो ः ह ४
त्री ला नि ब्ल न सु ह्न ल कि ळ न म दे स ॥१८॥ अ भि ता हि
भू स्य न नु भे षु ज भि स पा र्थी या सी नू श्चा लि हि सु र
नि दा घ र भो य न ते प नु का च्छे ॥ हैं म नु नै व हि म जो ळ क ना ह्न ना
र्थी जा ना ॥ स म स्त ज न हा र्द ह्ना ना क ना ह सं सा ॥१९॥

॥१९०॥

११०

शनैः नै स्तो रथिनो धृता युधा वनान्तराणि प्रययुः प्रि
यान्विताः ॥ चक्रुः सपर्यां मृगयाहतैर्मृगैः अतनु द्वे
पुष्पाफलैर्द्विजन्मनां ॥२०॥ निर्ममे पर्यवनो पि स्फुरीति
वीन् क्रमात्पुरं स्वयाभ्या सपराइव श्रुभिः ॥ ब
भ्रवुरीत्राश्च वक्षः पालनेषु राजयार्थानि गयामिषा
द्विषां ॥२१॥ वनाद्वन लौकवराद्धि क्रोधयन्ती थविस्तु
लीर्थं चिरपादचारिणः ॥ विनिघ्नन्ति ङः पश्रुरक्षरव
व्रजे यक्रुश्च डैसं दक्षणमीत्रामगनिनः ॥ ॥२२॥ (चासाप)

॥५॥

आह्लावत्वा जातिविरोधिनोपि स समाजमासीद्धि
जभोजना सर्वे:॥ याति स्म देववर्षि जनाश्चसेवितु
१२ पञ्चमाणो विपिनेपि पाण्डव:॥२३॥ व्यासाद्परम
त्रमवीप्य फाल्गुन: तपस्यये द्रच्चसुतोष्य शंकरं ॥
विद्यास्त्रा थापानुपन्नादि कौ:पराक्रमत्वकौरवानि
रवीरशस्त्रमाकर॥२४॥ एवं समस्तानिधिविधिवद्व
परानेकाञ्जगुणा परिस्थापितुं गता:॥ = विराटरा
जस्य वत्सं गर्भोदुमेत्रारस्त्रादिसंगो व्यक्तान्यथात्म

१८१॥

१८१

काः॥२५॥ते सर्वसुराः ... रूपवाः ... विरूपवे
षा भैरवरूपसेविनो भवन्तु॥ आरभ्य भोग विधिविच्छु
शोकराः न्यथान्यथाकर्तुम ... वानराः॥२६॥स्वरूप
× पिधा३ वे षा भैरवान्यथाभावे ... मातरगाइवाभवन्॥ तेषं
च पापा ... भवाप्युपस्थिता ... चराश्री ब ... न्वि
धिक्रमः॥२७॥ समागत ... कि ... महायने ... च्छा
... के ... पथाभि ... मो करो ...
युपिति स्वकीयकं ... शब्द वर्जितं॥२८॥को ...
... नगरे महा ... पराक्रम ... पि ... ततः॥

वृकोदरस्तास्य दृशोऽथ याभवे सु रासुरो वेति जगुर्जना
मुहुः ॥२५॥ इमां प्रवृत्तिं प्रतिनीहृतो गतां निशम्य दुर्यो
धन आक्रोशो भवत् ॥ ह थासुताः संति भुवीति मा
तुलः समा द्वधेनं तरसाधनोकिभिः ॥३०॥ राज्यं
तव द्वं च पुनस्त्रयो द्वश स्थिर समा ज्ञातम शेष भाग्य
तः ॥ अजातसंधाय दिपो उवास च यादृ छारन्नतो यत्न
मनु समाचर ॥३१॥ द्विजातिगोरक्षपाश्चतसः सदाते
पायमानाम सुभाग्ये नीहृतः ॥ ज्ञानं त्यतो गोह रणोततः
= राज्य २

॥१८२॥
१९२

पुरात् यास्यंतिते सन्मुखतां रणो सवाः ॥३३॥ साक्षाद्धृ
तानां चरणे पुनर्वने त्रयोदश गाष्टं वसतिर्भविष्यति ॥ तेषा
तदा यास्यसि सार्धं श्रीमता राष्ट्रं चिरं पास्यसि नष्टकंटकं ॥३४॥
प्राप्येति योगप्रभदात् समानुष्ठो स्वप्रमादृ यान्स भद्रं संत
तिं ययो ॥ हृष्टश्चपञ्चमौ क्षिस शीर्षकं पनं जरासवौ
कौ नयनस्फुटाननः ॥३५॥ बुद्धे निध्यः सपदि जननी
सोदरस्याथ यक्षः सैन्ये श्रीभ्रमप्रवर्त्तिमाहितैः सोनु
याः तः कथंचित् ॥ मत्स्यान्यातोऽ कोचित पदे हरवानी
कयाने प्य कस्मात् हातु गोनाग्रह पाभिषतः पांडवानु

णवेषानू ॥ पुर्य॰ष्यासै स पादि हननाग्रे सौरे स्यगावो
नी ताश्वं भारवद्व्रतमुखावत्स कान्स स्मरं त्से: ॥ गोपै
र्नीतान पस्तरणू परे मस्यरा ओ प्युदं नानू श्तोनू ध्य्यो
पुरविषयजनो प्याकुछोभृद शोष: ॥ २६॥ सन्नद्धो
श्चद्विराट: सम रक्तमना बाकु आत्रो षधानं स्म तोष्ट
त्यायक्कानू कुरुवरघातना भामना नीरसं धानू ॥ नी
ष्मादीनप्प जेयास्ता दनुयपरि धि तैः कृत सर्व पुया
श्चारा स्येष्यो निं वारप्पामितः किं कीमि त्युसि चना स्तो ॥ २७॥
शम्यस्व ९

॥१९३॥
193

पर्याप्ताः पशिताश्चयोदशा स्वमातुभ्राद् फकास्त
दाशासा धर्ममतेन देवमभि धां हिंसां यं नाद्यो सत्का २
चितां ॥ ४ ॥ रौद्रो विधुवरो च पस्यांहि सितपश्चीक
न्यका भिर्मुहुः वैराटिं परित्य ११७ पजनगोचा
पायपुर्यापयौ ॥ ७८ ॥ निर्याततः स पुरात्पुराप्र
हरमोन्यादाय पद्दक्षाद्यभूमी नाम्नः स्यंदनवानदि
× द्रांतौ २ जीवीं स्व ग्रामकृत्भिगतः ॥ बाणे धर्मभव्यित
चकारहृदयं भित्त्वा द्विपांवास्तवरागाजीवप्रस्य

८

नैरवेणाजक्कजस्यो सा हृ भग पर ॥ ३१ ॥ सिंहाये
क ि गाय काइव मगायद्दपुराद्धी पिनो दंभोके: प्र
पुरवेत्व वाइव हिम व्राानो गतो गेरिय ॥ दावा
× वध्यदवगां ४ गेरिवजतनो दे चुगनो स्चा लुं नरो कुसौ दा क × पुरवे ४
णी धाः सकवृाः स्थित स्यपुरतः पार्थस्य युही
जिर ॥ ४ ॥ बापौरस्य रारा सुनादप्पिरत हस्ताद्धे
यान्निगतैः पातेनद्विपलाजनैरनुमितेरात्तासिामि
सुगाने ॥ धावतिस्मा हे दिशोदूरं ॥ पिचिमुरवाः

॥१२४॥ स्य त्का पक्ष्मना भुजा ये: क्रीज वशाता पिसन्तु
स्वगता वै मुख्यमेवाययु:॥५॥ सव्यासव्य
यि भाग कुर्प प वशा ऽऽप्यामउकाभ्यां त्वानेः नि
यातैः परिधि द्वय रिच्छ तदि वाना र्थां भुजा वेरिवा
× जिष्ठो: ५ व्योर्भव्यो म मर्ति दि शा पि ये दि शौ बद्धो भाजो च्छो र्वि × व्याप्नाथ
षी श्रोतृद्यामपि मानस्म सकुलुकं वस्याः कर्वी नाम
को ॥४२॥ गच्छतापि पराङ्गु ख्वाश्वमनशारस्तु कोमि
कोरसं म थो कि कारी रिति ह्रातेतो मखवौ मि द्ध प्रश
कुर्भ ताता वो यि स्या ये मन्त्रोषं से न्यसाति ता ह्रास
वेन

गतं द्रष्टुं ततः गत्वा गर्भगृहं वधूवि। हसितः कोपा
धकारं गतः ॥ ९८ ॥ पार्थाग्निशकुनिः सृगालवद्
हो सिंहाय तः संगरे शकौ नैव पराङ्मुखः द्रोणा
मपि स्थितांस्तु स्वयं वेत्तरान् ॥ राजन्यान्पावदन् कुरु
नुसरणं नैर्धि कृतः व्यासकृतं गांधारीतनुजेन
चाप्यनुक्तं व भीष्मादिभिर्निंदितः ॥ ९९ ॥ वैमुख्या
यत्रासो निशा विमुखाः शस्त्राणि युद्धे जिरे स्थिता
नुये पि धनंजय ग्रा विचक्रे ह्वेतिश फो लीगन ॥ श्री

॥१९५॥
195

ष्माचार्यमुख्यान्विमोच्य सुभगान् अस्मान्मधैः
सकटान् स्वापनास्त्रकृते नज्जन्यमरणत्रायेण
चक्रे अद्भुतं ॥५४॥ तत्रागत्य सदेवदत्तजिनदेनाप्त
रथनरेंद्रसीसैन्यपद्मसरोरुहं गज इव प्राक्रीडय
त्फाल्गुनः ॥ स्तुत्वा नाहमनेदयोऽर्हद्दयः जयाहवी
रश्रियासाकं वरस्त्रैव यत्नणाद्पि व्यञ्चन्त्रापान्
नवीराग्रणीः ॥५५॥ एवं वीरचरित्रमुच्चकमथोपो
र्यस्य दृष्ट्वाद्भुतं वैराटिः सकलैः सहर्षविकित

वरं ४

× पिनाम ।

राजानमश्चेमुहुः॥ सोप्येतान्भिषग्गो प्रचरिता
न्नाहापद्यथायाः स्तुतान् अशेषान् विनयद्वाम
प्यसेकर्केस्चस्यानतःपादयोः॥ ४७॥ प्राडोःस्तु
तान्देवूवरान्पराक्रमैर्वधाय वस्त्रैःगजवा
जिभूषणैः॥ संभावयन्राज्यकुलादिभावु
कंचिभावयन्पार्थमपूजयन्मुहुः॥ ४८॥ सनाद्य
संगीतवैरवैरीयसीकोवण्यसौंदर्य गुणैर्गरीय
सीं। तस्मैनदामेप्यरसातनीयसींकन्यांददा

॥१२६॥ 196

कुतरतः कनीयसीं ॥४९॥ तांना धूमितां व्योमिव =व्यसर्जयत्

स्वाभिमन्यवेदातुं निनिश्चिय वरविस्पर्वाद

सुकोथव[illegible]धकसैन्यसागरे र्ययावसा

वर्जुनगौ× छ्व्य× रवोगुपः ॥ ५० समाऽभा

सीहुमहास्त्वदापुरपद्दोद्व्यस्यापि महामही

भृतो ॥ पर्वपर्युणो क्विरवानुकार्मदा चोषोम

हो न्भाबुरभस्स मंततः ॥५१॥ भेरी रवैर्मग

दीर

×५३×३

क्ष्यावनि स्चैने चौरवस्चेने मृईकताकजध्यैनो ॥
जातेसमं द्विजु यिदिजुसगते वधः समानायि
वरस्य मंडपं प्रतिछ्पकछ्नुपा त्तरामव
क्षावण्य वह्निश्वतथांगसा छव ॥ चैकोकयुये
षिदृणकहणो त्तरा स्व्यात्त सौभो स्व्या भयदुतरे स्व्या = नदा
तिसा ॥ अपा रपीयान्महनो महीयानू [redacted]
सुमध्यमेस्याध्यनितबचवरः ॥ आमागुहायानि
+हृदोसैन् हितौ ~~[illegible]~~ः क्रतौ गतौ भूडजगतौ झिगः परः ॥ ॥

×५३×३

×५४×१

॥१९८॥

x अत्रहायक शोधपत्रद्वयंद्रष्टव्यं

यिष्कन्क मार्गेण विधायसर्वं कर्मसु वैवाहिक
वैदिकानि ॥ आनाय्य तावाक्षवरं घरं ततः परेषु
रोमंगल पाठकायुः ॥५५॥ स्त्रियः ~~ब्राह्मणाः~~ सपाठ
हुतुलाः स्ततीतिहास स्कपुराणपाठकाः ॥ आशी
र्भिरतोपरिवार्य राजसा पुरस्थितागायकवैणिका
नटाः ॥५६॥ विदूषकाश्च तभावहासकाः नराः स्त्रि
यः वापि कलाप्रदर्शकाः ॥ नानाविधाः पतनदेश
पर्वतद्वीपान्तरादेससमेजगुर्मुदा ॥५७॥ काश्चिन्नारी

x इतिस्त्रि
योवद्दनरा

५४

रामौ रौ घे वैभो गै चै ॥ निषधराट् वैन्यः पृथु
हैहयो दैष्यौ तेश्च शिबि विंदैचपाः तिभी औ वं
किर्विक्रमः ॥ तारागस्य । वध्रुविदेहतनयो वं
दाप्यहृव्यारमोग्ख वो पीवसंव्रू रस्वतीनळव
दृकव्याणदो सनुवी ॥ ५६ ॥ ब्रह्मौकप्रकृति
द्वितीयमपिवव्रह्मोच्युते शास्त्रयः श्च वायै
वयुगानि पञ्चवमहाभूतानि पंचाम्रूयः ॥ पूर्वा
यो सुरपादपास्त्रदेनु बेदृशास्त्रापि लेचतवः

॥१९८॥ १५४

X५१X२

षट्सप्तख्याशाककारकांशुभकरां सुचैसदा
सन्तुवोद्वीपाःसप्तवनानिसप्तमुनयःशैलासा
थासिंधवःपुर्यःसप्तवमातृकाश्वमरुतःसप्ता
दिनावासरः॥अष्टादिकपालयोगजाश्ववसी
वःशंभोस्तथामूर्तयःप्यक्षौनागकुलानिभूत
यइमेसर्वेशुभाःसन्तुवा॥१५८॥ब्रह्मणोपिन
वोदितानवसदानंदाश्वनाथास्तथाःदमारव
डाश्वनवग्रहाश्वनिधयःस्यापिपद्मकत्तार

1 ×५०×३

सा॥म स्याद्या श्च द्दशाव ना र त न चो विष्णोर्द्दशा

गैयुता षेदाः सूर्यकरास्तथा द्दशा गौंत कव्या

पादाः संनुवा॥ रुद्रा श्चैक युता द्दशा॥ द्विसा हिता

श्रुति सूर्याः॥ द्दिनागाइ व्य श्च तन्तोधिकेन

सहिता मासाः शुक्रयुक्ताद्दशा॥ विधा श्चाष्टौ च

पञ्चदशा॥ यमन चो को का श्च रनान्य थोऌ

दस्यादीभिद्दशापिपवतियुयः॥ कव्यापादाः

संनुवा॥ एर्णाकस्य कला श्च चौंडवा त या गौ

1×६०×१

चि ८

यदि दिकामांतरः श्रीविद्यावरप्राभिगौतममुनि
प्रोक्ताः पदार्थास्त्वाकराः ॥ राशी राजकुमारीश्च
सच्चन्द्रताताः स्वदमालनस्ताशस्तथाश्रौपाद्याः
सकला अर्थंच स्तु कला सर्वाः शुभाः संतु वां
॥६१॥ द्वीपाश्चापि नवद्वयान्तु गुणिता विद्या
श्चैपद्योतराः न्यासनाथपुराणनामक
थितायंथास्तथाष्टादशा ॥ पर्वाणि प्रथिता नि
भारतमहाग्रंथेतिहासस्य च सर्वस्वानिका
रकाश्च सकलाः कल्याणदाः संतु वा ॥६२॥

११९४

पक्कपटोळकोचनामद्दगमध्यानननुब्यकस्त
नी॥कपोक्कोगनादिसुगनकामुकीव्यक्कोकय
द्वक्कद्दशामुद्दुर्जनान्॥६८॥कश्चिन्नदस्तोवृद्द
तेपितामही विमाययन्स्यातनुपोपिपीजगौ॥
पद्यानिनोद्दंचयकारकांतयाश्वाद्यांकुदुंब
कीपिशाळकांतया॥६९॥राक्षोनदवेषधर
स्तरप्पाबहुन्नडायाश्वरितानुकारी॥अन्योपि
युद्दाभिमुखोत्तरस्यभावप्रदर्शीसुमशंननर्त॥६७॥

॥२००॥
२००

मिथोविनोदैःपरिहाससंभावैरेवंमहेमूर्छितिम
गलोको॥वधूवरौतौसमुद्गतेभावेमूर्छन्यदृतौ:
संदेहतुर्मिथस्तौ॥६८॥साकूतमीषत्परिवर्तमा
नौअन्योन्यवक्त्रेदृशमुन्नयन्तौ॥व्रीडानतौ
मन्मथभाजयन्तोजनुःधनुःसज्यमधात्स्मरस्तौ॥६९॥
स्थानेऽपितत्रवसतुनाभिमन्युयद्वापाकलक्ष्यमस्त
श्चकार॥तदंगनास्वाभिमानीअयुक्तेयदुत्तरामु
मेदयसमत्तः॥वैधेविवाहस्यविधौसमापित

४१०४१

॥१६

भूषा[illegible]वासो गजवाजिनी वर्त्ती॥ कृतेस दानेनतु
पारितोषिके भुक्तिप्रसंगैः सुहृदां पुराभवत्॥७१॥
भोज्यान्नपार्श्वसंनिधिं गत भूपसंघाः श्रीगिरा
इव चित्रपुरुषाः सुवेषाः॥ सद्वस्तुरूपाः चित्रिता
रवापगा बभुः श्रीगंगाप्रवाहगाः गंगा इव वाम
रावम्ः॥७२॥ [illegible] पतिसित र नरांचि नाम [illegible]
द्वासनं [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ॥७३॥

॥२०९२॥

२०१

अक्षेत्रभिपतो सरस्य कनकच्छत्रैः थर न्नाचिनेपात्रै
हाटकनिर्मितै तिष्ठति लोभ द्वारनेगच्छति ॥ खेनानी
रत्नदुः ... हेतति कुमारिष्वै: दैशाकमासीनद्दा मेथीरत्नुर
पाचकवर्गनिकरा: स्वस्वाधिकारास्थिरा: ॥१०४॥
शाल्योदनस्यासित पिंडुच्चया: सुवर्णरंभोद
रे परिपताः इवत द्दंवेभु ॥ कर्पूर खंडानि यथा
न्न द्दुमविभाति भोक्तृपाचेन: परिवेतः वत्करे
पूर्वै: ॥१०५॥ पानायवारुमेना सां कुरतो विभागे:

फल्याक शाकै: ॥

॥१६॥

छुरच्छादिताइव कला: सकला:सुधांशो:।। तारायहोडु
सहिता: शुभपाकशाक सत्सायसादिकयुता: स्माथिभा
तिभक्ता:।।७६।। च्छुजोगवारणविदारपापच्चवक्रा:गा
धूमतनुकृतपायससज्जतोद्यता:।। पाकोळ्याद्विकहराद्व
हिरेखभक्ता: वामाङ्गयेरशानपरिक्षिपेन कुबेर:।।७७।।
उकेमुक्षिपेरे श्यमेननमपेरे:ममेचमेम चकदेयचीत
डुकनेरेस्नातइतोपूपादिसत्सापस।। गच्छेछ्छापीरविषिजो
डरसमजोप्यचागतोवाङतोपन्यारस्तोनवदे नूपनीतेय

॥८०२॥

८०२

मकान्रूरुद्रीयगान्वाद्वि ओ: ॥७८॥ पूर्णानुबिंबिततनून्मिर
नैकबिंबाबिंबाधराधारितभोज्यरसारसाया ॥ चाभोवि
रोषच्छुषु माञ्जितकामरामा ह्रन्सं प्यमाकित हृदः सुहृदः प्र
चक्रुः ॥७९॥ सिद्धार्थशाके: परिवेषिधूपीनानि ऽगभुक्तमो
प्रति बिंबितेषु ॥ ~~प्रतिबिंबवीक्ष्यमाने~~ चाबिंबबिबि(त्व?) नंशांक
रा... तारदृशो नु मीभु: ॥ ८० ॥ एकोपद न्मरकतैः कथितैो
णपादगार्भवक्ष मिसितिपत्पतिना कोयं ॥ नादकस्कुरंग
खुरसंचकं वयोग्यं छायाहिचचक्रदस्य स्फुटद्राभोन्यः ॥
॥८१॥

(× बिंबंकरैर्दो
डिमबीजः)

॥७७॥

ग्रभे सदन्नपारे वेषिवंधूजनस्य किं वास्यपेक्ष्यमितिभोक्तु
जनैः सहास्य ॥ एतत्रपेक्ष्यमि नित्योचनं सभ्रयात्म १९ गेह
मातुर्भोग्यकू फाळिनेलयाचि ॥ ८२ ॥ कानासाहूचुरकि पि
चोदर पूर्तिभोज्यं भोग्ये च भूरे रुचिदं भगिनीजनस्य ॥
योगार्थं सार्थं न सुधा भगिनी परद्रस्य यूयं किरुटि रुदि
ताप्र वच्छतियान्याः ॥ ८३ ॥ एवंमिथः सुवचसा परि
हासहासैः अन्तरधारामभज्तरुद्रौ पिळासैः ॥ जा
तेच भोज नाभेघोसदासिभ्रसंगः कस्तूरिकाग्निशोरव

॥२०३॥

कर्दमसेकरगः॥ ८५॥ सन्ध्याकावासभा समासमभव
काश्मीरकौसुम्भकेनीरेरेपामदे श्रकौसुमणरेरत्नात्
स्नेमाद्यौरिव॥ माणिक्यरत्न हीरमौक्तिकच्चयैः सौव
र्णवरच्चोच्चयैः मयरपार्वद्युतिदीप्तितस्य स्फरितापस्कः
प्रपेदेप्रभां॥ ८६॥ दासीदासरथाश्वहेमोविनद्धेता
नवैः ठदोत्वैः प्रत्येकं चसुर नरुकमर यैतैः आक्
षितानुवपैः॥ कोशायामपुराणि रत्ननिचयं रचपर्ण
वस्त्रब्रजं नस्यो दात्सुतुहृदेस्सराम हरये पार्व्यपितोषा

॥१८॥

र्थंकृ ॥८६॥ युधिष्ठिरादीन् भजस्व पाण्डवान् सर्वैर्गुणैः
रिम स्वैरर्थं राज्यमसि भुञ्जा ॥ त्वयो दशाब्दं वसति निजे चितां अ
प्राप्य दुःखं वाच्यतां समुत्सुका ॥८७॥ पर्याप्तोऽसमये यथ
मेतन्मुनिवर्यैरुक्तं व्याख्ये । रचितः पाञ्चालादिमते द्विडुत्तम
ति दुर्योधन आह्वयोतु ॥ वैभस्येऽपि गताः कृष्णोऽधः जनु बाद्दा
मोदरो लोकेषु स उज्ज्ञात श्री भगवत्प्रसाद स्वरित पूर्णंहि
धर्मार्थितः ॥८८॥ श्री कृष्णो वीरमध्ये इस्युस्थि नियतः प्रायो
कुरुपाण्डवं कर्णस्यार्णभरो धनं उपवक्ष्ये हितिध्वे ढ़

॥२०४॥

२०५

स्मृतौ ॥ शान्त्यः शान्त्यमिवाविकेय अनुषः स्वां ते वियत्स्वां
ततो यातो सोऽत्राम न समर्थ्य शरण्य राज्यं सुधर्मोत्मने ॥८९॥
क्रियासु अनगसु च धात्ते राघुक भाजस्य सर्वास्तु सुधार्मिका
ग्रणीः ॥ मनः समाधाय पितुः सार्थि दृशः सेवापरोऽभूदनि
शं दयावरः ॥९०॥ अथ श्रीरे धौम्यपुरः सरैः सुरैः कृते
ऽभिषेके कृतदत्तहस्तकः ॥ भेजेऽनुजैर्वीजितचामरश्च
या भद्रासनं भानुरिवोदयं नृपः ॥९१॥ महीसमुद्रान्तरपारप
र्वतास्थितैरुपथोऽप्यकरैः नृपैः सदा ॥ रथाश्वदन्ताव पाति ॥९

इति १

॥१२८॥

०/
मुर १
कर २

सिंयुर्नं समारसपार्थाल्लियगो पुराग न ॥१८॥ ॥ तेती ईति । दुरोदरा द्वि
मत्वी वासादिकं वाङ्मिः ह्यग्राह्यतेर नछमत लपर्शे परंभेजिरे । कल्याणं विनि
पातय शत्रुनिचयं शास्त्रेस्वराज्यं तद्वा किंवा श्री भगवत्प्रसादचरिते विद्वनवा प्यंन्यागाम् ॥१९॥
सन्मातेतिपूर्ववत् । तेनश्रीनरसिंहच्चितनकृष्णदामोदरे
णोदितेकाव्ये श्रीभगवत्प्रसादाचरितेसर्गस्क
विंशोगतः ॥ ॥२०॥ श्री २स्क.

॥ ॥ विश्वनाथसुतावशेदबड घायोपनाम्नि दामोदर
कवि श्रीमद्भगवत्रूपयाकृती ॥१॥ छ ॥ छ ॥ ॥ ॥

॥१८॥

॥२०४॥

॥ काव्यार्थनिवकाव्यार्थनिर्दस्य धाव... ॥ ॥ इति श्रीरचि
दामोदरकविः सोयमामोदयति भूतल ॥ ॥
निवासभद्रस्य श्लोकः ॥ ॥ ॥

२०५

श्री भगवत्प्रसाद

४१००

१.

११२

॥१२॥